

Narew dnia 05.12.2015r.

GK.604.1.2015

O B W I E S Z C Z E N I E **WÓJTA GMINY NAREW**

O WYŁOŻENIU DO PUBLICZNEGO WGLĄDU Projektu PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY Narew

Na podstawie art.17 ust. 4 ustawy prawo ochrony środowiska oraz art. 29-32 i art. 39-43 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zm.), informuje , że **wyłożono do publicznego wglądu**

Projekt Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew pow. Hajnowski . woj. podlaskie

Dokumenty wyłożone są do wglądu w Urzędzie Gminy Narwi , pok. nr 3 w godz. 7:30 - 15:30 oraz na stronie internetowej Urzędu Gminy w Narwi pod adresem bip.ug.narew.wrotapodlasia.pl w zakładce ogłoszenia, na okres 21 dni.

Osoby i jednostki organizacyjne zainteresowane planowanymi działaniami w zakresie ochrony środowiska na obszarze Gminy mają prawo składać wnioski, zastrzeżenia i uwagi do wyłożonych do wglądu dokumentów.

Uwagi i wnioski mogą być wnoszone:

- w formie pisemnej, na adres Urzędu Gminy w Narew ul. Mickiewicza 101 17-210 Narew
- ustnie do protokołu w siedzibie Urzędu;
- za pomocą środków komunikacji elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym, o którym mowa w ustawie z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450, z późn. zm.) - na adres narew@narew.gmina.pl

Uwagi i wnioski złożone po terminie pozostawia się bez rozpatrzenia. Organem właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków jest Wójt Gminy Narew .

Dokumenty do pobrania:

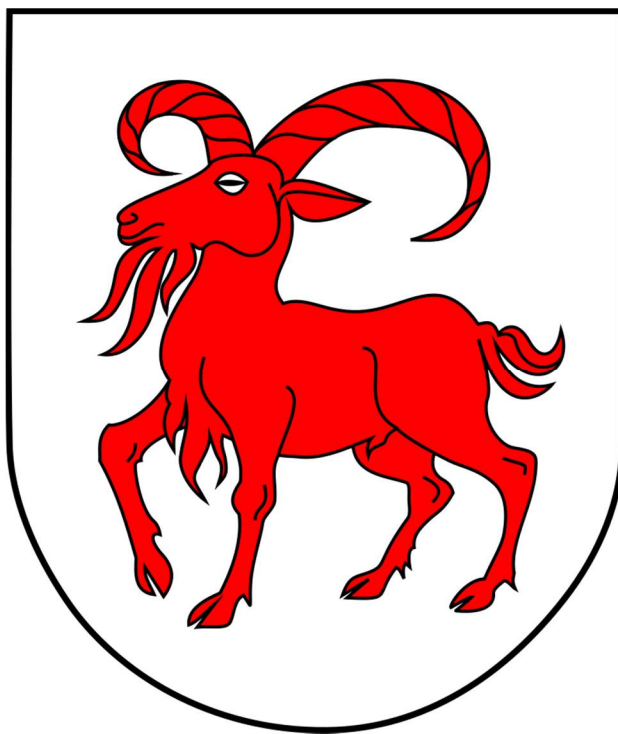
- [Projekt Programu Ochrony Środowiska](#) na lata 2015-2018, z perspektywą na lata 2019-2022

WÓJT GMINY Narew

mgr Andrzej Pleskowicz

PROJEKT

**Programu Ochrony Środowiska dla
Gminy Narew na lata 2015-2018
z perspektywą na lata 2019-2022**

2015

Autor: mgr Elżbieta Haponiuk

1	Wstęp	7
1.1	Podstawa opracowania	7
1.2	Cel, zakres i funkcje Programu	8
1.3	Metodyka opracowania Programu.....	9
1.4	Współpraca Gminy Narew z innymi samorządami terytorialnymi	10
2	Podstawowe informacje charakteryzujące obszar gminy Narew	12
2.1	Położenie geograficzne	12
2.2	Sytuacja demograficzna	12
2.3	Gospodarka	15
2.3.1	Gospodarka rolna	15
2.3.2	Gospodarka leśna	19
2.3.3	Gospodarka wodna	24
2.3.4	Turystyka	27
2.3.5	Przemysł.....	30
2.3.6	Rynek pracy	32
3	Ocena aktualnego stanu środowiska gminy Narew	33
3.1	Zasoby wodne	33
3.1.1	Wody powierzchniowe	33
3.1.1.1	Stan aktualny	33
3.1.2	Stan środowiskowy wód podziemnych.....	37
3.1.2.1	Zagrożenia	44
3.1.2.2	Wnioski	45
3.2	Powietrze atmosferyczne	45
3.2.1	Emisja, emisja niska i imisja	45
3.2.1.1	Stan aktualny	45
3.2.1.2	Zagrożenia	52

3.2.1.3	Wnioski	52
3.3	Powierzchnia ziemi	52
3.3.1	Gleby.....	52
3.3.1.1	Stan aktualny	52
3.3.1.2	Zagrożenia	53
3.3.1.3	Wnioski	54
3.3.2	Zasoby surowców naturalnych	54
3.3.2.1	Stan aktualny	54
3.3.2.2	Zagrożenia	54
3.3.2.3	Wnioski	55
3.4	Walory przyrodnicze i krajobrazowe	55
3.4.1	Lasy	55
3.4.2	Formy ochrony przyrody	56
3.4.2.1	Obszary chronionego krajobrazu	57
3.4.2.2	Pomniki Przyrody	58
3.4.2.3	Użytki ekologiczne	59
3.4.2.4	Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000	59
3.4.2.4.1	Dolina Górnej Narwi.....	60
3.4.2.4.2	Ostoja w Dolinie Górnej Narwi	61
3.4.2.4.3	Puszcza Białowieska	63
3.5	Infrastruktura techniczna	66
3.5.1	Gospodarka wodno – ściekowa	66
3.5.1.1	Zaopatrzenie w wodę	66
3.5.1.2	Kanalizacja i oczyszczanie ścieków	66
3.5.2	Zaopatrzenie w ciepło i gaz.....	67
3.5.3	Gospodarka odpadami	67
3.5.4	Hałas	76

3.5.5	Promieniowanie elektromagnetyczne	78
3.5.6	Komunikacja i transport.....	79
4	Inne zagrożenia środowiska	81
4.1	Zagrożenie powodziowe.....	81
4.2	Zagrożenie pożarowe.....	82
4.3	Poważna awaria przemysłowa	82
4.4	Transport substancji niebezpiecznych	82
4.5	Biotechnologia i organizmy zmodyfikowane genetycznie	83
5	Edukacja ekologiczna.....	85
6	Zarządzanie środowiskiem i obowiązki organów ochrony środowiska w zakresie spraw związanych z ochroną środowiska	88
6.1	Kompetencje Wójta/ Burmistrza/ Prezydenta Miasta w zakresie ochrony środowiska.....	88
6.2	Kompetencje Starosty /Prezydenta Miasta Na Prawach Powiatu w zakresie ochrony środowiska	90
6.3	Kompetencje Sejmiku Województwa w zakresie ochrony środowiska.....	93
6.4	Kompetencje Marszałka Województwa w zakresie ochrony środowiska	93
6.5	Kompetencje Wojewody w zakresie ochrony środowiska	95
6.6	Kompetencje Ministra Środowiska	96
6.7	Kompetencje Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska	98
6.8	Kompetencje Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska	99
6.9	Kompetencje Rady Gminy w zakresie ochrony środowiska.....	100
7	Podsumowanie analizy stanu obecnego	103
7.1	Analiza SWOT	103
8	Założenia wyjściowe Programu ochrony środowiska	106
8.1	Cele i zasady polityki ekologicznej państwa	106
8.2	Cele i kierunki ochrony środowiska Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011-2014	107
8.3	Cele ekologiczne Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012-2015 (aktualizacja)	108

9	Ustalenia Programu	112
9.1	Priorytety i działania ekologiczne	113
9.2	Program zadaniowy	114
10	Uwarunkowania realizacyjne Programu	121
10.1	Uwarunkowania prawne	121
10.2	Uwarunkowania ekonomiczne	121
10.3	Planowanie przestrzenne	129
10.4	Uwarunkowania społeczne	130
10.5	Monitoring wdrażania Programu	130
10.6	Wskaźniki monitorowania efektywności Programu	131
11	Spis map	133
12	Spis rysunków	133
13	Spis tabel	133
14	Spis wykresów	135

1 Wstęp

1.1 Podstawa opracowania

Program ochrony środowiska ma za zadanie pomóc w rozwiązywaniu istniejących problemów, a także przeciwdziałać zagrożeniom, które mogą pojawić się w przyszłości. „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022” jest jednocześnie planem strategicznym do roku 2022, jak i też planem wdrożeniowym na lata 2015 – 2018. Jest też kontynuacją dotychczasowego „Programu ochrony środowiska Gminy Narew do 2012 r.” - uchwała Nr XIV/100/04 Rady Gminy Narew z dnia 30 września 2004r. Zgodnie z art. 17 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. z 2013 r. Nr 1232 z późn. zm.) niniejszy program został opracowany zgodnie z „Polityką ekologiczną państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016”. Polityka ekologiczna to dokument strategiczny, który przez określenie celów i priorytetów ekologicznych wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowisku naturalnemu. Najważniejsze działania priorytetowe zawarte w „Polityce ekologicznej państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 na najbliższe 4 lata, w tym m.in.:

1. zakończenie prac nad wyznaczaniem obszarów siedliskowych w ramach ESE Natura 2000 w pierwszym kwartale 2009 roku,
2. przyjęcie projektu ustawy o organizmach genetycznie modyfikowanych, zgodnie z prawem UE,
3. zamknięcie do końca 2009 roku wysypisk nie spełniających wymogów UE,
4. wprowadzenie w życie tzw. zielonych zamówień,
5. wzmocnienie kadry inspekcji ochrony środowiska, która usprawni ochronę środowiska i pozwoli na kontrolę przestrzegania prawa,

Wśród priorytetów polityki ekologicznej znajdują się także następujące działania:

1. wspieranie platform technologicznych i eko innowacyjności w ochronie środowiska,
2. przywrócenie podstawowej roli miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego, jako podstawy lokalizacji inwestycji,
3. zwiększenie retencji wody,
4. opracowanie krajowej strategii ochrony gleb,
5. promocja wykorzystania metanu z pokładu węgla,
6. ochrona atmosfery,
7. ochrona wód,
8. gospodarka odpadami,
9. modernizacja systemu energetycznego.

Polityka ekologiczna państwa podejmuje wyzwania, w tym dotyczące:

1. realizacji założeń dyrektywy unijnej CAFE, dotyczącej ograniczenia emisji pyłów i o konieczności redukcji o 75 % ładunku azotu i fosforu w oczyszczanych ściekach komunalnych,
2. sporządzania map akustycznych dla wszystkich miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców i opracowania planów walki z hałasem,
3. prac nad dokumentem dotyczącym nadzoru nad chemikaliami dopuszczonymi na rynek, czyli o wdrażaniu rozporządzenia REACH.

Wdrożenie Programu umożliwi osiągnięcie celów założonych w tej polityce oraz realizację zasad, a także stworzenie i funkcjonowanie na analizowanym obszarze zintegrowanego zespołu instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska naturalnego, spełniających wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska.

Zgodnie z artykułem 17. ust. 1 ustawy Prawo Ochrony Środowiska w celu realizacji polityki ekologicznej państwa organ wykonawczy gminy – wójt sporządza gminny programy ochrony środowiska uwzględniając wymagania artykułu 14 w/w ustawy, tj.: na podstawie aktualnego stanu środowiska określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- poziomy celów długoterminowych,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

1.2 Cel, zakres i funkcje Programu

Głównym celem Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 zwanego dalej Programem, jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju gminy Narew, która ma być realizacją Polityki ekologicznej państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011-2014 na obszarze gminy. Dokument w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to:

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach:
 - ✓ sprawiedliwości pokoleniowej
 - ✓ sprawiedliwości międzypokoleniowej i międzygrupowej,
 - ✓ równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności

- zasada prewencji
- zasada „zanieczyszczający” płaci
- zasada skuteczności ekologicznej i ekonomicznej.

Program uwzględnia uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gminy, określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych. Poniżej przedstawiony jest także dokładny opis uwarunkowań realizacyjnych dokumentu, jego wdrożenie, ewaluacja i monitoring.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019 – 2022 to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na terenie gminy Narew
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- podstawa do ubiegania się o środki finansowe z funduszy krajowych i zagranicznych,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działań zmierzających do jego poprawy.

Program obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego
- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,
- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej

1.3 Metodyka opracowania Programu

W związku z tym, że istnieje ścisła zależność pomiędzy stanem środowiska, jakością jego poszczególnych komponentów i rozwojem gospodarczym istnieje ścisła zależność pomiędzy jakością jego poszczególnych komponentów i rozwojem gospodarczym, w programie zaprezentowano:

- podejście sektorowe, w odniesieniu do analizy aktualnego stanu środowiska, w odniesieniu do analizy aktualnego stanu środowiska oraz monitorowania jego przyszłych zmian,
- podejście integralne, dotyczące określenia działań niezbędnych do realizacji w dziedzinie ochrony środowiska, związanych z głównymi kierunkami rozwoju gminy.

Przy opracowywaniu Programu uwzględniono: założenia, kierunki rozwoju, zadania oraz inne dane istotne przy sporządzaniu dokumentu, wynikające, m.in. z następujących opracowań, tj.:

- Polityki ekologicznej państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016,
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011-2014,
- Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012-2015 (aktualizacja)
- Programu ochrony środowiska Gminy Narew do 2012 r.

a także obowiązujących przepisów prawnych, dotyczących ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Ponadto przy sporządzaniu niniejszego dokumentu uwzględnione zostały:

- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu lokalnym,
- Informacje zawarte w ankiecie wypełnionej przez pracowników Urzędu Gminy w Narwi,
- Dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Państwowej Straży Pożarnej i Państwowego Instytutu Geologicznego.

W oparciu o przeprowadzoną analizę aktualnego stanu środowiska dokonano:

- analizy słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń gminy metodą analizy SWOT,
- określenia środowiska zewnętrznego – scharakteryzowano uwarunkowania realizacyjne Programu w zakresie rozwiązań prawno – instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,
- zdefiniowano priorytety ochrony środowiska,
- skonkretyzowano priorytety przez sformułowanie listy zadań, opracowano system monitorowania Programu

1.4 Współpraca Gminy Narew z innymi samorządami terytorialnymi

Stowarzyszenie Gmin Górnej Narwi¹. W celu zintegrowania działań samorządów w zakresie ochrony środowiska, rozpoznania potrzeb i wspólnej obrony interesów w zakresie ochrony środowiska oraz popularyzowania walorów przyrodniczo - krajobrazowych dorzecza Górnej Narwi, w 2000 r. powołano do życia Stowarzyszenie Gmin Górnej Narwi. Obecnie SGGN jest dobrowolną formą, zrzeszającą 15 samorządów położonych na obszarze od granicy państwa z Białorusią (gmina Narewka) do okolic Tykocina i Zawad. Umownie obszar ten nazwany jest regionem Górnej Narwi. W skład Stowarzyszenia na prawach członków zwyczajnych wchodzi gminy: Narew, Narewka, Wyszki, Poświętne, Suraz, Turośń Kościelna, Łapy, Sokoły, Kobylin Borzemy, Choroszcz, Tykocin, Zawady, Krypno, Knyszyn i Dobrzyniewo Duże o łącznej powierzchni 257,68 tys. ha.

Statutowym Celem Stowarzyszenia jest:

1. integrowanie działań samorządów w zakresie ochrony środowiska,
2. reprezentowanie i obrona wspólnych interesów członków na rzecz ochrony środowiska,

¹ <http://www.gornanarew.pl>

3. wspieranie poczynań poszczególnych samorządów, zmierzających do poprawy stanu środowiska naturalnego,
4. inspiracja działań na rzecz ochrony środowiska,
5. popularyzowanie walorów przyrodniczo - krajobrazowych dorzecza górnej Narwi.

Stowarzyszenie realizuje swoje cele w szczególności poprzez:

1. podejmowanie i promowanie inicjatyw proekologicznych,
2. podejmowanie wspólnych działań w zakresie monitoringu środowiska, opracowywanie programów działania dotyczących ochrony wód dorzecza górnej Narwi,
3. organizowanie działalności badawczej o tematyce związanej z realizacją zadań stowarzyszenia oraz działalności informacyjnej, konsultacyjnej, wydawniczej i szkoleniowej, jak też upowszechnianie zadań z dziedziny ekologii i kształtowanie właściwego stosunku do środowiska naturalnego,
4. prowadzenie doradztwa technicznego, dotyczącego wyboru technologii zmniejszających zanieczyszczenie środowiska,
5. koordynację działań zmierzających do poprawy stanu środowiska,
6. popieranie zamierzeń inwestycyjnych, określanych jako priorytetowe na terenie działania Stowarzyszenia,
7. propagowanie i promowanie doświadczeń w zakresie ochrony środowiska,
8. formułowanie i promocja zbiorowych ofert dla kapitału krajowego i zagranicznego,
9. stymulowanie i podejmowanie współpracy z podmiotami krajowymi i zagranicznymi w zakresie problematyki ekologicznej,
10. zwiększenie wpływu na zakłady przemysłowe w zakresie poprawy jakości odprowadzanych do kanalizacji ścieków,
11. zagospodarowanie terenów górnej Narwi przeznaczonych na cele rekreacji i wypoczynku,
12. podejmowanie na wniosek zainteresowanych interwencji i mediacji w sprawach objętych celami statutowymi Stowarzyszenia,
13. wyrażanie opinii co do projektów aktów prawnych w zakresie ochrony środowiska na obszarze działania Stowarzyszenia,
14. współpracę z krajowymi i zagranicznymi organizacjami i fundacjami zajmującymi się problematyką ekologii,
15. współpracę z władzami wojewódzkimi i powiatowymi oraz innymi jednostkami w zakresie ochrony środowiska.

2 Podstawowe informacje charakteryzujące obszar gminy Narew

2.1 Położenie geograficzne

Gmina Narew położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie hajnowskim. Gmina graniczy od północy z gminą Michałowo, od wschodu z gminą Narewka, od zachodu z gminami Zabłudów i Bielsk Podlaski, zaś od południa z gminami Czyże i Hajnówka. Gmina Narew leży na szlaku drogowym Białystok - Białowieża, w obrębie Puszczy Białowieskiej.

Rysunek 1 Położenie gminy Narew na tle powiatu hajnowskiego

Źródło: <https://www.osp.org.pl>

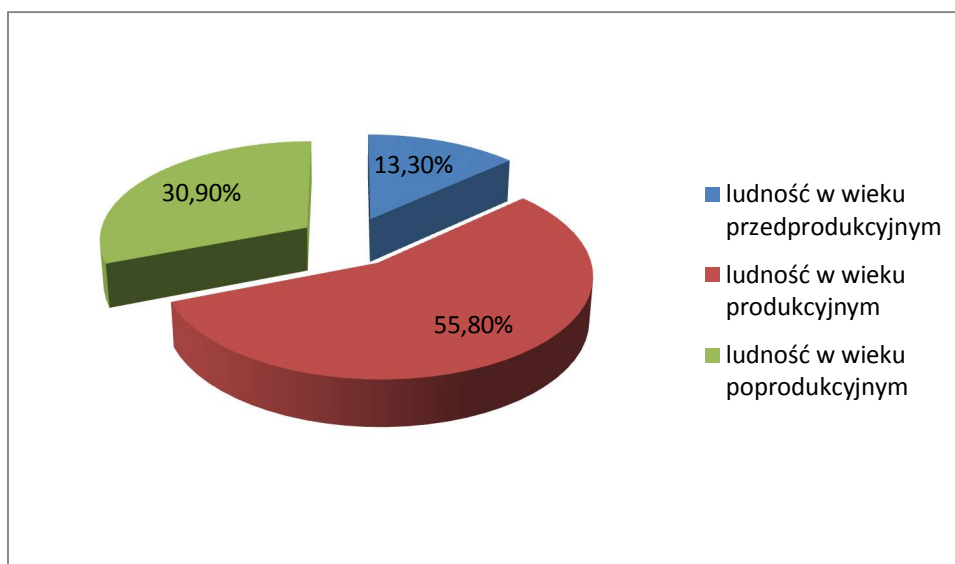
2.2 Sytuacja demograficzna

Gmina Narew ma powierzchnię 242 km², a na jej terenie utworzono 37 sołectw – Ancuty, Białki, Chrabostówka, Doratynka, Gorędy, Gorodczyno, Gradoczno, Gorodzisko, Istok, Iwanki, Janowo.

Kotłówka, Kowela, Koźliki, Krzywiec, Kutowa, Lachy, Łopuchówka, Łosinka, Makówka, Narew – Gnilica, Narew – Osiedle, Narew – Piaski, Nowiny, Odrynki, Ogrodniki, Przybudki, Puchły Radźki, Rybaki, Saki, Soce, Trześcianka, Tyniewicze Duże, Tyniewicze Małe, Waniewo, Waśki obejmujących 48 miejscowości znajdujących się w jej granicach.

Zgodnie z danymi GUS Gminę zamieszkiwało na 31 XII 2014 r. 3684 mieszkańców, zarejestrowanych jest też około 100 podmiotów gospodarczych. Głównym ośrodkiem oraz siedzibą władz gminy jest Narew. Jest to malownicza miejscowość położona nad rzeką Narew. Historia Narwi sięga już czasów średniowiecza i pełna jest odniesień do tradycji mieszczańskich. Obecnie Narew zamieszkuje około 1500 mieszkańców.

Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 13,3%, w wieku produkcyjnym 55,8%, poprodukcyjnym 30,9% ogółu ludności zamieszkującej gminę. Graficznym obrazem tej sytuacji jest poniższy wykres.

Wykres 1 Liczba ludności w grupach: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej na terenie gminy Narew

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2014.

Mapa 1 Mapa gminy Narew

Źródło: <http://www.portals.narew.gmina.pl/mapa-gminy#mod-search-searchword>

2.3 Gospodarka

2.3.1 Gospodarka rolna

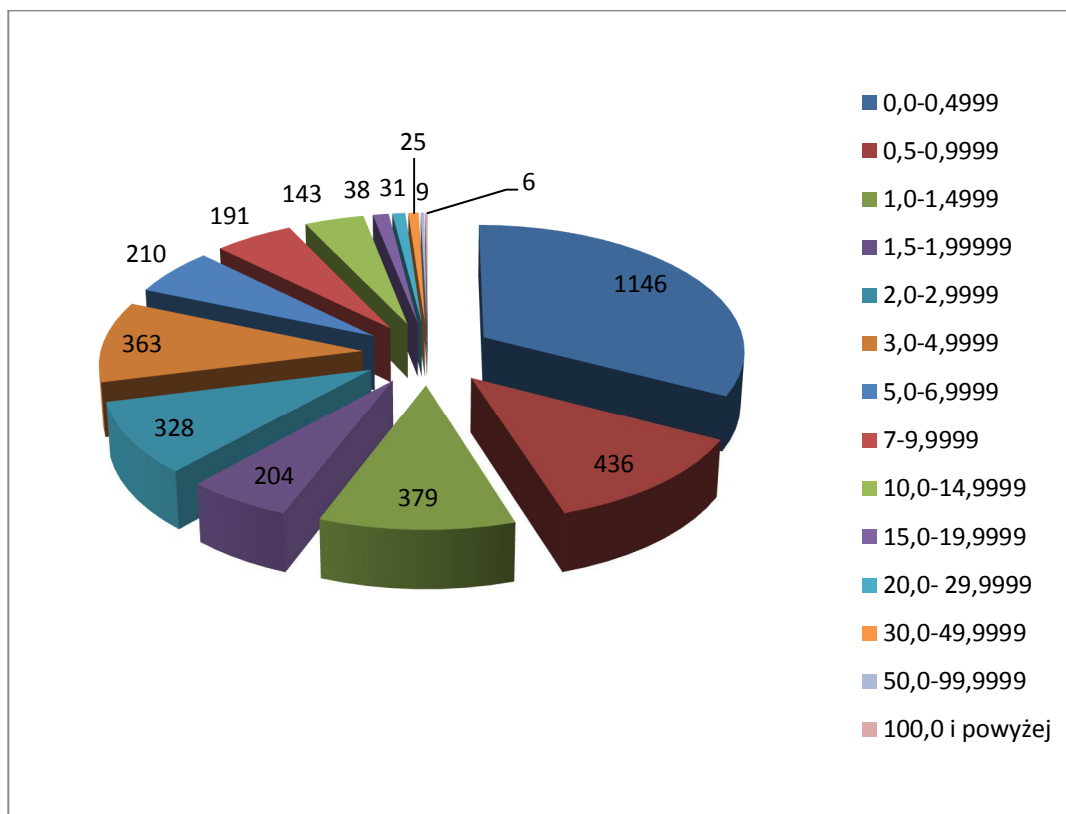
Zgodnie z informacjami z Urzędu Gminy na terenie gminy Narew znajduje się łącznie 3509 gospodarstw. Najwięcej gospodarstw – 1146 charakteryzuje się powierzchnią w przedziale od 0,0 do 0,4999 ha.

Tabela 1 Liczba gospodarstw wg powierzchni na terenie gminy Narew

Zakres powierzchni [ha]	Ilość gospodarstw
0,0-0,4999	1146
0,5-0,9999	436
1,0-1,4999	379
1,5-1,9999	204
2,0-2,9999	328
3,0-4,9999	363
5,0-6,9999	210
7-9,9999	191
10,0-14,9999	143
15,0-19,9999	38
20,0- 29,9999	31
30,0-49,9999	25
50,0-99,9999	9
100,0 i powyżej	6
Razem	3509

Źródło: Urząd Gminy Narew

Graficznym obrazem danych zawartych w powyższej tabeli jest wykres poniżej.

Wykres 2 Liczba gospodarstw wg powierzchni w gminie Narew

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Narew

Na terenie gminy Narew znajdują się gleby w różnych klasach bonitacyjnych.

Bonitacja gleby (z łac. *bonus* = dobry) - ocena jakości gleb pod względem ich wartości użytkowej, uwzględniająca żyzność gleby, stosunki wodne w glebie, stopień kultury gleby i trudność uprawy w powiązaniu z agroklimatem, rzeźbą terenu oraz niektórymi elementami stosunków gospodarczych. W zależności od przyjętej bonitacji wartość tą wyraża się w klasach lub punktach. Przeprowadza się ją w celu zakładania jednolitej ewidencji gruntów, będącej podstawą określenia wymiaru podatku gruntowego, scalania gruntów oraz racjonalnego ich wykorzystania na cele nierolnicze. Uwzględnia się następujące kryteria:

- budowa profilu (typ i podtyp gleby, rodzaj, gatunek, miąższość poziomu próchnicznego i zawartość próchnicy, odczyn i skład chemiczny, właściwości fizyczne, oglejenie),
- stosunki wilgotnościowe, uwarunkowane położeniem w terenie,
- wysokość nad poziomem morza.

W oparciu o te kryteria gleby zalicza się do odpowiednich klas bonitacyjnych. Uzupełniającymi czynnikami bonitacji są właściwości otoczenia profilu glebowego i warunki uprawy. W polskim systemie bonitacji gleby wyróżnia się 8 klas gleb gruntów ornych: I, II, IIIa, IIIb, IVa, IVb, V, VI i 6 klas gleb użytków zielonych: I, II, III, IV, V, VI. W skali kraju gleby orne bardzo dobre i dobre (I-II) o powierzchni 3,7%, (IIIa i IIIb) zajmują 18,0%, średniej jakości (IVa i IVb) – 35,2% oraz słabe

i bardzo słabe (V i VI) – 37,3% ogólnej powierzchni gruntów orných, górskie 5%. W ogólnej powierzchni użytków zielonych kraju klasy najslabsze (V i VI) stanowią aż 42,6%.

Poniższy opis dotyczy gleb pod gruntami ornymi.

- Gleby klasy I - *gleby orne najlepsze*. Są to: czarnoziemy, rędziny kredowe, gleby brunatne (tylko te bogate w próchnicę), mady. Są to gleby najbardziej zasobne w składniki pokarmowe, łatwe do uprawy (przewiewne, ciepłe, nie zaskorupiające się).
- Gleby klasy II - *gleby orne bardzo dobre*. Mają skład i właściwości podobne (lub nieco gorsze) jak gleby klasy I, jednak położone są w mniej korzystnych warunkach terenowych co powoduje, że plony roślin uprawianych na tej klasie gleb, mogą być niższe niż na glebach klasy I.
- Gleby klasy III (a i b) *gleby orne średnio dobre* - Gleby brunatne, gleby bielcowe. W porównaniu do gleb klas I i II, posiadają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne. Odznaczają się dużym wahaniem poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych. Na glebach tej klasy można już zaobserwować procesy ich degradacji.
- Gleby klasy IV (a i b) - *gleby orne średnie*. Plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych.
- Gleby klasy V - *gleby orne słabe*. Do tej klasy należą gleby kamieniste lub piaszczyste o niskim poziomie próchnicy. Są ubogie w substancje organiczne. Do tej klasy zaliczmy również gleby orne słabe położone na terenach nie zmeliorowanych albo takich które do melioracji się nie nadają.
- Gleby klasy VI - *gleby orne najslabsze*. W praktyce nadają się tylko do zalesienia. Posiadają bardzo niski poziom próchnicy. Próba uprawy roślin na glebach tej klasy niesie ze sobą duże ryzyko uzyskania bardzo niskich plonów.

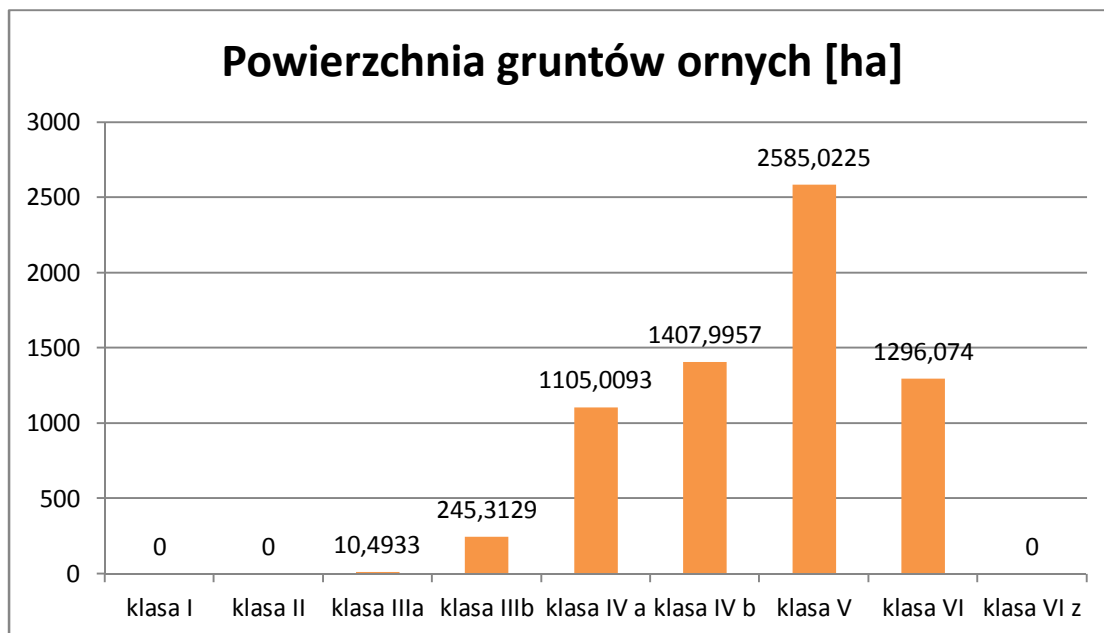
Sytuację pod względem klas bonitacyjnych w gminie Narew przedstawia poniższa tabela oraz wykres. Wynika z nich, że na terenie gminy Narew przeważają grunty orne klasy IV b oraz V, które stanowią łącznie ponad 60 % ogółu gruntów orných w gminie Narew. Na terenie gminy Narew nie występują grunty orne w I II oraz VI z klasach bonitacji.

Tabela 2 Powierzchnia gruntów orných w gminie Narew wg klas bonitacji

Klasa bonitacji	Powierzchnia gruntów orných [ha]
klasa I	0
klasa II	0
klasa IIIa	10,4933

klasa IIIb	245,3129
klasa IV a	1105,0093
klasa IV b	1407,9957
klasa V	2585,0225
klasa VI	1296,074
klasa VI z	0
Razem	6649,9077

Źródło: Urząd Gminy Narew

Wykres 3 Grunty orne w gminie Narew wg klas bonitacji [ha]

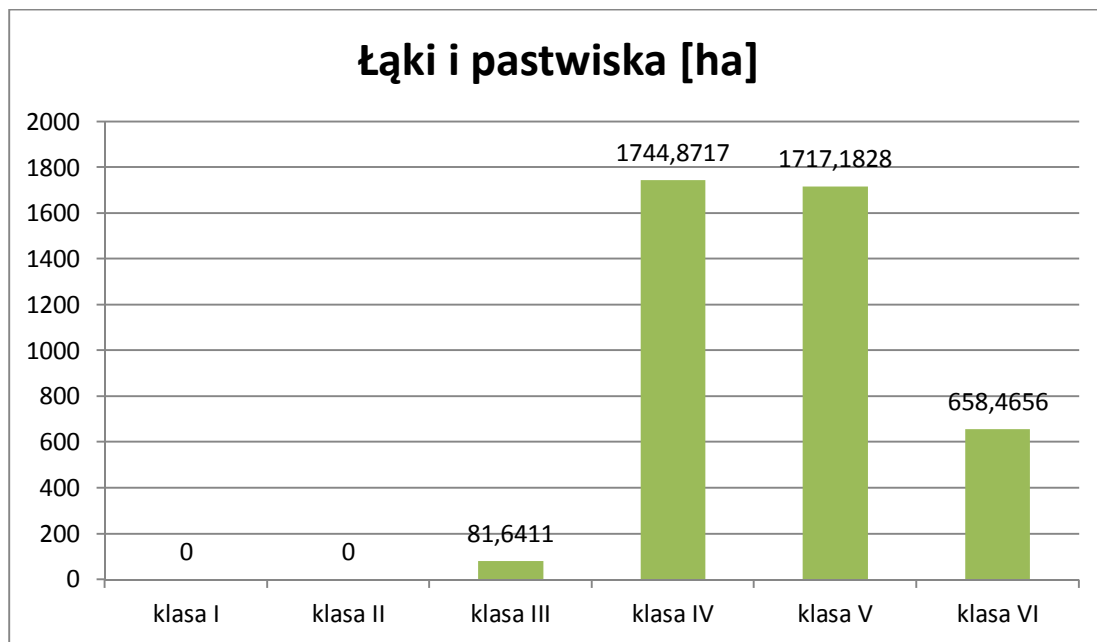
Łąki i pastwiska na terenie gminy Narew zamykają się w czterech na sześć możliwych klas bonitacji, są to klasy III, IV, V i VI, które łącznie dają 100% powierzchni łąk i pastwisk na terenie gminy Narew.

Tabela 3 Klasy bonitacji łąk i pastwisk na terenie gminy Narew

Klasa bonitacji	Łąki i pastwiska [ha]
klasa I	0
klasa II	0

klasa III	81,6411
klasa IV	1744,8717
klasa V	1717,1828
klasa VI	658,4656
Razem	4202,1612

Źródło: Urząd Gminy Narew

Wykres 4 Klasy bonitacji łąk i pastwisk na terenie gminy Narew

2.3.2 Gospodarka leśna

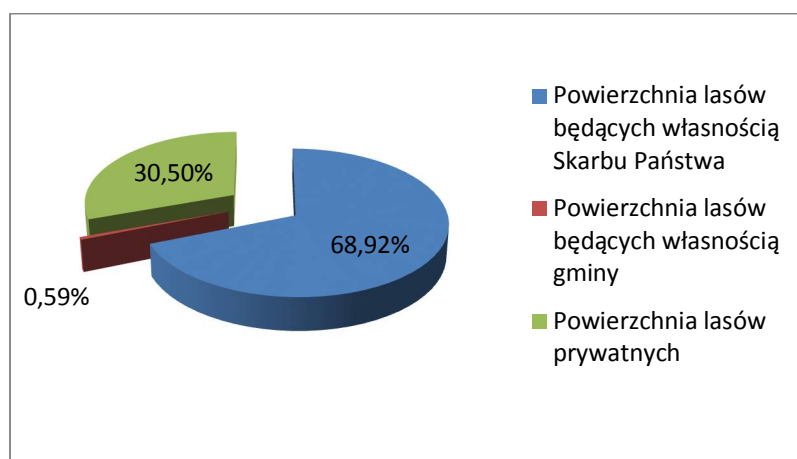
Ogólna powierzchnia lasów na terenie gminy na dzień 31.12.2013 r. wynosi 8 496,74ha. Średnia lesistość gminy wynosi 35,2%. W porównaniu lesistość województwa podlaskiego w roku 2013 wg GUS wyniosła 30,70%, a lesistość powiatu hajnowskiego 53,3%. Gmina Narew charakteryzuje się więc mniejszą lesistością niż powiat hajnowski, ale większą niż województwo podlaskie.

Największa część lasów należy do Skarbu Państwa – 68,92 %, lasy prywatne natomiast stanowią 30,50% ogółu lasów na terenie Gminy, sama Gmina Narew jest właścicielem 0,59% ogólnej powierzchni lasów.

Tabela 4 Struktura własności lasów na terenie gminy Narew

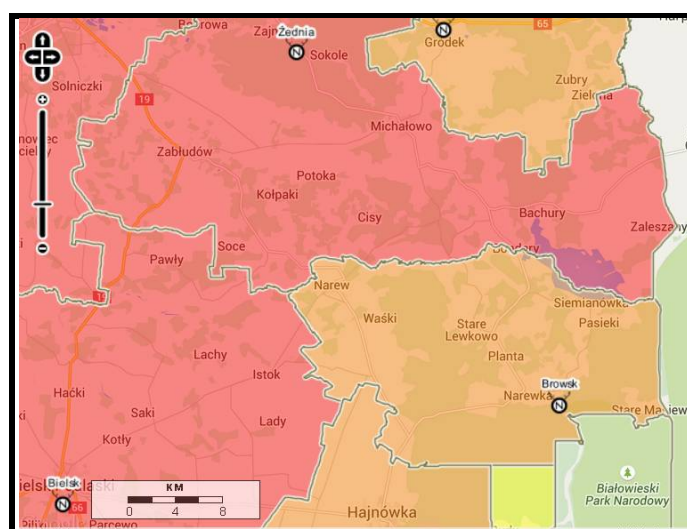
Powierzchnia lasów ogółem [ha]	8 496,74	100,00%
Powierzchnia lasów będących własnością Skarbu Państwa [ha]	5 855,62	68,92%
Powierzchnia lasów będących własnością gminy [ha]	50,00	0,59%
Powierzchnia lasów prywatnych [ha]	2 591,12	30,50%

Źródło: stat.gov.pl

Wykres 5 Struktura własnościowa lasów na terenie gminy Narew [%]

Lasy na terenie Gminy Narew podlegają pod 3 nadleśnictwa: Nadleśnictwo Browsk, Nadleśnictwo Żednia oraz Nadleśnictwo Bielsk.

Mapa 2 Udział poszczególnych Nadleśnictw na obszarze gminy Narew oraz gmin sąsiadujących

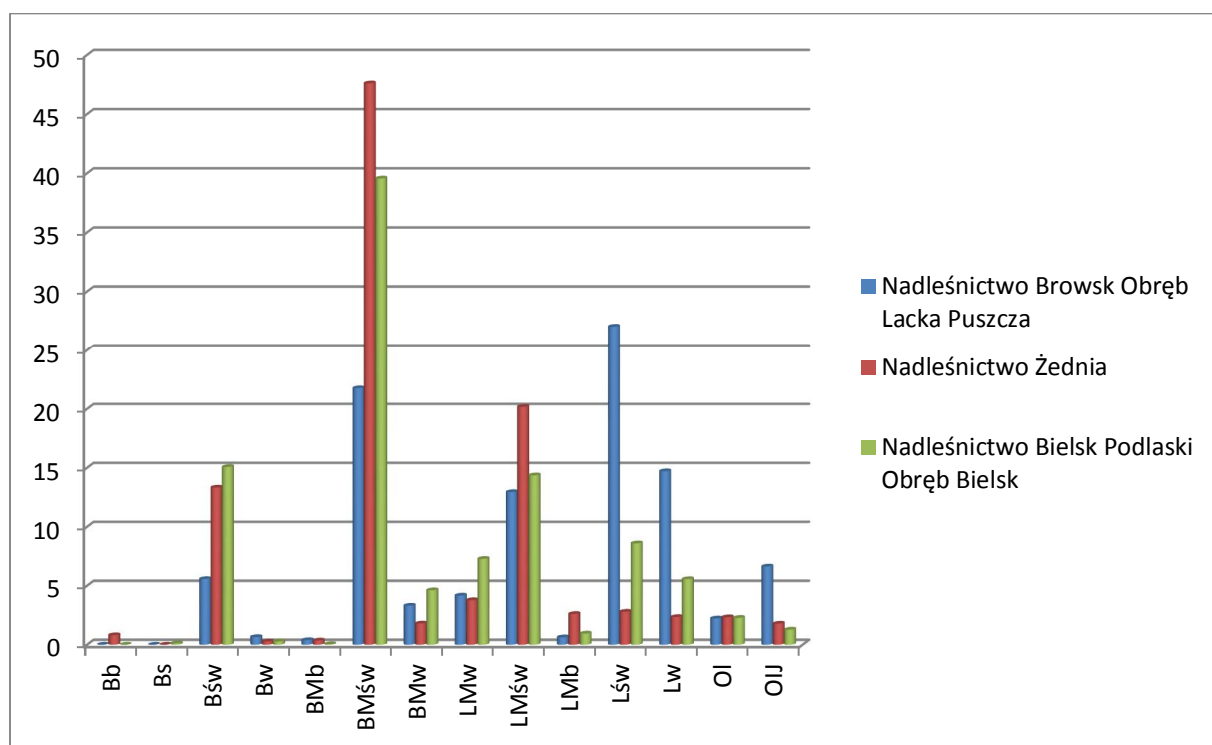
Źródło: <http://mapa.bialystok.lasy.gov.pl/>

Zgodnie z obowiązującymi Planami Urządzenia Lasu dla Poszczególnych Nadleśnictw udział siedliskowych typów lasu przedstawia się następująco:

Tabela 5 Siedliskowe typy lasu na terenie Nadleśnictwa Browsek, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew

Siedliskowy typ lasu	Symbol	Udział procentowy typu lasu		
		Nadleśnictwo Browsek Obręb Lacka Puszcza ¹	Nadleśnictwo Żednia ²	Nadleśnictwo Bielsk Podlaski Obręb Bielsk ³
Bór bagienny	Bb	0	0,81	0
Bór suchy	Bs	0	0	0,12
Bór świeży	Bśw	5,57	13,32	15,07
Bór wilgotny	Bw	0,65	0,28	0,28
Bór mieszany bagienny	BMb	0,39	0,36	0,05
Bór mieszany świeży	BMśw	21,75	47,60	39,56
Bór mieszany wilgotny	BMw	3,31	1,8	4,62
Las mieszany wilgotny	LMw	4,17	3,78	7,28
Las mieszany świeży	LMśw	12,94	20,17	14,36
Las mieszany bagienny	LMb	0,63	2,61	0,95
Las świeży	Lśw	27,02	2,8	8,59
Las wilgotny	Lw	14,71	2,35	5,56
Ols	Ol	2,23	2,33	2,28
Ols jesionowy	OIJ	6,63	1,79	1,28
Razem		100	100	100

Źródło: ¹Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Browsek obrębów: Browsek, Lacka Puszcza, Narewka na okres 01.01.2012 – 31.12.2021, ²Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Żednia na lata 2009-2018, ³Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Bielsk na okres 01.01.2009 – 31.12.2018

Wykres 6 Siedliskowe typy lasu na terenie Nadleśnictwa Browsek, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew

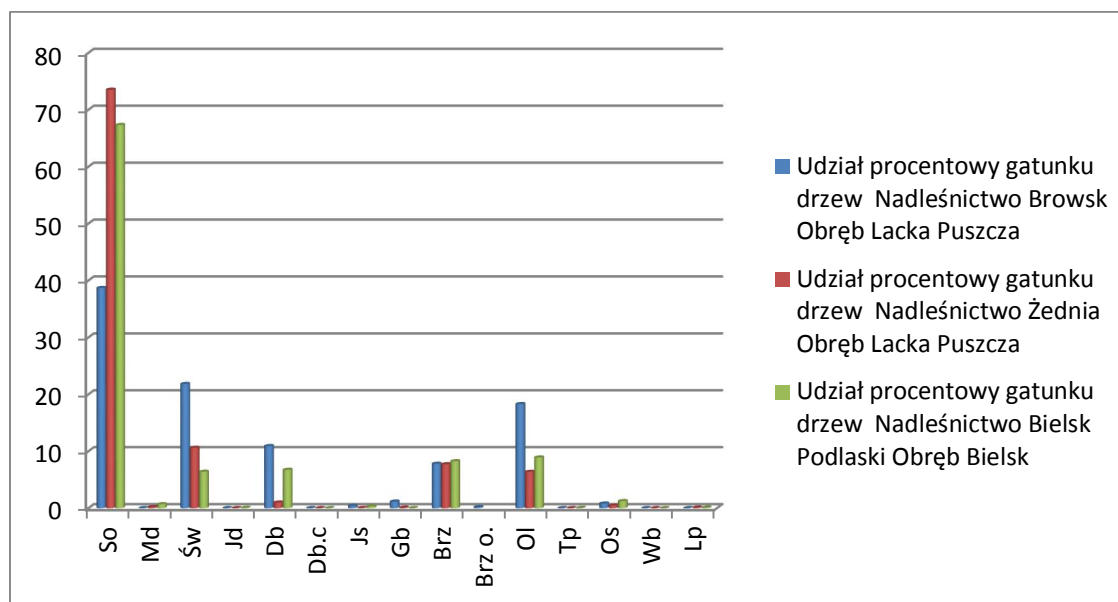
Tabela 6 Udział procentowy gatunków drzew na terenie Nadleśnictwa Browsek, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew

Gatunek drzewa	Symbol	Udział procentowy gatunków drzew		
		Nadleśnictwo Browsek Obręb Lacka Puszcza ¹	Nadleśnictwo Żednia ²	Nadleśnictwo Bielsk Podlaski Obręb Bielsk ³
Sosna	So	38,68	73,51	67,32
Modrzew	Md	0	0,19	0,69
Świerk	Św	21,81	10,6	6,39
Jodła	Jd	0	0	0,04
Dąb	Db	10,90*	0,98	6,73
Dąb czerwony	Db.c	0	0,01	0,01
Jesion	Js	0,40	0,02	0,33
Grab	Gb	1,15	0,08	0,01
Brzoza	Brz	7,79	7,71	8,24

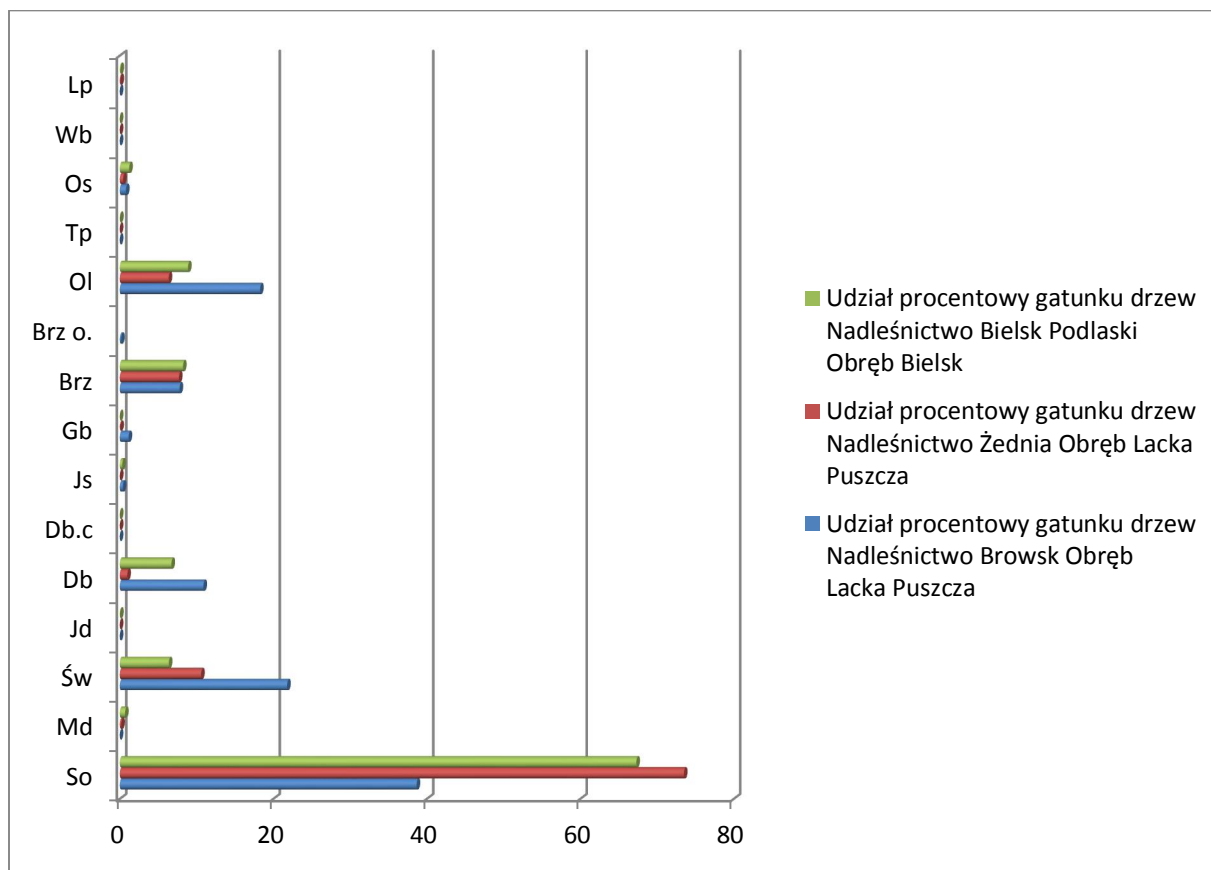
Brzoza omszona	Brz o.	0,18		
Olsza	Ol	18,28	6,37	8,89
Topola	Tp	0	0	0,04
Osika	Os	0,81	0,44	1,23
Wierzba	Wb	0	0	0
Lipa	Lp	0	0,09	0,09
Razem		100	100	100

*Dąb szypułkowy

Źródło: ¹Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Browek obrębów: Browek, Lacka Puszcza, Narewka na okres 01.01.2012 – 31.12.2021, ²Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Żednia na lata 2009-2018, ³Plan Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Bielsk na okres 01.01.2009 – 31.12.2018

Wykres 7 Udział procentowy gatunków drzew na terenie Nadleśnictwa Browek, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew

2.3.3 Gospodarka wodna

Gmina Narew położona jest pod względem hydrologicznym w zlewni rzeki Narwi, która jest głównym odbiornikiem wód. Głównymi jej dopływami są ciekі prawobrzeżne:

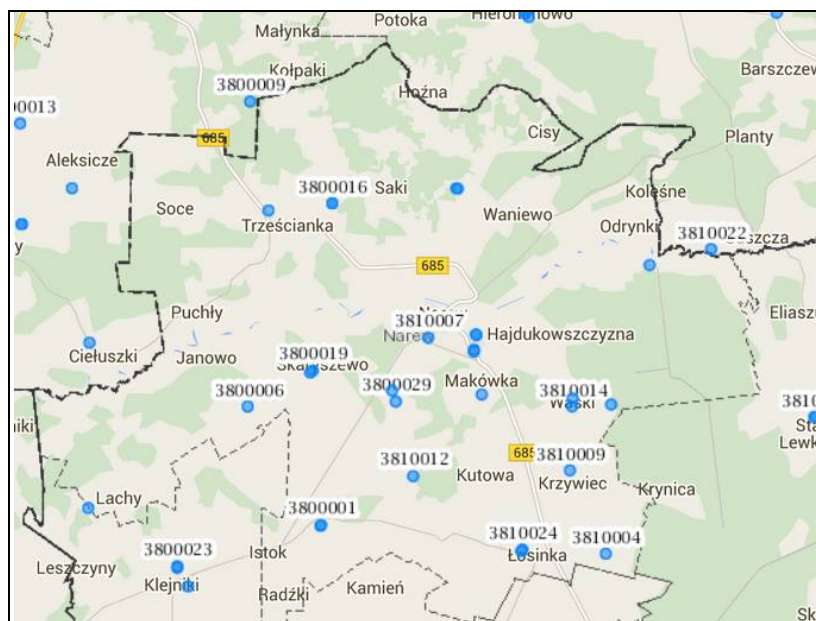
- Rudnia,
- Małynka,
- Ruda z Zabłoczanką,
- Olszanka.

Odwadniają one północną część gminy. Zarówno dolina Narwi oraz doliny jej dopływów są szerokie, o płaskim dnie i wygładzonych krawędziach. Wody powierzchniowe z części południowej gminy zbiera rzeka Krzywczynka i rowy melioracyjne znajdujące ujście w Narwi. Łączna powierzchnia wód powierzchniowych wynosi 235 ha co stanowi 1 % terenu gminy. Przez gminę przepływają również ciekі:

- Kanał „Tyniewiczze”
- Makówka
- Krzywczyk.

Na terenie gminy wykonane są rowy melioracji szczegółowej o długości około 300 km.

Poniższa mapa obrazuje położenie obiektów hydrogeologicznych na terenie gminy Narew (oznaczenie niebieskimi punktami)

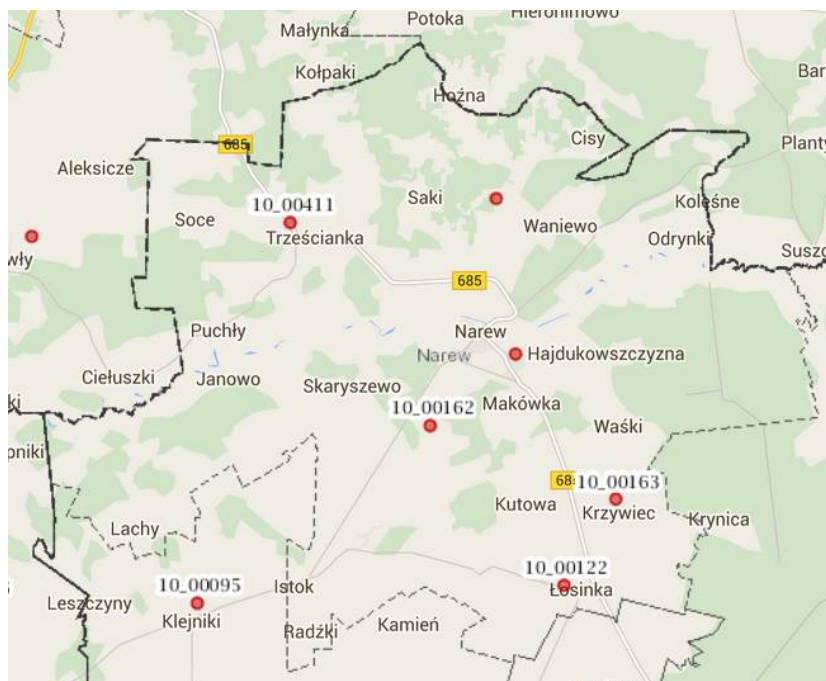
Mapa 3 Obiekty hydrogeologiczne na terenie gminy Narew

<http://spdpsh.pgi.gov.pl/PSHv7/>

Na powyższej mapie zaznaczonych zostało 18 obiektów hydrogeologicznych:

1. Ujęcie 380010 Badawczy
2. Ujęcie 380011 Badawczy
3. Ujęcie 380013 Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna
4. Ujęcie 3800014 Wodociąg grupowy
5. Ujęcie 38000015 RSP D. Wodociąg
6. Ujęcie 3800021 Ferma Drobiu RSP „Rolmak”
7. Ujęcie 3800024 Gospodarstwo Rolne
8. Ujęcie 3810001 Badawczy
9. Ujęcie 3810002 ujęcie wody d. Kółko Rolnicze
10. Ujęcie 38 10004 Ośrodek wypoczynkowy
11. Ujęcie 3810005 Gminna spółdzielnia
12. Ujęcie 3810006 Spółdzielnia Produkcyjna
13. Ujęcie 38 10007 Rolnicza Spółdzielnia produkcyjna
14. Ujęcie 3810008 Badawczy
15. Ujęcie 3810009 Spółdzielnia Produkcyjna
16. Ujęcie 3810010 Badawczy
17. Ujęcie 3810011 Wodociąg
18. Ujęcie 3810021 wodociąg grupowy

Na poniższej mapie zaznaczono pobory wód podziemnych na terenie Gminy Narew, oznaczono je czerwonymi punktami

Mapa 4 Pobory na terenie gminy Narew

<http://spdpsh.pgi.gov.pl/PSHv7/>

Są to:

1. 10_00163 Pobór wód podziemnych w Krzywcu,
2. 10_00162 Pobór wody podziemnej w Narwi,
3. 10_00411 Pobór wód podziemnych,
4. 10_00122 Pobór wód –Łosinka,
5. 10_00097 Pobór wód – Narew,
6. 10_00123 Pobór wód – Iwanki.

2.3.4 Turystyka²

Istotnym aspektem strefy społecznej jest szeroko pojęte środowisko kulturowe. Cechy przestrzeni kulturowej wyznaczają kultywowane tradycje, pomniki dziedzictwa kulturowego oraz obiekty o szczególnych wartościach dla społeczności lokalnych. Na terenie gminy Narew wśród zabytków wyróżnić możemy następujące obiekty zabytkowe:

Białki

- Stanowisko archeologiczne, kurhan,

Koźliki

- Cerkiew filialna Św. Mikołaja Cudotwórcy,
- Cmentarzysko kurhanowe,

Łosinka

- Cerkiew Św. Apostoła Jakuba,
- Cerkiew cmentarna Św. Jerzego,
- Cmentarzysko kurhanowe,

Narew

- Kościół Wniebowzięcia NMP,
- Kościół Św. Stanisława,
- Cerkiew Podwyższenia Krzyża,
- Cmentarz parafialny prawosławny,
- Stanowisko archeologiczne z epoki kamienia,

Trześcianka

- Cerkiew Św. Michała Archaniola,
- Cerkiew cmentarna,

Wałki

- stanowisko archeologiczne 2 kurhany.

Obszar Gminy Narew zlokalizowany jest pomiędzy dwoma parkami narodowymi tj. Białowieskim oraz Narwiańskim Parkiem Narodowym oraz Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej. Rolę korytarza łączącego oba parki spełnia malownicza Dolina Rzeki Narew.

Obiekty sakralne

Podczas wycieczek po gminie na uwagę zasługują stare XIX-wieczne obiekty sakralne (kościół, cerkwie, kapliczki) oraz przydrożne krzyże i stare cmentarze. W Narwi znajduje się barokowy, drewniany, rzymskokatolicki kościół z 1755 roku oraz prawosławna cerkiew p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego z XIX wieku (wnętrze cerkwi zostało odbudowane po pożarze

² <http://www.portals.narew.gmina.pl/atracje-turystyczne>

w 1990 roku). Ponadto na terenie gminy jest jeszcze kilka starych, XVIII i XIX-wiecznych cerkwi min. w Koźlikach, Trześciance, Łosince, Tyniewiczach Dużych oraz w Puchłach. W miejscowości Odrynki nad rzeką Narew usytuowany jest jedyny w Polsce prawosławny Skit p.w. Św. Antoniego i Św. Teodozjusza Kijowsko-Pieczerskich, którego przełożonym jest ks. archim. Gabriel (Giba).

Kraina Otwartych Okiennic

Tworzą ją trzy unikatowe pod względem architektonicznym wsie: Trześcianka, Soce i Puchły, które są położone w dolinie rzeki Narew. Cechą charakterystyczną domostw Krainy Otwartych Okiennic jest bogata dekoracja snycerska w formie nadokienników i podokienników, okiennic, wiatrownic, narożników, a także dekoracyjnego zdobienia elewacji i szczytów. Ornamentyka ta jest niespotykana w innych regionach Polski i nawiązuje do zdobnictwa stosowanego w rosyjskim budownictwie ludowym.

Oprócz wspomnianych okiennic równie podziwiane są stare krzyże wotywne, a także zabytkowe kapliczki prawosławne oraz cerkwie. W wsi Soce znajduje się kapliczka drewniana, zaś kapliczka w Trześciance usytuowana jest przy drodze na cmentarz parafialny. Ponadto w Trześciance znajduje się cerkiew parafialna pw. Św. Michała Archaniola z 1864 roku oraz cerkiewka cmentarna z początku XIX wieku. W Puchłach natomiast znajduje się przepiękna cerkiew pw. Opieki Matki Bożej z 1913 roku. Miejscowa architektura domostw, zagród i świątyń bardzo pięknie wpisała się w miejscowy krajobraz. Walory przyrodnicze regionu tj. lasy, czysta rzeka, w której można się wykąpać, zachęcają do odwiedzenia Krainy. Cisza i spokój, jakie panują w Socach i Puchłach z powodu ich oddalenia od szos samochodowych zachęcają do odpoczynku.

Muzeum Wsi w Narwi

Ciekawym miejscem, które naprawdę warto zobaczyć w Narwi jest Muzeum Wsi znajdujące się przy ulicy Dąbrowskiego. Właściciel muzeum Pan Marian Święcki gromadzi w nim różne stare narzędzia i przedmioty wpisane niegdyś w życie wsi. W zbiorach Pana Święckiego znajdują się zarówno stare narzędzia wykorzystywane w przeszłości w gospodarstwach rolnych, jak również stare przedmioty codziennego użytku takie jak kołowrotek, maszyna do szycia, żelazka, warsztat tkacki i wiele innych

Do najciekawszych eksponatów znajdujących się w Muzeum Wsi w Narwi można zaliczyć:

- warsztat tkacki
- żelazny wóz gospodarski
- kierat, sieczkarnia, rozdrabniacz do buraków
- żarna do mielenia zboża
- pompa strażacka z połowy XIX wieku
- stary trak do przecinania drewna

Regionalna Izba Białoruska w Skaryszewie

Ciekawym i wartym odwiedzenia miejscem Gminy Narew jest Muzeum Pana Michała Filianowicza znajdujące się w Skaryszewie. Właściciel gospodarstwa gromadzi różne przedmioty związane z regionem pogranicza międzykulturowego, a szczególnie z kulturą białoruską, tworząc w ten sposób unikalną Regionalną Izbę Białoruską. Wśród eksponatów znajdują się stare narzędzia i przedmioty używane w przeszłości przez rolników, kowali, rybaków, czy też pszczelarzy. Na uwagę zasługuje bardzo stara, dębiana łódź rybacka, równie stary dębany ul, a także szaty liturgiczne, ikony i przedmioty religijne związane z prawosławiem.

Szlak Świątyni Prawosławnych

Gminę Narew przecina Szlak Świątyni Prawosławnych - oznaczony kolorem żółtym na mapie gminy Narew. Kierując się z południa na północ szlak przebiega przez następujące miejscowości gminy: Łosinka – Kutowa – Chrabostówka – Makówka – Narew – Waniewo – Iwanki – Saki – Trześcianka – Białki. Szlak promuje kulturę prawosławia na ziemi podlaskiej. Turysta przemierzający szlak może podziwiać zabytkowe, drewniane, różnorodne w stylu i wieku cerkwie i inne obiekty kultu religijnego Prawosławia, takie jak kapliczki oraz przydrożne krzyże wotywnie itp.

Podlaski Szlak Bociani

Przez Gminę Narew przebiega Podlaski Szlak Bociani - oznaczony kolorem czerwonym na mapie gminy Narew. Kierując się ze wschodu na zachód szlak przebiega przez następujące miejscowości gminy: Odrynki – Gorędy – Trześcianka – Puchły. Podlaski Szlak Bociani jest jednym z pierwszych markowych produktów turystycznych w Polsce, a pierwszym na Podlasiu. Jest to szlak rowerowy łączący ze sobą 3 parki narodowe: Białowiecki, Narwiański i Biebrzański, zaś miejscem, wokół którego rozwinął się szlak jest min. Dolina Górnej Narwi. Głównym walorem szlaku znakującym jego unikalną wartość, jest występowanie w tych okolicach wielu skupisk bocianów, trwale wpisanych w krajobraz Podlasia. Tylko na tym szlaku turysta najlepiej pozna życie i zwyczaje bociana białego, utrwalonego w świadomości turystów z kraju i z zagranicy jako bardzo charakterystyczny element polskiego krajobrazu.

Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum”

Został on stworzony z myślą o ukazaniu piękna drewnianej architektury oraz najciekawszych i najbardziej wartościowych turystycznie miejsc znajdujących się w powiatach bielskim i hajnowskim. Szlak ukazuje również mieszkańców nadnarwiańskich wsi, z których wielu to barwne postacie tego regionu. Na terenie Gminy Narew Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum” przebiega przez następujące miejscowości: Puchły, Trześcianka, Narew, Łosinka. Ważnym punktem na szlaku jest też miejscowość Skaryszewo, gdzie znajduje się Regionalna Izba Białoruska. Szlak został stworzony w ramach projektu zrealizowanego przez Związek Młodzieży Białoruskiej przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.

Inne szlaki turystyczne

Oprócz Podlaskiego Szlaku Bocianiego, Szlaku Świątyń Prawosławnych oraz Podlaskiego Szlaku Kulturowego „Drzewo i Sacrum” przez Gminę Narew przebiega kilka innych ciekawych szlaków turystycznych: Szlak Krainy Otwartych Okiennic (zielony), Szlak "Do Puszczy Ładzkiej" (niebieski), Szlak "Do wsi w dolinie Narwi" (niebieski), Białowieski Szlak Transgraniczny (żółty).

2.3.5 Przemysł

Na terenie gminy Narew przeważają jednostki gospodarcze należące do sektora prywatnego było ich 163 w roku 2014. Jest to w miarę stały poziom od kilku lat. Do sektora publicznego zaliczamy 9 podmiotów. Na terenie Gminy Narew duże zakłady przemysłowe to: Pronar Sp. z o.o. oraz Narmet. Producent kotłów c.o. Ostaszewski A.

Tabela 7 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych na terenie gminy Narew

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych	Liczba jednostek gospodarczych Rok 2012	Liczba jednostek gospodarczych Rok 2013	Liczba jednostek gospodarczych Rok 2014
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	175	174	172
Sektor publiczny ogółem	9	9	9
Sektor prywatny ogółem	166	165	163
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	120	119	115
Spółki handlowe	10	10	11
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	2	3
Spółdzielnie	7	7	7
Fundacje	1	1	1
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	13	13	13

Źródło: www.stat.gov.pl

Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon wg sekcji PKD 2007 na terenie gminy Narew

Lp.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD		Liczba jednostek gospodarczych
			Rok 2014
1.	Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	18
2.	Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	31
3.	Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych D	4
4.	Sekcja F	Budownictwo	21
5.	Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	24
6.	Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	7
7.	Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	7
8.	Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	5
9.	Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2
10.	Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	10
11.	Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3
12.	Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	6
13.	Sekcja P	Edukacja	7
14.	Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	4
15.	Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6

Lp.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD		Liczba jednostek gospodarczych
			Rok 2014
16.	Sekcja S i T	Pozostała działalność usługowa Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	17
Razem			172

Źródło: www.stat.gov.pl

Analizując ilość jednostek gospodarczych pod względem podziału wg sekcji PKD 2007 widzimy, że najwięcej jednostek gospodarczych spośród 172 działających na terenie gminy Narew działa w sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe), a następnie w sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle).

2.3.6 Rynek pracy

Wg danych GUS na terenie gminy Narew pracujących w głównym miejscu pracy było 1409 osób w tym 1137 mężczyzn i 272 kobiet. Zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Narew w roku 2014 było 182 z czego 84 to były kobiety, a 98 mężczyźni. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym ogółem to 8,9%. Do największych zakładów przemysłowych należą zakłady wspomniane w pkt. 2.3.5.

3 Ocena aktualnego stanu środowiska gminy Narew

3.1 Zasoby wodne

3.1.1 Wody powierzchniowe

3.1.1.1 Stan aktualny

Gmina Narew położona jest pod względem hydrologicznym w zlewni rzeki Narwi, która jest głównym odbiornikiem wód. Głównymi jej dopływami są cieki prawobrzeżne:

- Rudnia,
- Małynka,
- Ruda z Zabłoczanką
- Olszanka.

Odwadniają one północną część gminy. Zarówno dolina Narwi oraz doliny jej dopływów są szerokie, o płaskim dnie i wygładzonych krawędziach.

Wody powierzchniowe z części południowej gminy zbiera rzeka Krzywczynka i rowy melioracyjne znajdujące ujście w Narwi.

Łączna powierzchnia wód powierzchniowych wynosi 235 ha co stanowi 1 % terenu gminy.

Przez gminę przepływają również cieki:

- Kanał „Tyniewiczze”
- Makówka
- Krzywczyk.

Na terenie gminy wykonane są rowy melioracji szczegółowej o długości około 300 km.

KLASYFIKACJE WÓD

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r. .w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U.2014.1482) określa sposób klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, w tym:

1) sposób klasyfikacji:

a) elementów fizykochemicznych, biologicznych i hydromorfologicznych, w oparciu o wchodzące w ich skład wskaźniki jakości, dla poszczególnych kategorii jednolitych części wód, uwzględniający różne typy wód powierzchniowych,

b) stanu ekologicznego jednolitych części wód powierzchniowych w ciekach naturalnych, jeziorach lub innych zbiornikach naturalnych, wodach przejściowych oraz wodach przybrzeżnych, uwzględniający klasyfikację elementów, o których mowa w lit. a,

c)potencjału ekologicznego jednolitych części wód powierzchniowych sztucznych i silnie zmienionych, uwzględniający klasyfikację elementów, o których mowa w lit. a,

d)stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych i środowiskowe normy jakości dla substancji priorytetowych określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 38d ust. 4 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne oraz dla innych zanieczyszczeń, służące klasyfikacji tego stanu. Punkty monitoringowe zlokalizowane są na zamknięciach zlewni tzw. jednolitymi częściami wód (JCW). Monitoring prowadzi się w sposób umożliwiający ocenę ich stanu oraz ilościowe ujęcie czasowej i przestrzennej zmienności parametrów biologicznych, hydromorfologicznych, fizykochemicznych i chemicznych .

ZESTAWIENIE TABELARYCZNE DANYCH DO KLASYFIKACJI STANU EKOLOGICZNEGO I CHEMICZNEGO RZEK W JCW - OCENA ZA 2014 R.

Tabela 9 Klasyfikacja stanu ekologicznego i chemicznego Narwi za rok 2014 w części od Narewki do Orlanki

Nazwa ocenianej jcw	Kod ocenianej jcw	Kod reprezentatywnego punktu pomiarowo-kontrolnego	Nazwa reprezentatywnego punktu pomiarowo-kontrolnego	STAN / POTENCJAŁ EKOLOGICZNY	STAN CHEMICZNY	Czy jcw występuje na obszarze chronionym? (TAK/NIE)	STAN	Poziom ufności oceny stanu (WYSOKI / ŚREDNIO WYSOKI / ŚREDNIO NISKI / NISKI)
Narew od Narewki do Orlanki	PLRW200019261399	PL01S0801_1334	Narew - Płoski	SŁABY	DOBRY	TAK	ZŁY	ŚREDNI

Źródło: Załącznik 2 - zestawienie ocen, do oceny stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i stanu wód powierzchniowych województwa podlaskiego w 2014 roku /ocena w jednolitych częściach wód

LEGENDA: STAN WÓD W JCW

Klasyfikacja elementów stanu/ potencjału ekologicznego			
Klasa elementów biologicznych			
stan ekologiczny		potencjał ekologiczny (jcw sztuczne)	potencjał ekologiczny (jcw silnie zmienione)
I	stan bdb / potencjał maks.	I	I
II	stan db / potencjał db	II	II
III	stan / potencjał umiarkowany	III	III
IV	stan / potencjał słaby	IV	IV
V	stan / potencjał zły	V	V
Klasa elementów hydromorfologicznych			
stan ekologiczny		potencjał ekologiczny (jcw sztuczne)	potencjał ekologiczny (jcw silnie zmienione)
I	stan bdb/ potencjał maks	I	I
II	stan db / potencjał dobry	II	II
Klasa elementów fizykochemicznych (3.1-3.6)			
stan ekologiczny		potencjał ekologiczny (jcw sztuczne)	potencjał ekologiczny (jcw silnie zmienione)
I	stan bdb / potencjał maks.	I	I
II	stan db / potencjał db	II	II
PSD	stan poniżej dobrego/ potencjał poniżej dobrego	PPD	PPD

Stan / Potencjał ekologiczny			
stan ekologiczny		potencjał ekologiczny (jcw sztuczne)	potencjał ekologiczny (jcw silnie zmienione)
BARDZO DOBRY	stan bdb / potencjał maks. lub dobry	MAKSYMALNY LUB DOBRY	MAKSYMALNY LUB DOBRY
DOBRY	stan db / potencjał maks. lub dobry		
UMIARKOWANY	stan / potencjał umiarkowany	UMIARKOWANY	UMIARKOWANY
SŁABY	stan / potencjał słaby	SŁABY	SŁABY
ZŁY	stan / potencjał zły	ZŁY	ZŁY

Stan chemiczny		
DOBRY	stan dobry	
PSD_sr	stan poniżej dobrego	przekroczone stężenia średnioroczne
PSD_max		przekroczone stężenia maksymalne
PSD		przekroczone stężenia średnioroczne i maksymalne

Stan	
DOBRY	stan dobry
ZŁY	stan zły

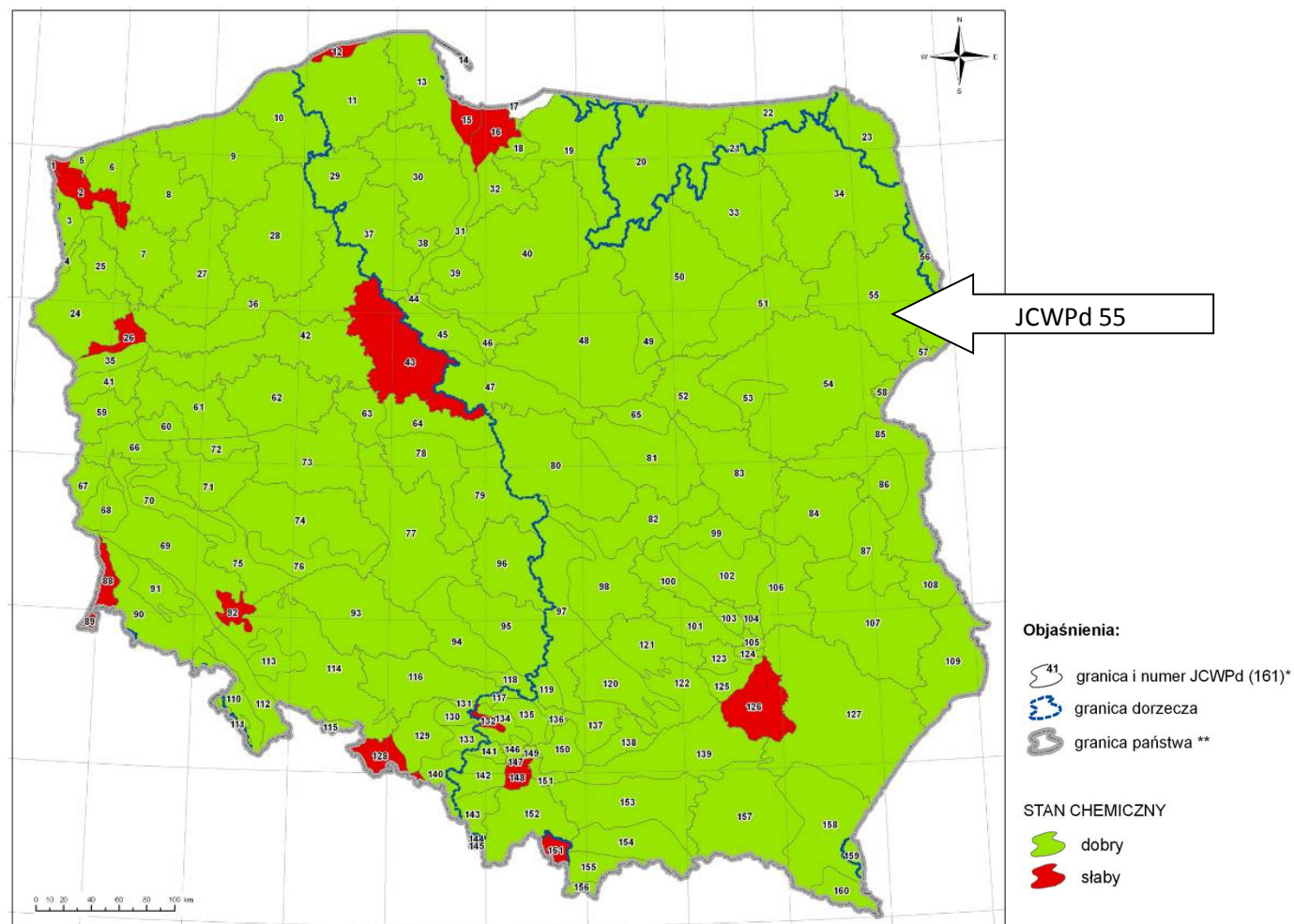
3.1.2 Stan środowiskowy wód podziemnych

Stan środowiskowy wód podziemnych w Polsce przedstawiany jest za pomocą trzech wskaźników³: jakości chemicznej, stanu zasobów oraz położenia zwierciadła wody:

- **Wskaźnik jakości chemicznej** wód podziemnych ilustruje wyniki oceny stanu chemicznego wód podziemnych wykonanej na podstawie monitoringu chemicznego Państwowego Monitoringu Środowiska. Wyrażany jest w procentach powierzchni kraju, gdzie jakość wód podziemnych spełnia wymogi kryteriów środowiskowych składu chemicznego, tzn. stan chemiczny wód podziemnych nie przekracza stężeń progowych dobrego stanu wód podziemnych, określonych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z 23 lipca 2008 r. Wartość wskaźnika jest aktualizowana raz w roku, z rocznym opóźnieniem.
- **Wskaźnik stanu zasobów** wód podziemnych ilustruje wyniki oceny zasobów wód podziemnych wykonanej na podstawie analizy zasobów wód podziemnych dostępnych do zagospodarowania oraz wielkości poboru wód. Wyrażany jest w procentach powierzchni kraju, gdzie nie stwierdzono nadmiernego szczypania zasobów wód podziemnych; wartość wskaźnika jest aktualizowana raz w roku, z dwuletnim opóźnieniem.
- **Wskaźnik położenia zwierciadła wody podziemnej** ilustruje aktualne jego położenie względem stref stanów wód; informuje w jakim procencie punktów sieci obserwacyjno – badawczej wód podziemnych, w analizowanym okresie czasu, zwierciadło (lub wydajność źródeł) znajdowało się w strefie stanów (wydajności źródeł) wysokich i średnich; wartość wskaźnika jest aktualizowana raz na kwartał.

³ <http://www.psh.gov.pl/stan-srodowiskowy-wod-podziemnych-w-polsce2.html>

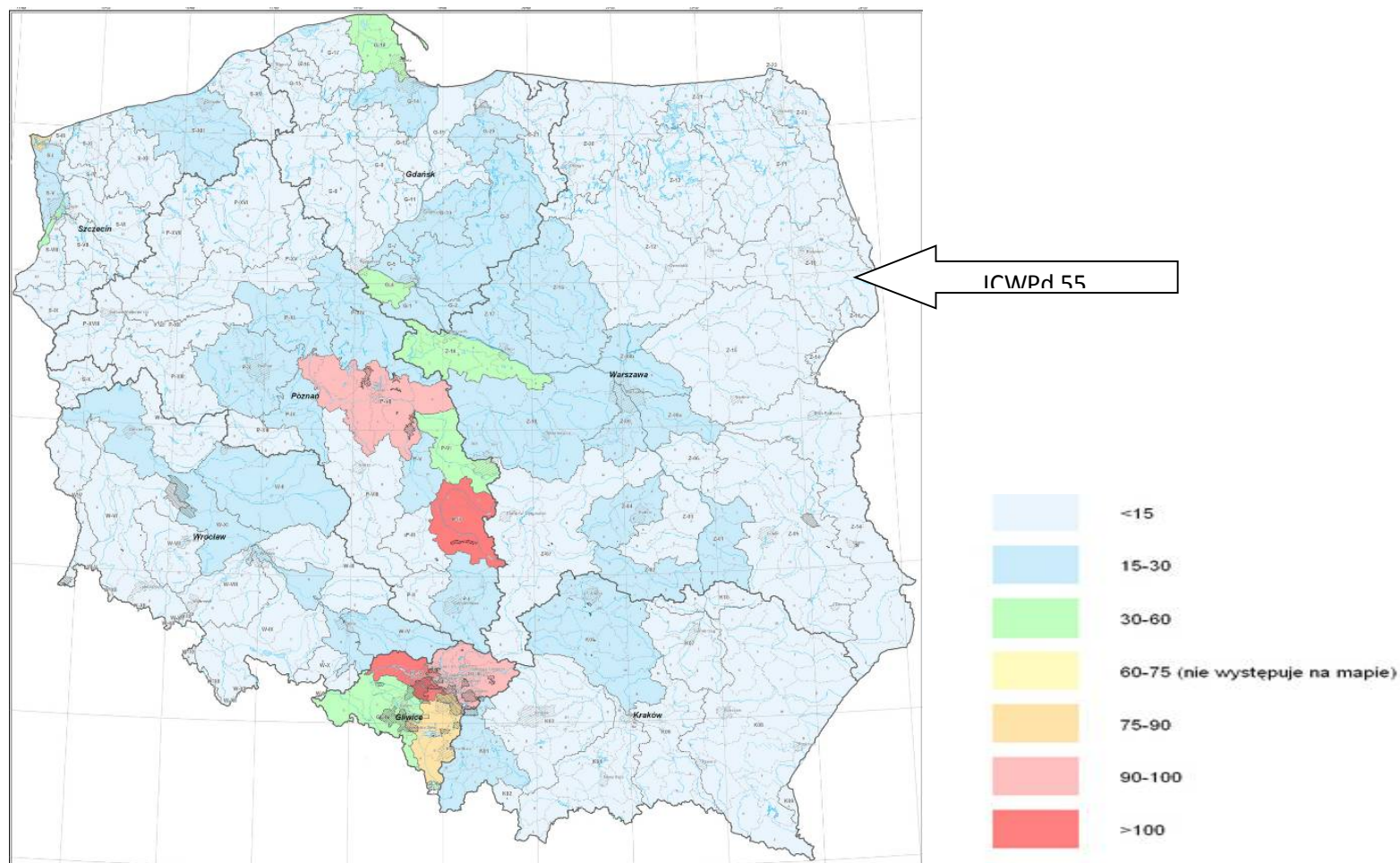
Gmina Narew znajduje się w obrębie JCWPd 55. Badania stanu chemicznego wód były przeprowadzane ostatnio w roku 2010, stan chemiczny wód podziemnych był dobry.

Mapa 5 Ocena stanu chemicznego wód podziemnych na rok 2010

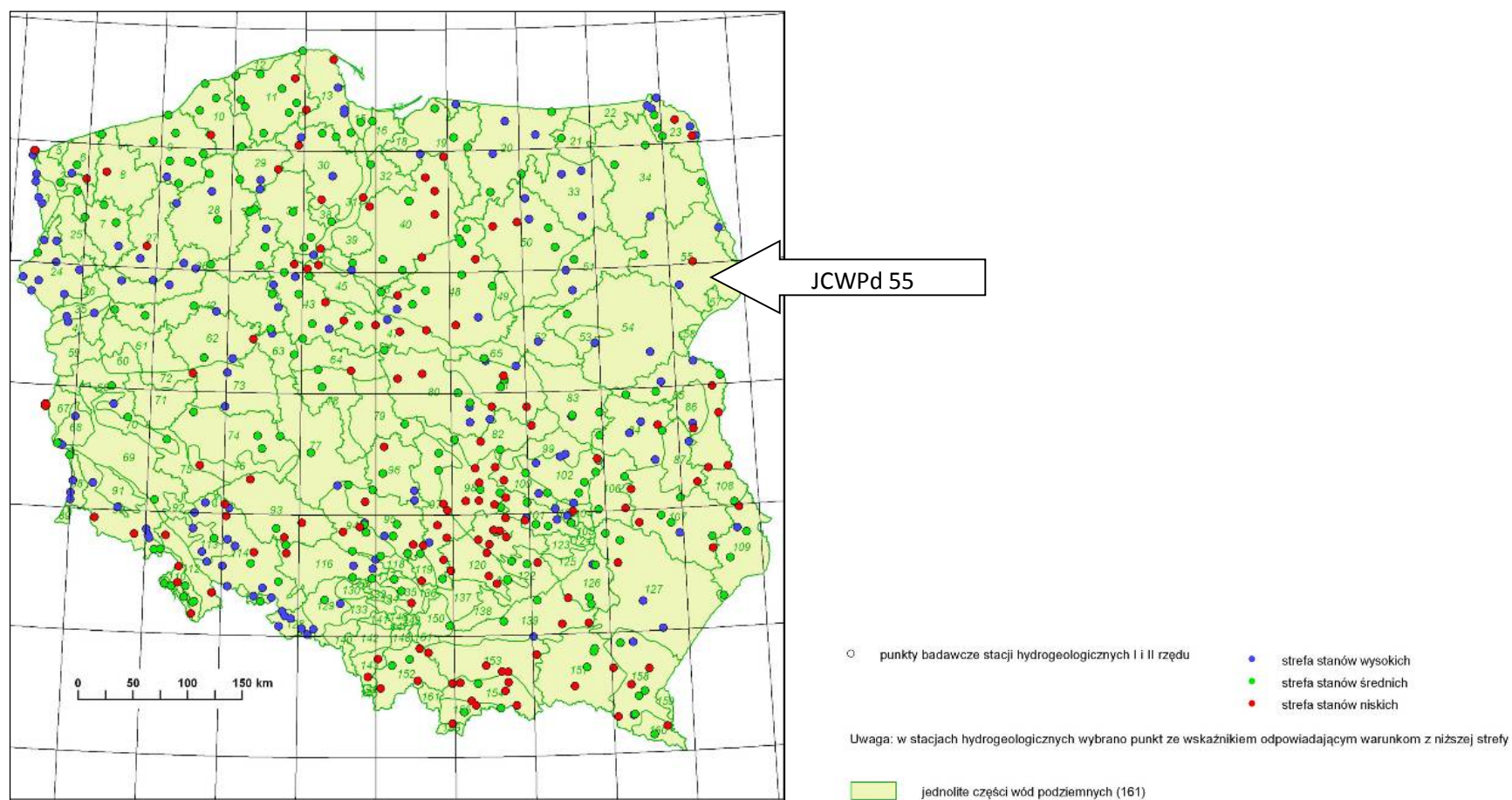
źródło: <http://www.psh.gov.pl/plik/id,6585.jpg>

Gmina Narew znajduje się na obszarze o niskim stopniu wykorzystania zasobów wód podziemnych (poniżej 15%) oraz wysokich rezerwach wód podziemnych, co obrazuje poniższa mapa.

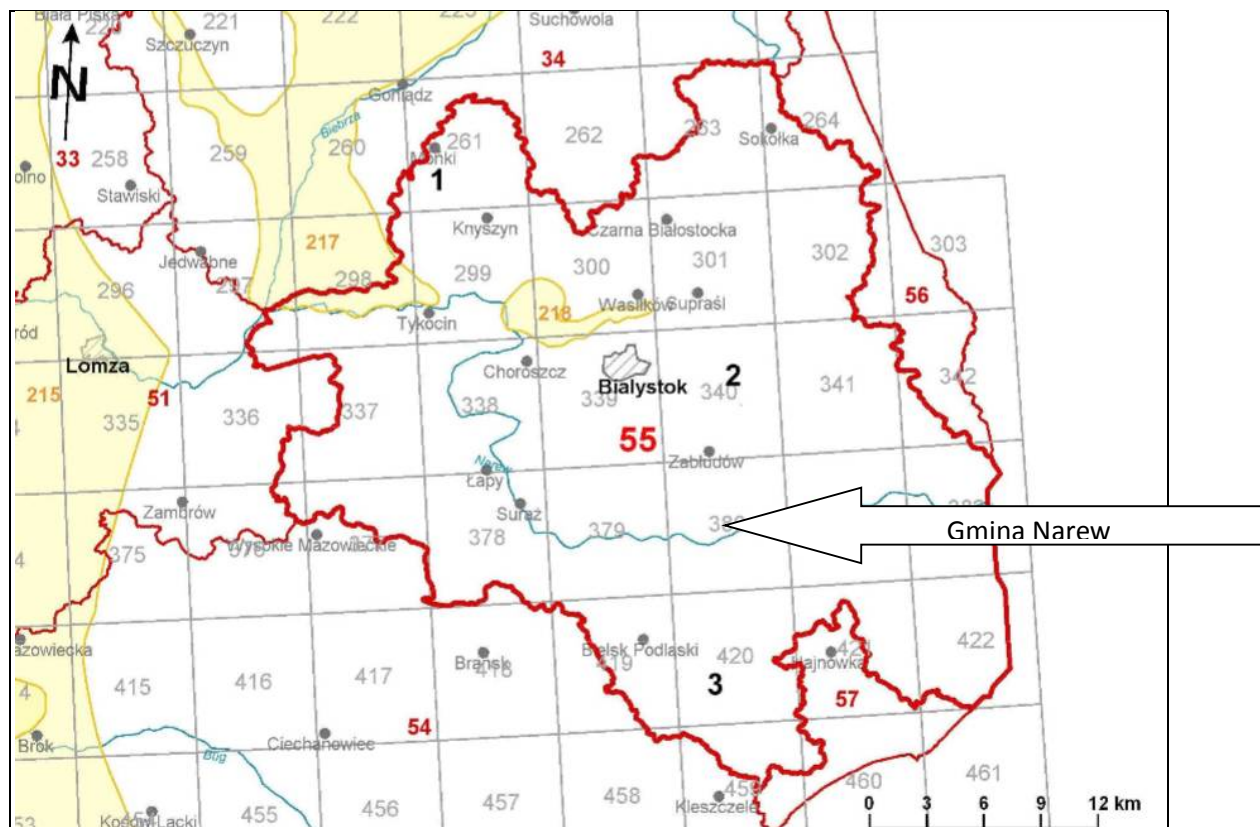

Mapa 6 Stopień wykorzystania dostępnych do zagospodarowania zasobów wód podziemnych w Polsce (analiza w obszarach zlewni bilansowych).

źródło: <http://www.psh.gov.pl/plik/id,6582.jpg>

Mapa 7 Położenie średniego poziomu wód podziemnych w IV kwartale roku hydrogeologicznego 2012 r.
<http://www.psh.gov.pl/plik/id,6825.jpg>

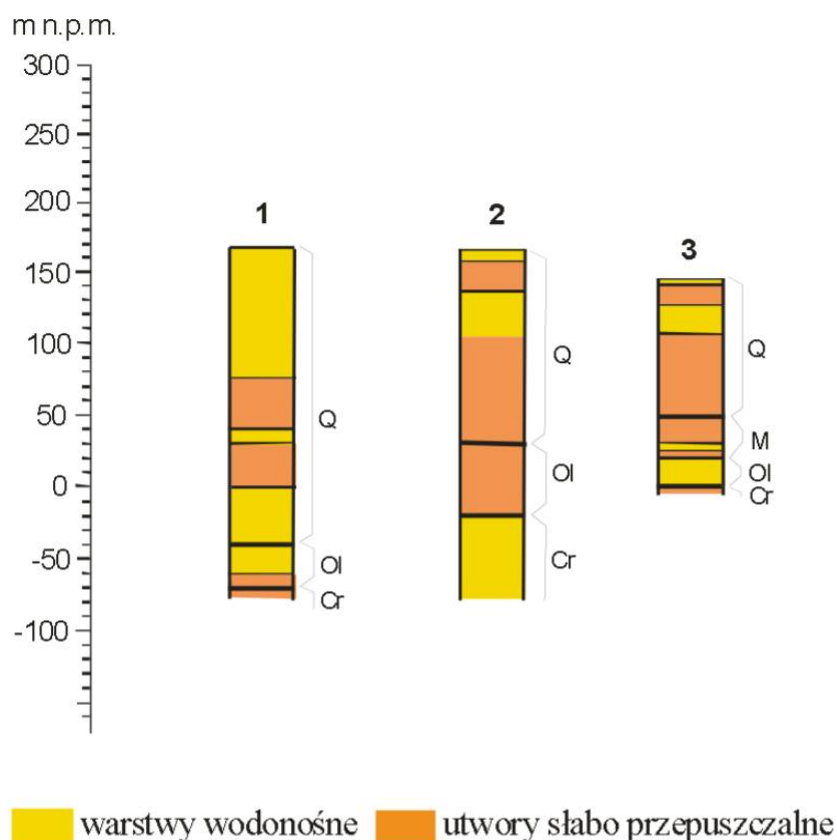

Mapa 8 Jednostka część wód podziemnych nr 55

Źródło: http://www.psh.gov.pl/plik/id,4800,v,artykul_5576.pdf

Jednostka Część Wód Podziemnych o nr 55 zajmuje powierzchnię 6110,09 km² i należy do regionu Środkowej Wisły. Znajduje się na terenie województwa podlaskiego, powiatów takich jak: Sokółka, Białystok, miasto Białystok, Mońki, Łomża, Zambrów, Wysokie mazowieckie, Bielsk Podlaski, Hajnówka.

Profile

Q – wody porowe w utworach piaszczystych

M – wody porowe w utworach piaszczystych

Ol – wody porowe w utworach piaszczystych

Cr – wody szczelinowe w utworach węglanowych

Na obszarze JCWPd 55 występuje jeden, dwa lub trzy poziomy wodonośne czwartorzędowe. Ponadto wykształcone są poziomy wodonośne o występowaniu lokalnym: oligoceński i kredowy. Generalnie wszystkie wymienione poziomy nie są ze sobą w bezpośredniej więzi hydraulicznej. GZWP (oznaczone na mapie kolorem żółtym) występujące w obrębie JCWPd to 217Qp - Pradolina rzeki Biebrza, 218Qp – Pradolina rzeki Supraśl (Jurowce – Wasilków).

Klasyfikacja elementów fizykochemicznych stanu wód podziemnych obejmuje pięć następujących klas jakości wód podziemnych:

- Klasa I – wody bardzo dobrej jakości, w których:

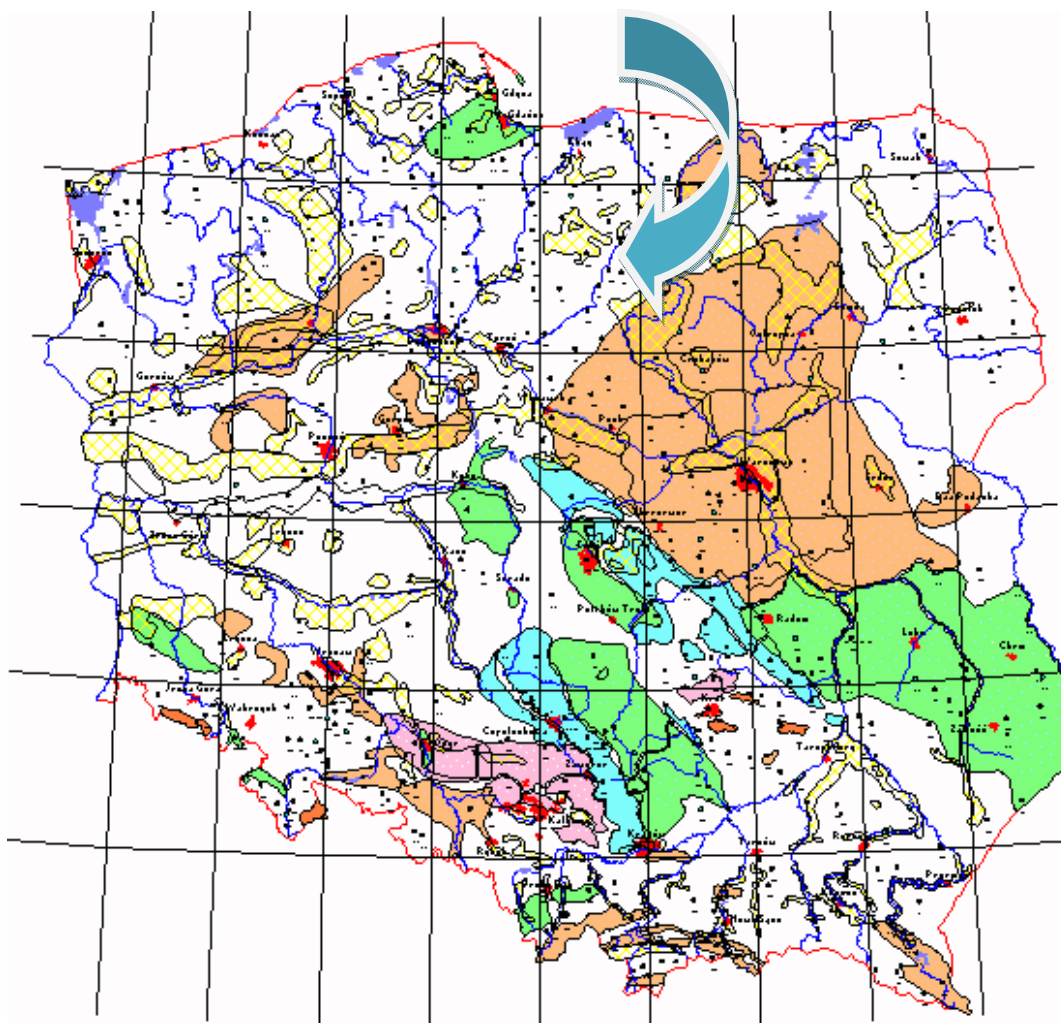
a) wartości elementów fizykochemicznych są kształtowane wyłącznie w efekcie naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych i mieszczą się w zakresie wartości stężeń charakterystycznych dla badanych wód podziemnych (tła hydrogeochemicznego)

b) wartości elementów fizykochemicznych nie wskazują na wpływ działalności człowieka

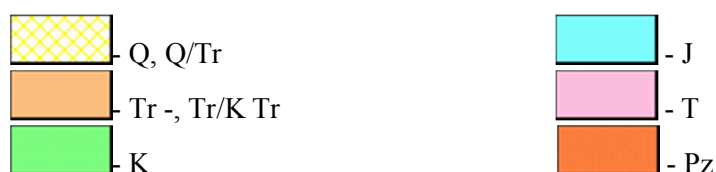
- Klasa II – wody dobrej jakości, w których:
 - a) wartości niektórych elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych
 - b) wartości elementów fizykochemicznych nie wskazują na wpływ działalności człowieka albo jest to wpływ bardzo słaby
- Klasa III – wody zadowalającej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych lub słabego wpływu działalności człowieka
- Klasa IV – wody niezadowalającej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych oraz wyraźnego wpływu działalności człowieka
- Klasa V – wody złej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych potwierdzają znaczący wpływ działalności człowieka.

3.1.2.1 Zagrożenia

Wody podziemne należące do zasobów naturalnych, coraz bardziej zagrożone są zanieczyszczeniami z powierzchni ziemi. Konieczna jest ich szczególna ochrona, gdyż są to zasoby nieodnawialne. W szczególności niezbędna jest ochrona znacznych obszarów, pod którymi znajdują się Główne Zbiorniki Wód Podziemnych. W Polsce jest ich około 180, a obszar ich obejmuje ponad 52% powierzchni kraju.

Rysunek 2 Główne zbiorniki wód podziemnych (wg Atlasu Hydrogeologicznego Polski, 1995)

Q - czwartorzęd

Podstawowym zagrożeniem wód podziemnych są zanieczyszczenia przenikające z powierzchni ziemi, zanieczyszczeń gruntu, przenikania wód powierzchniowych czy wód opadowych zawierających zanieczyszczenia znajdujące się w powietrzu. W miejscach, gdzie brak jest dostatecznej izolacji poziomu wodonośnego, następuje szybka wymiana wód, a tym samym przemieszczanie zanieczyszczeń.

3.1.2.2 Wnioski

Wpływ na stan wód podziemnych w gminie ma:

- chemizacja rolnictwa (nadmierne stosowanie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin).
- dzikie wysypiska śmieci
- zanieczyszczone wody powierzchniowe (infiltracja do warstw wodonośnych),
- zanieczyszczenia atmosfery (opad pyłów i gazów imitowanych do atmosfery, kwaśne deszcze),
- nieszczelne zbiorniki ściekowe,
- szlaki komunikacyjne o dużym natężeniu ruchu.

3.2 Powietrze atmosferyczne

3.2.1 Emisja, emisja niska i imisja

3.2.1.1 Stan aktualny⁴

Na poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu mają wpływ wielkość napływowej i lokalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza, warunki klimatyczne i topografia terenu. Głównymi źródłami zanieczyszczeń do atmosfery na terenie gminy Narew podobnie jak i na terenie całego powiatu hajnowskiego są rozproszone źródła emisji z sektora komunalno – bytowego, a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów na drogach występujących na terenie gminy Narew.

Substancjami zanieczyszczającymi, mającymi największy udział w emisji zanieczyszczeń, pochodzącymi z procesów spalania energetycznego są: tlenki azotu (NO-NO₂), dwutlenek siarki (SO₂), tlenek węgla (CO) i pyły.

Od środków transportu największy udział w emisji mają: tlenek węgla (CO), tlenki azotu (NO-NO₂) i benzen (C₆H₆).

⁴ Źródło: Ocena poziomów substancji i klasyfikacji stref woj. podlaskiego w 2014 r., WIOŚ Białystok

Tabela 10 Poziomy dopuszczalne substancji w powietrzu –ochrona zdrowia

Substancja	Okres uśredniania pomiarów	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu [µg/m³]	Wartość marginesu tolerancji w roku 2014	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu powiększony o margines tolerancji za rok 2014 [µg/m³]	Dopuszczalna częstość przekroczenia dopuszczalnego poziomu w roku kalendarzowym
Benzen	Rok kalendarzowy	5	0	5	-
Dwutlenek azotu	Jedna godzina	200	0	200	18 razy
	Rok kalendarzowy	40	0	40	-
Dwutlenek siarki	Jedna godzina	350	0	350	24 razy
	24 godziny	125	0	125	3 razy
Ołów	Rok kalendarzowy	0,5	0	0,5	-
Pył zawieszony PM10	24 godziny	50	0	50	35 razy
	Rok kalendarzowy	40	0	40	-
Tlenek węgla	8 godzin	10 [mg/m³]	0	10	-
Pył zawieszony PM2,5	Rok kalendarzowy	25	1	26	-
Pył zawieszony PM2,5*	Rok kalendarzowy	20	0	20	-

**poziom dopuszczalny określony dla tzw. fazy II z terminem osiągnięcia 1.01.2020 r.; norma będzie podlegać weryfikacji przez Komisję Europejską*

WIOŚ Białystok prowadził badania jakości powietrza atmosferycznego w roku 2014 na terenie aglomeracji Białystok oraz w strefie podlaskiej w skład której wchodzi 16 powiatów, w tym powiat hajnowski, na terenie którego leży gmina Narew. Poniżej w formie tabelarycznej przedstawiono wyniki badań strefy podlaskiej.

Tabela 11 Wynikowe klasy stref podlaskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia 2014 r.

Lp.	Nazwa zanieczyszczenia oraz jego źródło	Klasa strefy ⁵
1.	Dwutlenek siarki SO₂ głównym źródłem dwutlenku siarki są paleniska przemysłowe i domowe, spalające paliwa stałe, zwłaszcza węgiel kamienny (zawierający siarkę) w celach energetycznych. Wysokie stężenia SO ₂ są notowane w okresie od października do marca.	A
2.	Dwutlenek azotu NO₂ tlenki azotu tworzą się w reakcji azotu i tlenu we wszystkich procesach spalania. Głównym źródłem emisji dwutlenku azotu jest komunikacja samochodowa i energetyka.	A
3.	Pył PM₁₀ Drobny pył zawieszony PM ₁₀ (particulate matter) jest mieszaniną substancji organicznych i nieorganicznych zawierającą substancje toksyczne, takie jak wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (m.in. benzo(a)piren, metale ciężkie oraz dioksyny i furany). Pył przedostaje się do organizmu przede wszystkim przez drogi oddechowe lub pośrednio przez układ pokarmowy, kiedy spożywana jest skażona żywność (szczególnie dotyczy to metali ciężkich). Stwierdzono, że cząstki o średnicach większych od 10 µm zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych, skąd są wydalane. Pył zawieszony PM ₁₀ przenika do płuc, ale się tam nie akumuluje, może akumulować się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Grupą szczególnie narażoną na negatywne oddziaływanie pyłów są osoby starsze, dzieci i osoby cierpiące na choroby dróg oddechowych i układu krwionośnego.	A
4.	Ołów Pb Ołów i jego związki należą do silnych trucizn, przedostają się do organizmu i gromadzą się w nim wywołując niebezpieczną chorobę – ołowicę. Zanieczyszczenie ołowiem ma również swoje źródło w komunikacji, gdzie wykorzystuje się czteroetyłek ołowiu, który ma działanie przeciwstukowe. Narażony na niebezpieczeństwo skażenia jest obszar znajdujący się na odcinku 5-50 metrów od ruchliwych ulic oraz na odcinku 2-4 km od fabryk stosujących związki ołowiu.	A
5.	Benzen C₆H₆ głównym źródłem zanieczyszczenia benzenem jest transport drogowy. Powstaje w wyniku niepełnego spalania paliw wysokooktanowych. Innymi źródłami tego zanieczyszczenia są między innymi lakiernie i wszelkiego rodzaju zakłady stosujące w procesie produkcyjnym różnego rodzaju rozpuszczalniki lub inne rodzaje Lotnych Związków Organicznych	A

6.	Tlenek węgla CO Tlenek węgla otrzymuje się przez niecałkowite utlenianie węgla (półspalanie gazu np. ziemnego) lub reakcję węgla z parą wodną. Jest składnikiem ważnych gazów technicznych: miejskiego, generatorowego, syntezowego, wodnego. Wykorzystywany jako reduktor do wydzielania metali z ich tlenków.	A
7.	Ozon O₃ jest tzw. zanieczyszczeniem wtórnym. Powstaje w wyniku procesów fotochemicznych w troposferze. Do prekursorów takiej reakcji należą m.in. tlenki azotu, których powstaje najwięcej w procesie spalania w silnikach samochodowych. Zanieczyszczenie ozonem jest więc silnie powiązane z zanieczyszczeniami komunikacyjnymi przyczynowo, ale nie obszarowo. Najwyższe stężenia ozonu notuje się przeważnie w pewnym oddaleniu od głównych linii komunikacyjnych. Ozon jest zanieczyszczeniem, którego stężenie na terenach miejskich i wiejskich jest podobne. Jest to spowodowane przenoszeniem tlenków azotu poza obszary miejskie. Obserwuje się ujemną korelację wyników tlenku azotu z wynikami ozonu	A
8.	Arsen As źródła antropogeniczne arsenu to uboczną emisję w wyniku procesów wydobywania i hutnictwa rud metali nieżelaznych spalanie paliw kopalnianych (głównie węgla brunatnego i kamiennego)	A
9.	Kadm Cd Znaczne ilości kadmu zawierają rudy cynku i paliwa kopalne (np. węgiel kamienny). W wyniku ich wydobywania i przetwarzania jego znaczne ilości uwalniają się do atmosfery, hydrosfery i gleb. Kadm jest pierwiastkiem niezwykle toksycznym (wielokrotnie bardziej niż arsen)	A
10.	Nikiel Ni Emisja niklu do powietrza to wynik spalania paliw, zwłaszcza węgla, produktów ropopochodnych a także palenia papierosów. Źródłem niklu są procesy technologiczne w rafineriach, galwanizerniach i wytwórniach akumulatorów zasadowych.	A
11.	Benzo(a)piren BaP Występują w dymie podczas spalania niecałkowitego, m.in. w dymu tytoniowego (dym z 1 papierosa zawiera 0,16 µg tej substancji), smogu, powstającego w wyniku niskiej emisji, głównie wskutek spalania śmieci (najczęściej tworzyw sztucznych).. Z powodu obecności w dymie, benzopireny dostają się do żywności podczas wędzenia potraw. Duża ilość benzopirenów, ok. 1,5%, znajduje się w smole pogazowej.	C

12.	<p>Pył PM_{2,5} Pył zawieszony PM_{2,5} (particulate matter) jest mieszaniną substancji organicznych i nieorganicznych. Do atmosfery emitowany jest jako zanieczyszczenie pierwotne powstające w wyniku procesów antropogenicznych i naturalnych oraz jako zanieczyszczenie wtórne, powstające w wyniku przemian dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, amoniaku, lotnych związków organicznych i trwałych związków organicznych.</p> <p>Pył PM_{2,5} jest również zanieczyszczeniem transgranicznym, transportowanym na odległość do 2500 km. W powietrzu może pozostawać przez wiele dni lub tygodni, a sedymentacja i opady nie usuwają go z atmosfery.</p> <p>Pył zawieszony PM_{2,5} przenika do najgłębszych partii płuc, gdzie jest akumulowany, stanowiąc poważny czynnik chorobotwórczy, osiada na ściankach pęcherzyków płucnych utrudniając wymianę gazową, powodując podrażnienie naskórki i śluzówki, zapalenie górnych dróg oddechowych oraz wywołując choroby alergiczne, astmę, nowotwory płuc, gardła i krtani</p>	C
-----	--	----------

Oznaczenie klas przyjęto wg instrukcji GIOŚ:

- **A** – jeżeli stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych
- **B** – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalny lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji (tylko w przypadku oceny jakości powietrza pod kątem pyłu zawieszonego PM_{2,5})
- **C** – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalny powiększony o margines tolerancji, w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalny lub poziomy docelowy
- **D1** – jeżeli stężenie zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekracza poziomu celu długoterminowego
- **D2** – jeżeli stężenia zanieczyszczenia ozonem na terenie strefy przekracza poziom celu długoterminowego

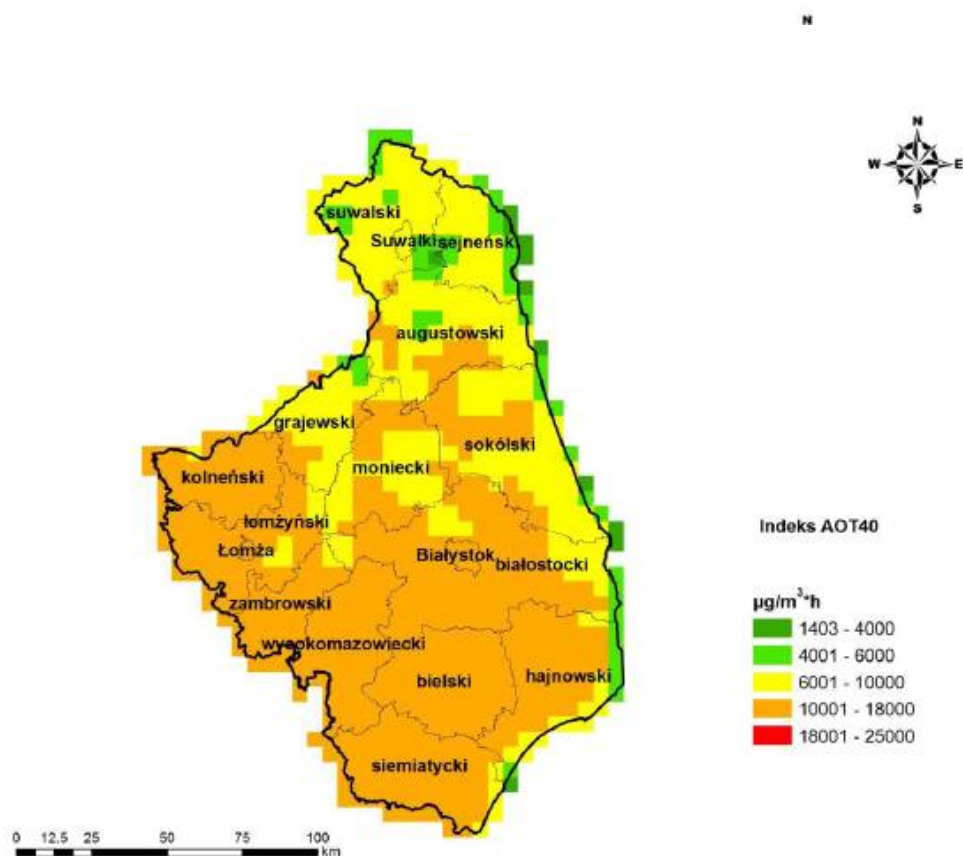
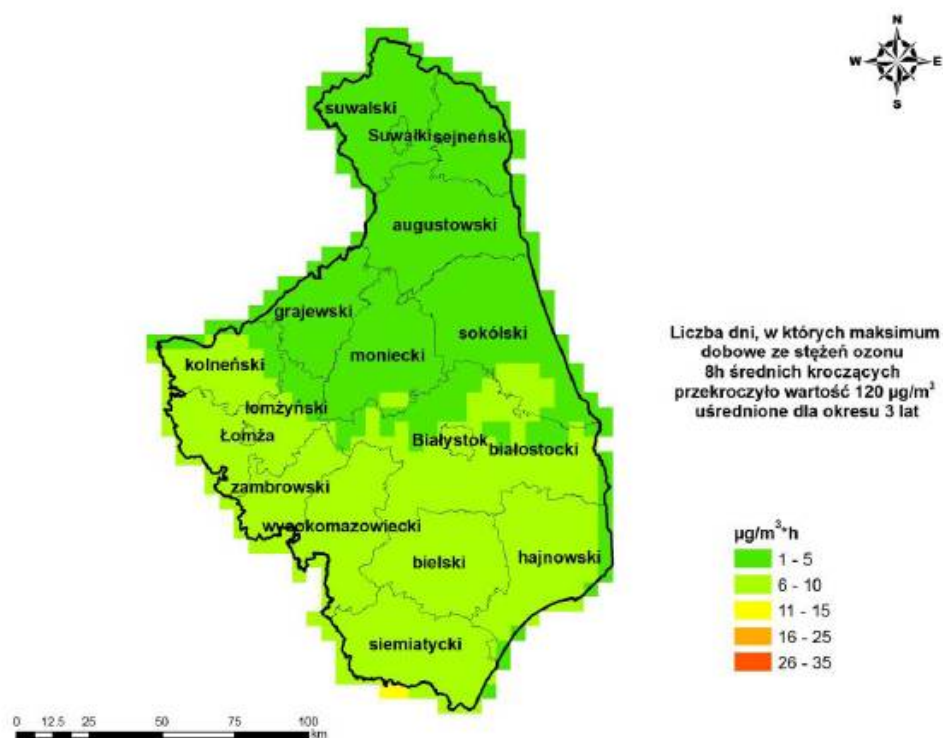
Przeprowadzono również klasyfikację stref z uwzględnieniem poziomów docelowych oraz celów długoterminowych dla ozonu biorąc pod uwagę ochronę zdrowia i roślin. Wyniki dla strefy podlaskiej zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 12 Klasyfikacja strefy podlaskiej z uwzględnieniem poziomów docelowych oraz celów długoterminowych dla ozonu

Symbol klasy Poziom docelowy		Symbol klasy Poziom celu długoterminowego	
8 - godzin	AOT 40	8 - godzin	AOT
A	A	D ₂	D ₂

Źródło: Ocena poziomów substancji i klasyfikacji stref woj. podlaskiego w 2014 r., WIOŚ Białystok

Mapa 9 Mapa modelowania ozonu (okres uśredniania wyników pomiarów 8 godzin) dla okresu 2012-2014

Mapa 10 Mapa modelowania ozonu indeks AOT40 dla okresu 2012-2014

Emisja niska

Niska emisja, pochodząca głównie z lokalnych kotłowni i gospodarstw indywidualnych stanowi lokalnie poważny problem w szczególności na terenach wiejskich. Źródła niskiej emisji są bardzo rozproszone. Charakteryzują się także sezonowością – wyraźnie wzrastają w sezonie grzewczym zaś w lecie ich znaczenie jest niewielkie.

Imisja zanieczyszczeń, ilość zanieczyszczeń pyłowych lub gazowych odbierana przez środowisko; jest miarą stopnia jego zanieczyszczenia definiowaną jako **stężenie zanieczyszczeń w powietrzu** (wyrażane w jednostkach masy danego zanieczyszczenia, np. ditlenku siarki, na jednostkę objętości powietrza lub w ppm, ppb) oraz jako **depozycja zanieczyszczeń** — ilość danego zanieczyszczenia osiadającego na powierzchni ziemi. Ze względu, że takie badania nie były przeprowadzane na terenie gminy Narew, w celu zobrazowania sytuacji posłużono się danymi dotyczącymi powiatu hajnowskiego na terenie którego gmina się znajduje.

Tabela 13 Porównanie emisji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie powiatu hajnowskiego na lata 2013-2014

Rodzaj emisji	2014 r.	2013 r.
Emisja zanieczyszczeń pyłowych	Ilość [Mg/r.]	
✓ ogółem	103	112
✓ nie zorganizowana	1	1
✓ ze spalania paliw	101	110
Emisja zanieczyszczeń gazowych		
✓ ogółem	66 093	65 451
✓ ogółem bez dwutlenku węgla	430	355
✓ dwutlenek siarki	94	90
✓ tlenki azotu	79	78
✓ tlenek węgla	234	164
✓ dwutlenek węgla	65 663	65 096
Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji	Ilość [Mg/r.]	
✓ pyłowe	151	173
✓ gazowe	31	36

Źródło: <http://www.stat.gov.pl/bdl>

Porównując dane z lat 2014 i 2013 zauważamy spadek emisji zanieczyszczeń gazowych, natomiast w przypadku zanieczyszczeń pyłowych ilość ich wzrosła.

3.2.1.2 Zagrożenia

Gmina Narew charakteryzuje się stosunkowo czystym powietrzem atmosferycznym. Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są kotłownie lokalne i paleniska indywidualne oraz transport. W strukturze zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego dominują zanieczyszczenia pyłowe i gazowe pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw stałych, głównie węgla kamiennego, koksu i drewna.

W przypadku nasilenia (wzrostu) ruchu kołowego może nastąpić pewne zagrożenie dla wypasu bydła w pobliżu tych dróg oraz uprawy warzyw, a na terenach zabudowanych może zagrażać zdrowiu ludzi.

3.2.1.3 Wnioski

W związku z powyższym należy dążyć do zmniejszenia emisji pyłów i gazów głównie poprzez:

- ✓ modernizację lub likwidację kotłowni węglowych i palenisk indywidualnych przechodząc na gaz ziemny, olej opałowy lekki lub odnawialne źródła energii (np. biomasa lub energia wiatrowa),
- ✓ poprawę układów komunikacyjnych z jednoczesnym utrzymaniem dobrego stanu nawierzchni dróg i stawiania ostrych rygorów w zakresie zanieczyszczeń pochodzących z procesów spalania benzyny i ropy.

3.3 Powierzchnia ziemi

3.3.1 Gleby

3.3.1.1 Stan aktualny

Gleba spełnia następujące funkcje⁶:

- Produkcja biomasy,
- Element filtracji, buforowości i transformacji składników pokarmowych,
- Pomost pomiędzy wodą gruntową, pokrywą roślinną i atmosferą,
- Środowisko biologiczne oraz rezerwa genów,
- Podstawowa baza dla techniki i przemysłu,
- Odbicie historii krajobrazu i jego różnorodności,
- Potężny geochemiczny akumulator przekształconej energii słonecznej.

Najważniejszą wydaje się jednak funkcja produkcyjna. Niezależnie od rozwoju techniki, gleba pozostaje nadal podstawowym warsztatem produkcji zbożowej, drzewnej, owocowo – warzywnej i paszowej. Od właściwości fizycznych, chemicznych, fizykochemicznych i biologicznych gleby zależy wysokość i co najważniejsze, jakość plonów. Gospodarowanie więc zasobami glebowymi

⁶ Właściwości i urodzajność gleb podstawą kształtowania relacji rolno – środowiskowych Skłodowski Piotr, Instytut Geodezji i Kartografii, Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej Curie.

w coraz większym stopniu powinno nas zmuszać do uwzględnienia aspektów ekologicznych. Jest to jednak możliwe po dokładnym poznaniu kwasowości i zasobności gleby.

Zakwaszenie w naszych warunkach glebowo – klimatycznych jest powszechnym procesem naturalnym. Oprócz procesów naturalnych zakwaszających glebę, działalność człowieka również przyczynia się do pogłębienia tego niekorzystnego zjawiska. Uprawa roli, a głównie nawożenie mineralne ma istotny wpływ na zwiększenie zakwaszenia. Nawozy azotowe oraz emisja związków siarki i azotu wnoszonych przez opady uznawane są za główne przyczyny antropogenicznego zakwaszenia. Stosowanie nawozów azotowych powoduje zakwaszanie gleb w stopniu tym większym, im dawki azotu są wyższe i im wyższy jest udział formy amonowej w nawozach. Wszystkie nawozy azotowe z wyjątkiem saletrazaku, saletry wapniowej i sodowej lekko alkalizujących glebę, zakwaszają środowisko. Nadmierne zakwaszenie gleb jest podstawowym czynnikiem ich degradacji chemicznej. Przejawem tego procesu jest wzrost koncentracji toksycznego dla roślin glinu i manganu, postępujące zubożenie gleb w magnez oraz towarzyszące tym zmianom zachwianie równowagi jonowej w środowisku glebowym. Gleby zbyt kwaśne posiadają ograniczoną przydatność rolniczą, a ich nawożenie mineralne nie tylko, że jest nieefektywne, lecz czasem nawet szkodliwe. Takie gleby wymagają wapnowania.

3.3.1.2 Zagrożenia

Głównym zagrożeniem powierzchni ziemi są erozja, odpady i chemizacja rolnictwa, zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. Negatywny wpływ na powierzchnię ziemi może mieć również postępująca urbanizacja i osadnictwo, między innymi ze względu na zmianę sposobu użytkowania gleby, powstawanie odpadów, wytwarzanie ścieków.

Erozja gleb to proces niszczenia (zmywania, złobienia, wywiewania) wierzchniej warstwy gleby wywołany siłą wiatru i płynącej wody. Erozję gleb przyspiesza działalność gospodarcza człowieka: nadmierny wyrąb lasów, niszczenie szaty roślinnej, nieprawidłowa uprawa gruntów i dobór roślin uprawnych, odwadnianie bagien itp. w zależności od bezpośredniego czynnika sprawczego wyróżnia się erozję: wietrzną (eoliczną), wodną, wodnogravitacyjną (ruchy masowe) oraz uprawową. Masowo występuje erozja wietrzna oraz wodna (powierzchniowa i wąwozowa).

Erozja wietrzna (eoliczna) polega na wywiewaniu odspojonych cząstek gruntu, a następnie ich przemieszczaniu, sortowaniu i osadzaniu. Zagrożenie gleb erozją wietrzną ocenia się przy pomocy trzystopniowej skali, uwzględniając rzeźbę terenu, pokrycie powierzchni roślinnością (lesistość) oraz rodzaj gleby.

Zmiany klimatu spowodowane globalnym ociepleniem, charakteryzujące się wzrostem temperatur oraz niewielkimi opadami w okresie letnim, powodują wystąpienie zjawiska suszy, a co za

tym idzie znaczne obniżenie poziomu wód gruntowych. Prowadzi to do pogłębiających się niedoborów wody.

Zarówno erozja jak i ekstensywna gospodarka rolna powodują wyjałowienie gleby, a więc jej degradację.

3.3.1.3 Wnioski

Główne zagrożenia dla powierzchni ziemi na terenie gminy Narew to:

- degradacja gleb, erozja, zakwaszenie,
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych
- chemizacja rolnictwa,
- wprowadzanie do gleby nieoczyszczonych ścieków komunalnych,
- osadnictwo.

3.3.2 Zasoby surowców naturalnych

3.3.2.1 Stan aktualny

Zgodnie z Rejestrem Obszarów Górniczych Państwowego Instytutu Geologicznego na terenie gminy Narew znajdują się następujące obszary górnicze z których pozyskuje się kruszywa naturalne.

Tabela 14 Obszary górnicze na terenie Gminy Narew

Lp.	Obszar górniczy	Nr w rejestrze	Status	Położenie	Złoże
1.	Waniewo II/A	10-10/3/200	aktualny	-	Waniewo II
2.	Koźliki	10-10/4/354	aktualny	Koźliki dz. 113/2 114/2 548	Koźliki
3.	Krzywiec	10-10/4/401	aktualny	Krzywiec dz. ew. 167	Krzywiec
4.	Waniewo II – Pole II	II/1/40	zniesiony	Narew	Waniewo II
5.	Waniewo II – Pole I	II/1/39	zniesiony	Narew	Waniewo II
6.	Tyniewicze	10-10/2/119	zniesiony	-	Tyniewicze
7.	Waniewo III	10-10/1/52a	aktualny	Narew	Waniewo III
8.	Tyniewicze 2/1	10-10/2/144	zniesiony	-	Tyniewicze 2

Źródło: http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web/pages/rog/og_szczegoly.jsf?conversationContext=2

3.3.2.2 Zagrożenia

Eksploatacja złóż kruszywa naturalnego jest spowodowana dużym zapotrzebowaniem na kopaliny w związku z rozwojem budownictwa. Po zakończeniu eksploatacji odkrywkowej

pozostają otwarte wyrobiska, często o dużej powierzchni. Niszczenie walorów naturalnych środowiska.

Zagrożeniem dla środowiska jest także nielegalna eksploatacja kopalin. W chwili obecnej nie istnieje żadna ewidencja, ani inwentaryzacja tego zjawiska, w związku z tym nie ma danych na temat wielkości obszarów do rekultywacji.

3.3.2.3 Wnioski

Szczególnym zagrożeniem dla środowiska jest nielegalna eksploatacja kopalin. Niekontrolowane wydobywanie złóż występuje na obszarach wiejskich. Problemem również jest powstawanie „dzikich wysypisk śmieci” poprzez umieszczanie w wyrobiskach odpadów. Poważne zagrożenie dla środowiska stanowią otwarte wyrobiska poeksploatacyjne po kopalniach odkrywkowych.

3.4 Walory przyrodnicze i krajobrazowe

3.4.1 Lasy

Lasy spełniają bardzo różnorodne funkcje w sposób naturalny, którymi są:

- ✓ funkcje ekologiczne (ochronne) – zapewniające stabilizację stosunków wodnych, ochronę gleb przed erozją, kształtują klimat, stabilizują układ atmosfery, tworząc warunki do zachowania gatunków i ekosystemów, zachowując różnorodność i złożoność krajobrazu,
- ✓ funkcje produkcyjne – polegające na pozyskiwaniu drewna (w 2013 roku pozyskano 1400 m³ grubizny, pochodziła ona w całości z lasów prywatnych) z zachowaniem odnawialności, prowadzenie gospodarki łowieckiej oraz rozwijaniu turystyki,
- ✓ funkcje społeczne – które służą kształtowaniu korzystnych warunków zdrowotnych i rekreacyjnych dla społeczeństwa.

Lasy mają istotne znaczenie gospodarcze i są kluczowym elementem bezpieczeństwa ekologicznego oraz mają szczególne znaczenie w ochronie środowiska naturalnego.

Lasy spełniają znaczną rolę w likwidowaniu zanieczyszczeń środowiska naturalnego. Absorpcja pyłów wynosi w nich 30-50 % (1 ha buczyn pochłania średnio 70 ton pyłów), a także następuje absorpcja substancji gazowych (np. w olszynach do 85 % azotanów, fluoru i dwutlenku siarki). Ważnym elementem jest tłumienie fal akustycznych (w łęgach na odległość 100 m od źródła dźwięku) wynosi od 70-90%.

3.4.2 Formy ochrony przyrody

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220, ze zm.) formami ochrony przyrody są:

Tabela 15 Występowanie poszczególnych formy ochrony przyrody na terenie Gminy Narew

Lp.	Formy ochrony przyrody	Występowanie na terenie gminy
1.	parki narodowe;	-
2.	rezerваты przyrody;	-
3.	parki krajobrazowe;	-
4.	obszary chronionego krajobrazu;	+
5.	obszary Natura 2000;	+
6.	pomniki przyrody;	+
7.	stanowiska dokumentacyjne;	-
8.	użytki ekologiczne;	+
9.	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;	-
10.	ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.	+

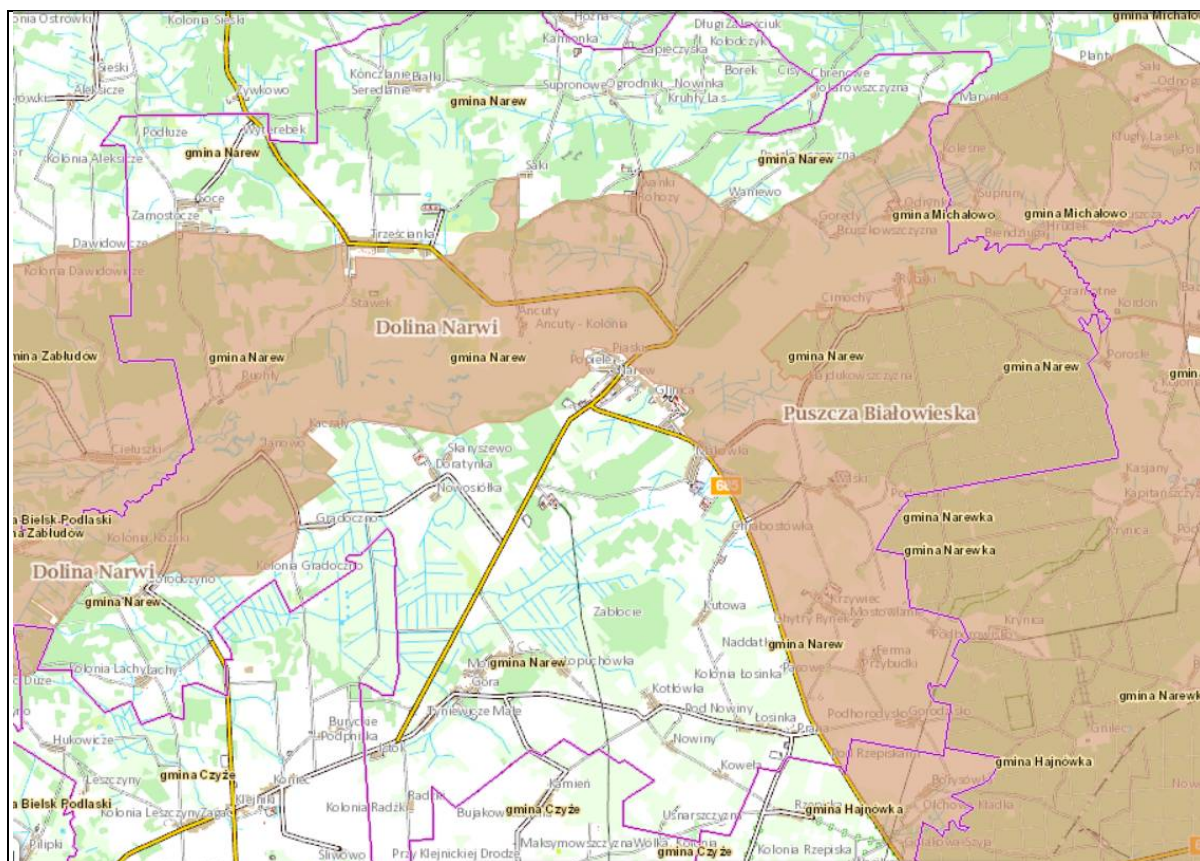
3.4.2.1 Obszary chronionego krajobrazu⁷

Art. 23 ustawy o ochronie przyrody: **obszar chronionego krajobrazu** obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze uchwały sejmiku województwa, która określa jego nazwę, położenie, obszar, sprawującego nadzór, ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy właściwe dla danego obszaru chronionego krajobrazu lub jego części wybrane spośród zakazów wymienionych w art. 24 ust. 1, wynikające z potrzeb jego ochrony.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska” ustanowiony został uchwałą Nr XII/84/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 29.04.1986 r. (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 12, poz. 128) na łącznej powierzchni 78538 ha. Rozporządzenie Nr 4/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20.05.1998 r. (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 10, poz.48) uściśliło jego granice. Obszar obejmuje całą Puszcę Białowieską oraz tereny położone na południe i południowy zachód od niej. Powołanie obszaru ma na celu wspieranie działań mogących wpływać na walory przyrodnicze, promowanie turystyki krajoznawczej jako formy najmniej uciążliwej dla środowiska, otaczanie szczególną opieką miejsc pamięci narodowej oraz zabytków przyrodniczych i kulturowych.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” ustanowiony został uchwałą Nr XII/84/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 29.04.1986 r. (Uchwała Nr XII/84/86). Rozporządzenie Wojewody Białostockiego z dnia 20.05.1998 r. (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 10, poz.48) uściśliło jego granice. Obszar doliny Narwi stanowi jeden z największych w Europie Środkowej kompleksów mokradeł, kształtowanych przez coroczne wylewy rzeki. Wykształciły się tutaj ekosystem bagienny z całą siecią rozgałęzionych koryt rzecznych, z mozaikowym układem siedlisk wodnych, wilgotnych oraz lądowych. Taki układ zapewnia egzystencję unikatowej w skali Europy faunie i florze. Zwłaszcza na odcinku od Zbiornika Siemianówka do Narwiańskiego Parku Narodowego, dolina Narwi stanowi ostoję dla wielu rzadkich gatunków. W skład Obszaru wchodzi północny fragment nadleśnictwa, tworzący pas od granicy państwa aż do zachodniej granicy nadleśnictwa za miejscowością Narew. Obejmując obszar na południe od zbiornika Siemianówka i dolinę Narwi.

⁷ <http://www.browsk.bialystok.lasy.gov.pl/obszary-chronionego-krajobrazu#.VYEp3S5NGpo>

Mapa 11 Obszary chronionego Krajobrazu na terenie Gminy Narew: OChK Dolina Narwi i OChK Puszcza Białowieska

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/?showExternalObject=3FAF54FC942E28ACCFDADF82003E263C>

3.4.2.2 Pomniki Przyrody⁸

Art. 40 i 44 ustawy o ochronie przyrody: **pomnikami przyrody** są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenie Gminy Narew znajdują się następujące pomniki przyrody:

1. Pomnik Przyrody Nr 1188. Jest to grupa 17 drzew: 15 dębów i 2 lipy w wieku około 200 lat. Obwody koron od 103 do 313 cm, wysokość 25 m, korony dobrze rozwinięte. Pomnik przyrody znajduje się na działce nr 437/2 we wsi Puchły. Nadzór nad nim sprawuje Wojewódzki Konserwator Przyrody. Ustanowienie pomnika przyrody nastąpiło w drodze Rozporządzenia Nr 15/98 Wojewody Podlaskiego z 10.12.1998 r. (Dz. Urz. Woj. Biał. z 1998 r. Nr 25, poz.278),
2. Pomnik przyrody Nr 1379. Jest to około 300 letni pojedynczy dąb szypułkowy o obwodzie 540 cm i wysokości 13 m. Dąb ma uschnięty wierzchołek, posusz w koronie oraz murasz wewnątrz pnia. Nadzór nad nim sprawuje Wojewódzki Konserwator Przyrody. Ustanowienie

⁸ *Baza Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody*

pomnika przyrody nastąpiło w drodze Rozporządzenia Nr 28/01 Wojewody Podlaskiego z 3.10.2001 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2001 r. Nr 45, poz.758).

3.4.2.3 Użytki ekologiczne

Art. 42 i 44 ustawy o ochronie przyrody: **użytkami ekologicznymi** są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Na terenie Gminy Narew znajdują się następujące użytki ekologiczne.

1. Użytek ekologiczny nr 273, utworzony 30.03.2004 r. Celem ochrony jest zachowanie w naturalnym stanie zbiorowisk torfowiskowych i łąkowych z gatunkami roślin podlegających ochronie. Ustanowienie użytku ekologicznego nastąpiło w drodze Rozporządzenia nr 9/04 Woj. Podl. z 30.03.2004 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2004 r. Nr 38, poz.710). Nad użytkiem sprawuje nadzór Nadleśnictwo Browsk.
2. Użytek ekologiczny nr 274, utworzony 30.03.2004 r. Celem ochrony jest zachowanie w naturalnym stanie śródleśnego torfowiska niskiego.

3.4.2.4 Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000⁹

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej.

Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Tabela 16 Obszary Natura 2000 na terenie Gminy Narew

Nazwa obszaru	Kod obszaru
Dolina Górnej Narwi	PLB200007

⁹ <http://obszary.natura2000.org.pl>

Ostoja w Dolinie Górnej Narwi	PLH200010
Puszcza Białowieska	PLC200004

3.4.2.4.1 Dolina Górnej Narwi

Kod obszaru: PLB200007

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia)

Obszar biogeograficzny: kontynentalny

Powierzchnia: 18384,1 ha

Status formalny: Obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska

Opis przyrodniczy: Dolina Górnej Narwi jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce dolin rzecznych i stanowi, obok Bagien Biebrzańskich, jeden z największych obszarów mokradeł środkowoeuropejskich. Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3-3,0 km szerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki. Dominują tu turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Występuje co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka 10%-16% populacji krajowej, krwawodziób 9-11% populacji krajowej, co najmniej 7% populacji krajowej błotniaka łąkowego. Występuje tu 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (m.in. starorzeczka i łągi) oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, m.in. wydry, bobry i europejski gatunek priorytetowy: wilk.

Zagrożenia: Obniżanie się poziomu wód gruntowych oraz zanik użytkowania pastwiskowo-łąkarskiego. W kompleksach stawowych zagrożeniem jest zarówno zaniechanie, jak i intensyfikacja użytkowania stawowego (podobny problem jak w obszarze Dolina Baryczy) .

Istniejące formy ochrony przyrody • Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Narwi - *obszar chronionego krajobrazu* • Lasy Puszczy Białowieskiej - Leśny Kompleks Promocyjny -

Ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*)

- starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion
- zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością Chenopodion rubri p.p. i Bidention p.p.
- suche wrzosowiska (Calluno-Genistion, Pohlio-Callunion, Calluno-Arctostaphylyon)
- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (Koelerion glaucae) *
- murawy kserotermiczne (Festuco-Brometea i ciepłolubne murawy z Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis) *

- górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie) *
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion)
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris)
- górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum)
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródliskowe) *

Ważne dla Europy gatunki zwierząt

(z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): wydra, mopek, nocek łydkowłosy, nocek duży, ssak bóbr europejski, wilk*, wodniczka, sowa błotna, rybitwa zwyczajna (rzeczna, rybitwa czarna, dubelt, derkacz, zielonka, kropiatka, żuraw, cietrzew (podgatunek kontynentalny), błotniak łąkowy, błotniak zbożowy, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, ptak, podgorzałka, bocian czarny, bocian biały, bąk, bączek, skójką grubo skorupowa.

3.4.2.4.2 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi

Kod obszaru: PLH200010

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa)

Obszar biogeograficzny kontynentalny

Powierzchnia: 20306,8 ha

Status formalny: Obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej

Propozycje zmian: Proponowana przez Ministerstwo Środowiska zmiana zasięgu obszaru (powiększenie do 20317,6 ha) i zmiana kodu obszaru na: PLH20_19.

Opis przyrodniczy:

Obszar leży na wysokości 118 – 158m n.p.m. Obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Surza oraz leżące w lasach poblizu Surza, silnie zarośnięte "Stawy Pietkowskie". Jest to jeden z najlepiej zachowanych w Polsce fragmentów doliny rzecznej o reżymie kształtowanym przez regularne wylewy. Koryto Narwi ma na tym odcinku naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami. Wzdłuż koryta rosną zakrzewienia i zadrzewienia wierzbowe. W dolinie o szerokości 0,3-3,0 km występują zbiorowiska szuwarowe, turzycowiska i szuwary mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Lasy pokrywają niewielką część doliny – 22%, w tym lasy iglaste 15,00 %, liściaste 4,00 %, mieszane 2,00 %, lasy w stanie zmian 1,00 %. Łąki i pastwiska zajmują 54,00 % powierzchni terenu, zbiorniki wodne 1,00%, a tereny rolnicze i działki - 23,00 %. Cenne mokradła nadnarwiańskie zalicza się do największych w środkowej Europie. Stwierdzono tu występowanie 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, a także co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 9 gatunków

wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka, krwawodziób, błotniak łąkowy, rycyk, błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, kropiatka, rybitwa czarna, sowa błotna, świerszczak, zielonka, wodniczka.

Zagrożenia:

Do najpoważniejszych zagrożeń należą:

- Obniżanie się poziomu wód gruntowych,
- Zanik użytkowania pastwiskowo-łąkarskiego,
- Zmiana intensywności użytkowania stawów,
- Zanieczyszczenia wód.

Istniejące formy ochrony przyrody: • Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Narwi - *obszar chronionego krajobrazu*

Ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym *siedliska priorytetowe*(*):

• starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion • zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością Chenopodion rubri p.p. i Bidention p.p. • suche wrzosowiska (Calluno-Genistion, Pohlio-Callunion, Calluno-Arctostaphylion) • ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (Koelerion glaucae) • • murawy kserotermiczne (Festuco-Brometea i ciepłolubne murawy z Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis) • • górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie) • • zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) • • niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris) • • górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk • grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum) • bory i lasy bagienne (Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis, Vaccinio uliginosi-Pinetum, Pino mugo-Sphagnetum, Sphagno girgensohnii-Piceetum i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne) • • łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródłiskowe) • • łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (Ficario-Ulmetum)

Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym *gatunki priorytetowe*(*): bąk, *ptak*, bączek, *ptak*, bocian czarny, bocian biały, *ptak*, podgorzałka, *ptak*, błotniak stawowy, *ptak*, błotniak zbożowy, *ptak*, błotniak łąkowy, *ptak*, orlik krzykliwy, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, dubelt, rybitwa zwyczajna (rzeczna), rybitwa czarna, sowa błotna, wodniczka, cietrzew (podgatunek kontynentalny), mopek, nocek łydkowłosy, nocek duży, bóbr europejski, wydra, wilk • traszka grzebieniasta kumak nizinny, żółw błotny, różanka piskorz.

3.4.2.4.3 Puszcza Białowieska

Kod obszaru: PLC200004

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: oso + soo (na mocy obu dyrektyw)

Obszar biogeograficzny: kontynentalny

Powierzchnia: 63147,6 ha

Status formalny: Obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska

Propozycje zmian: Obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska jako obszar specjalnej ochrony ptaków oraz zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej jako specjalny obszar ochrony siedlisk - ta sama powierzchnia, ten sam kod obszaru.

Opis przyrodniczy:

Ostoja obejmuje zwarty kompleks leśny, w którym dominują lasy liściaste o dużym stopniu naturalności i wysokiej różnorodności biologicznej. Stwierdzono w niej 44 gatunki ptaków umieszczonych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 12 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. W przypadku niektórych, jak muchołówka białoszyja czy orzełek, Puszcza Białowieska stanowi miejsce bytowania przynajmniej połowy krajowej populacji gatunków. Dla wielu innych, np.: dzięcioła białogrzbietego, średniego czy trójpalczastego, a także lelka, sóweczki i włośchatki, jest jedną z najważniejszych ostoj w kraju. Ogółem w puszczy stwierdzono gniazdowanie 240 gatunków ptaków, co stawia tę ostoję wśród najważniejszych europejskich ostoj ptasich. Niezwykle jest całe bogactwo przyrodnicze puszczy. Dotychczas stwierdzono w niej ok. 11 tys. gatunków zwierząt, 1020 gatunków roślin naczyniowych, 260 gatunków mchów, 325 gatunków porostów oraz ok. 1200 gatunków grzybów wielkoowocnikowych. Pod wieloma względami, przyroda puszczańska stanowi unikat na skalę krajową, europejską, a nawet światową. To tutaj żyje największa na świecie populacja żubrów, tu spotkany jest kompletny zestaw gatunkowy ssaków kopytnych Polski, a także niemal pełny skład krajowych gatunkowy ssaków i ptaków drapieżnych. Dzięki obecności w lesie dużej ilości obumarłej martwej materii, puszcza stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków bezkręgowców, a w przypadku niektórych gatunków jest to jedyne znane ich stanowisko w Polsce. Aż 36 gatunków zwierząt występujących w puszczy, znajduje się w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W tym samym załączniku znalazło się jeszcze 6 gatunków roślin naczyniowych, obecnych w tej ostoji. Niemal połowę obszaru tworzą grądy, czyli lasy, w których drzewostan tworzą głównie dęby, lipy i graby. Obniżenia terenu oraz doliny puszczańskich rzek Narewki, Hwoźnej, Orłówki i in. porastają lasy łąkowe z dominującym jesionem i olszą, a zatorfionych ich fragmentach wykształciły się subborealne świerczyny na torfie, olsy, brzeziny bagienne i bagienne lasy sosnowo-brzozowe. Z kolei na terenach wywyższonych, szczególnie na glebach piaszczystych i zwirowych dominują bory mieszane, a gdzieś tam spotykane są reliktove grądy wysokie i świetliste dąbrowy. Ubogie piaski eoliczne i wydmy porastają bory brusznicowe i czernicowe, miejscami również chrobotkowe. W mokrych

obniżeniach terenu pomiędzy wydrami wykształciły się bory bagienne i bezleśne torfowiska wysokie. W pozbawionych lasu częściach dolin rzecznych spotyka się zarośla wierzbowe, wilgotne łąki, ziołorośla, a czasem również łąki kośne, zaś w rejonach podtopionych - szuwary trzcinowe i turzycowe. W przekształconych fragmentach puszczy - przy drogach i nasypach kolejek wąskotorowych - wytworzyły się murawy kserotermiczne. Łącznie ok. 80% ostoi zajmują lasy porastające siedliska wymienione w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Oprócz nich, na bezleśnych obszarach ostoi występują dalsze siedliska z tego załącznika. W sumie, na terenie ostoi, odnotowano 17 typów siedlisk z załącznika I.

Zagrożenia:

Za podstawowe uznaje się dzisiaj zagrożenia wynikające z rosnącej presji ludzi na puszcę. Niektóre formy gospodarki leśnej mogą stać w sprzeczności z postulowanymi sposobami ochrony przyrody puszczańskiej. Coraz poważniejszym zagrożeniem jest wzrastająca urbanizacja zachodniego skraju ostoi. Niekorzystny wpływ ma również zła gospodarka wodno-ściekowa Hajnówki i całej zlewni rzeki Leśnej. Zagrożenie dla przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000 Puszcza Białowieska mogą stanowić: presja urbanizacyjna na polany puszczańskie, zarastanie dolin rzecznych, zaniechanie koszenia łąk na polanach śródleśnych lub ich niewłaściwe zagospodarowanie, zarastanie składnic drewna, zaniechanie wypasu na polanach śródleśnych, intensyfikacja gospodarki łąkarskiej, w tym nawożenie i podsiewanie, zarastanie otwartych powierzchni ze szczodrzeńcem, zanieczyszczenia wód Leśnej i Narewki, obniżenie poziomu wód gruntowych Puszczy Białowieskiej, przekształcanie starorzeczy w stawy rybne, zarastanie starorzeczy, ograniczenie powierzchni i rozdrobnienie starych drzewostanów, pozyskanie drewna w borach, brzezinach i świerczynach bagiennych, niedostateczna ilość żywych drzew dziuplastych, usuwanie próchnowisk i chemiczne zabezpieczanie wnętrza starych drzew przed owadami i grzybami, usuwanie zamierających i martwych świerków i sosen oraz zamierających drzew liściastych, zalesianie naturalnie powstających luk, zarastanie płatów świetlistej dąbrowy, zacienianie stanowisk sasanki otwartej, potencjalne niszczenie roślinności przy zrywce, przypadkowe niszczenie stanowisk roślin przy pracach leśnych, gradzenie upraw leśnych siatką drucianą, potencjalne nadmierna eksploatacja łowiecka populacji sarny, jeleni i dzików, kłusownictwo, potencjalny odłów chrząszczy i motyli przez kolekcjonerów, inwazyjne metody badawcze, zarastanie i osuszanie miejsc rozrodu kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej, likwidacja lub przebudowa przyzagrodowych piwnic ziemnych we wsiach puszczańskich grozi utratą kryjówek dziennych i zimowych mopka.

Ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*):• starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion

• bory i lasy bagienne (Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis, Vaccinio uliginosi-Pinetum, Pino mugo-Sphagnetum, Sphagno girgensohnii-Piceetum i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne) *

- łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (Ficario-Ulmetum)
- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (Koelerion glaucae) *
- górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie) *
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion)
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris)
- torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) *
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea)
- górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum)
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródłiskowe) *

Ważne dla Europy gatunki zwierząt

(z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): ponurek Schneidera, bogatek wspaniały, kozioróg dębosz, strzępotek edypus, szlaczkoń szafraniec, zgniotek cynobrowy, pływak szeroko brzegi, przeplatka aurinia, przeplatka maturalna, kreślinek nizinny, zalotka większa, jelonek rogacz, czerwonończyk nieparek, czerwonończyk fioletek, średzina, trzepla zielona, pachnica dębowa*, pogrzybica, konarek tajgowy*, zatoczek łamliwy, wydra ryś, żubr*, mopek, bóbr europejski, wilk*, ortolan, gąsiorek, muchołówka mała, muchołówka białoszyja, jarzębatka, podróżniczek, lerka, dzięcioł trójpalczast, dzięcioł średni, dzięcioł białogrzbisty, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, zimorodek, lelek, włośnatka, sowa błotna, sóweczka, puchacz, rybitwa zwyczajna (rzeczna), rybitwa czarna, batalion, dubelt, derkacz, zielonka, kropiatka, żuraw, cietrzew (podgatunek kontynentalny), głuszec, jarząbek błotniak łąkowy, błotniak zbożowy, błotniak stawowy, kania czarna, kania ruda, trzmielojad, bielik, gadożer, orzełek włośnawy, orlik krzykliwy, podgorzałka, łabędź krzykliwy, bocian czarny, bocian biały, bączek, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, żółw błotny, minóg ukraiński, różanka, koza, piskorz.

Ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe(*): leniec bezpodkwiatowy, sasanka otwarta, skalnica torfowiskowa, rzepik szczeciniasty, obuwik pospolity, lipiennik Loesela

3.5 Infrastruktura techniczna

3.5.1 Gospodarka wodno – ściekowa

3.5.1.1 Zaopatrzenie w wodę

Tabela 17 Informacje o sieci wodociągowej w gminie Narew

Lp.	Wyszczególnienie	j.m.	Stan na dzień
			31.12.2014 r.
1.	Wskaźnik zwodociągowania gminy	%	43%
2.	Długość sieci wodociągowej rozdzielczej	km	120,1
3.	Połączenia wodociągowe prowadzące do budynków mieszkalnych	szt.	1591
4.	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	m ³ / rok	26,4

**Wskaźnik zwodociągowania gminy oznacza stosunek liczby mieszkańców korzystających z wody wodociągowej do ogólnej liczby mieszkańców wyrażony w %*

Źródło: Urząd Gminy Narew

3.5.1.2 Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

Tabela 18 Informacje o sieci kanalizacyjnej w gminie Narew

Lp.	Wyszczególnienie	j.m.	Stan na dzień	
			31.12.2013 r.	31.12.2014 r.
1.	Wskaźnik skanalizowania gminy*	%	33	35
2.	Długość sieci kanalizacyjnej sanitarnej	km	bd	19,8
3.	Połączenia kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych	szt.	264	347
4.	Ścieki odprowadzane do kanalizacji	tys. m ³ /rok	bd	38
5.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (w stosunku do ludności ogółem)	%	4,9	4,7
6.	Długość sieci kanalizacji deszczowej	km	2	2

Źródło: Urząd Gminy Narew

**Wskaźnik skanalizowania gminy oznacza stosunek liczby mieszkańców podłączonych do systemu kanalizacji do ogólnej liczby mieszkańców wyrażony w %.*

***Wskaźnik ten oznacza procentowy udział powierzchni obszaru objętego siecią kanalizacji deszczowej do ogólnej powierzchni gminy*

Wskaźnik skanalizowania gminy wynosił w roku 2013 33%, a w roku 2014 zwiększył się do 35%.

3.5.2 Zaopatrzenie w ciepło i gaz

Zmiany klimatyczne, kwaśne deszcze, dziura ozonowa, degradacja chemiczna gleb jest wynikiem działalności człowieka na środowisko. Emisja do atmosfery gazów: dwutlenku węgla, dwutlenku siarki, tlenków azotu jest głównym problemem ekologicznym. Źródłem tych gazów jest spalanie paliw, głównie dla celów energetycznych. Należy podejmować działania zmierzające do modyfikacji i zmian technologicznych zmierzających do zmiany struktury zużywanych paliw, a także wzrostu produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz bezemisyjnych. Gmina Narew nie jest zgazyfikowana. Mieszkańcy korzystają z gazu w butlach. Nie ma także źródeł ciepła sieciowego.

Tabela 19 Kotłownie Gminy Narew

Lp.	Rodzaj kotłowni	Stan na dzień 31.12.2012 r.	Stan na dzień 31.12.2013 r.	Stan na dzień 31.12.2014 r.
1.	Ilość kotłowni gazowych	3 szt.	2 szt.	3 szt.
2.	Ilość kotłowni olejowych	1 szt.	1 szt.	1 szt.
3.	Ilość kotłowni węglowych	7 szt.	7 szt.	7 szt.
4.	Ilość kotłowni koksowych	szt.	-	-
5.	Ilość kotłowni wykorzystujących biomasę / drewno / itp.	5 szt.	5 szt.	5 szt.

3.5.3 Gospodarka odpadami¹⁰

Gminne Składowisko odpadów w Narwi zarządzane przez Urząd Gminy Narew, ul. Mickiewicza 101 ma powierzchnię 5628 m². Jest wyposażone w uszczelnienie, drenaż odcieków. Ponadto odcieki są gromadzone. Występuje instalacja do odprowadzania gazu składowiskowego z emisją do atmosfery. Pojemność całkowita składowiska to 35 932 m³, a pojemność zapełniona to 9575 m³. W lipcu 2015 r. Składowisko zostało sprzedane dla MPO Białystok.

Zgodnie z art.147 a prawa ochrony środowiska 9 Dz.U. 2013 poz. 1232 z późn. zm. prowadzący instalację jest zobowiązany prowadzić monitoring składowiska, a wyniki tych badań powinny być przekazane do WIOŚ w Białymstoku. Badania wód podziemnych SOK w Narwi były przeprowadzane w lutym, maju, sierpniu oraz listopadzie 2012 roku. Wody podziemne w najbliższym otoczeniu składowiska monitorowane były za pomocą 3 piezometrów. Wyniki tych badań zostały podane w poniższej tabeli.

¹⁰ <http://www.portals.narew.gmina.pl/urzed-gminy/system-gospodarki-odpadami-komunalnymi>

Tabela 20 Wyniki badań wód podziemnych SOK w Narwi w roku 2012

Badane substancje	Piezometr 1				Piezometr 2				Piezometr 3			
	luty	maj	sierpień	listopad	luty	maj	sierpień	listopad	luty	maj	sierpień	listopad
PEW Przewodność elektrolityczna właściwa	I	I	I	I	II	I	II	II	I	II	II	II
Cr Chrom	I	I	I	I	II	II	I	I	II	II	I	I
Cd Kadm	I	I	I	I		III	II	II	II	II	II	II
Hg Rtęć	I	I	I	I	I				I	I	I	I
Cu Miedź	I	I	I	I		III	III			II	II	
Pb Ołów	I	I	I	I	V	V	III	III	V	III	III	III
OWO Ogólny węgiel organiczny	I	I	II	II	I	II			I	II	IV	IV
Zn Zynk			II	II		III	III/IV	IV	III	III		

Źródło: opracowanie na podstawie Informacji o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego, WIOŚ Białystok, październik 2013

Do obsługi Regionu Południowego, do którego należy m.in. Gmina Narew, zgodnie z Uchwałą Nr XLIII/505/14 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 8 września 2014 r. zmieniającą uchwałę w sprawie wykonania : „ Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017 wyznaczono:

Tabela 21 Instalacje obsługujące Region Południowy w gospodarce odpadami komunalnymi

Rodzaj regionalnej instalacji*		Funkcjonujące regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych	Instalacje przewidziane do zastępczej obsługi regionów	
			Do czasu uruchomienia lub uzyskania przez regionalne instalacje wystarczającej mocy przerobowej do przetwarzania odpadów komunalnych z regionu	W przypadku gdy regionalna instalacja uległa awarii lub nie może przyjmować odpadów z innych przyczyn
A	Instalacja MBP	brak	ZZO w Hajnówce ZUOK w Hryniewiczach	Nie wyznacza się gdyż nie istnieje regionalna instalacja
B	Kompostownia na odpady zielone	brak	ZZO w Hajnówce ZUOK w Hryniewiczach	Nie wyznacza się gdyż nie istnieje regionalna instalacja
C	składowisko	brak	SOK w m. Augustowo SOK w Narwi SOK w Olchówce SOK w Siemiatyczach SOK w Brańsku SOK w Drohiczynie	Nie wyznacza się gdyż nie istnieje regionalna instalacja

*Używane skróty oznaczają:

A - instalacja MBP: instalacja do mechaniczno – biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych i wydzielenia ze zmieszanych odpadów frakcji nadających się w całości lub części do odzysku

B – kompostownia na odpady zielone: instalacja do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz wytwarzania z nich produktu o właściwościach nawozowych lub środków wspomagających uprawę roślin, spełniających wymagania określone w przepisach odrębnych lub materiału po procesie kompostowania lub fermentacji dopuszczonego do odzysku w procesie odzysku R10, spełniającego wymagania określone w przepisach wydanych na podstawie art.30 ust.4 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

C – składowisko: instalacja do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno – biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie przez okres nie krótszy niż 15 lat odpadów w ilości nie mniejszej niż powstająca w instalacji do mechaniczno – biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.

ZZO Hajnówka został opisany na podstawie „Informacji z działalności Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce sporządzonego przez Kierownika Zakładu Zagospodarowania Odpadów mgr inż. Wiktora Rejenta i udostępnionego pod adresem internetowym¹¹

Zakład Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce położony jest na działce geodezyjnej Nr 135/1 i 160/1 przy ul. Szosa Kleszczelowska 35. Został wybudowany w 2010 roku przy udziale dotacji EkoFunduszu i środków własnych Gminy Miejskiej Hajnówka. Rozpoczął swoją działalność 18 listopada 2010 r.

Do najważniejszych obiektów Zakładu należą:

- hala sortowni o konstrukcji stalowej o pow. 2248,4 m²,
- hala magazynowa paliwa alternatywnego o pow. 1524,70 m²,
- budynek socjalno – biurowy i kotłowni o pow. 181,7 m²,
- budynek portierni,
- elektroniczna waga samochodowa,
- 2 zbiorniki bezodpływowe wody deszczowej,
- plac kompostowni,
- zbiornik bezodpływowy wycieków z kompostowni.

Zakład ma możliwość przetwarzania odpadów zmieszanych oraz pochodzących z selektywnej zbiórki. Zasadniczy układ technologiczny obejmuje:

- rozrywarkę worków,
- sito obrotowe dwusekcyjne 20 i 80 mm z zespołem przenośników,
- linia podawania odpadów selektywnej zbiórki,
- kabina sortownicza 6 –cio stanowiskowa,
- prasa hydrauliczna do wysortowanych surowców,
- separator metali,
- rozdrabniacz Weima o wydajności 4 Mg/godz.,
- prasa Averman,

Ponadto Zakład jest wyposażony w:

- samochód DAF hakowiec,
- ładowarka teleskopowa New Holland,
- wózek widłowy Nissan,
- kosiarka traktorowa Husqvarna,
- rębak do gałęzi,
- agregat myjący wielociśnieniowy.

¹¹ http://fs.siteor.com/hajnowka-bip/article_attachments/attachments/6608/original/Pkt.9_Informacja_o_dzialalnosci_i_funkcjonowaniu_ZZO.pdf?1323945466

Infrastruktura instalacyjna uzbrojenia terenu

- Przyłącza wodociągowe – zgodnie z warunkami technicznymi, PWIK Sp. z o.o. w Hajnówce wykonała przyłącze o średnicy 90 cm do części administracyjno – socjalnej, gdzie znajduje się pomiar. Wewnętrzną siecią woda jest rozprowadzona do celów technologicznych i przeciwpożarowych w hali i do budynku dyspozytorni,
- Kanalizacja sanitarna – ścieki sanitarne z części administracyjno – socjalnej i dyspozytorni odprowadzane są tymczasowo do bezodpływowego zbiornika szczelnego, a następnie wywożone do oczyszczalni,
- Kanalizacja deszczowa – wody opadowe z dachu hali odprowadzane są do otwartego zbiornika, który stanowi jednocześnie rezerwę do celów p.poż.. Wody opadowe z pozostałych powierzchni odprowadzane są przez studzienki i sieci kanałów do separatora, a następnie do zbiornika,
- Infrastruktura energetyczna – Zakład wyposażono w transformator 1000 KW, na terenie wykonano wewnętrzną sieć kablowo – oświetleniową, zasilającą urządzenia elektryczne

Przebieg strumienia odpadów w sortowni

Dostarczone do hali odpady, przy użyciu ładowarki zostają załadowane bezpośrednio na przenośnik kanałowy. Operator ładowarki i pracownik pomocniczy wydzielają identyfikowalne odpady wielkogabarytowe. Odpady wielkogabarytowe lub inne (np. odpady problemowe takie jak większe baterie, akumulatory, świetlówki, bryły betonu, opony, długie paski folii itp.) gromadzone są tymczasowo we wskazanym miejscu w strefie przyjęcia (przy ścianie hali lub w wózkach transportowych) i okresowo wywożone do określonych pojemników bądź kontenerów do czasowego magazynowania lub są demontowane na miejscu na surowce wtórne przez dozorców. Odpady, które zostały podane na rozrywkę lub bezpośrednio na przenośnik kanałowy, poprzez przenośnik skośny trafiają na stanowisko sortownicze, gdzie w sposób manualny wydzielane są odpady tarasujące, opakowania szklane, metale. Dodatkowo istnieje tu możliwość wydzielenia i identyfikacji odpadów problemowych czy niebezpiecznych takich jak np. farby, lakiery, akumulatory, wyroby z azbestu. Strumień odpadów następnie trafia do sita bębnowego. W sicie bębnowym następuje podział na trzy frakcje: 0-20 mm, 20-80mm i pow. 80 mm. Dwie pierwsze frakcje trafiają do odpowiednich kontenerów, zaś frakcja pow. 80 mm. Poddawana jest segregacji manualnej w kabinie sortowniczej. W kabinie sortowniczej wybiera się surowce wtórne. Uzyskane surowce wtórne spadają do odpowiednich boksów, a po sprasowaniu składowane są w hali produkcyjnej przy ścianach. Szczególna uwaga jest zwrócona na wysortowywanie wszelkich odpadów niepożądanych w paliwie alternatywnym.

Pozostałość po sortowaniu trafia na separator magnetyczny, gdzie odbierane są metale żelazne, a następnie do rozdrabniacza Weima. Z rozdrabniacza paliwo alternatywne trafia do kontenera, a po jego napełnieniu samochodem jest przewożone do górnej hali, gdzie podlega

procesowi samozagrzewania, a następnie suszenia powietrzem. Pomimo wielkiego zaangażowania załogi w procesie segregacji, do paliwa przedostaje się pewna ilość szkła, kamieni, gruzu, metali.

Kompostowanie

W procesie mechanicznego przesiewania odpadów na sicie bębnowym o oczkach 0-20 mm powstaje odpad piasek i minerały, a we frakcji 20-800 mm zostaje wydzielony strumień głównie odpadów organicznych, który przetwarzany jest w procesie kompostowania/biostabilizacji na materiał inertny biologicznie. Kompost jest układany na placu dojrzwania w pryzmach za pomocą ładowarki czołowej. Proces dojrzwania kompostu jest monitorowany przynajmniej 2 razy w tygodniu. Cykliczne badania temperatury w pryzmach pozwalają określić poszczególne fazy przemian materiału biodegradowalnego, a co za tym idzie zaawansowanie procesu dojrzwania kompostu. Kompost niższej jakości, może być przeznaczony do rekultywacji składowisk i terenów zdegradowanych.

Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Hajnówce rozpoczęło realizację projektu pn: „Rozbudowa Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce”¹², który otrzymał dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w ramach *Priorytetu II- Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi, działanie 2.1 Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych Programu Infrastruktura i Środowisko*. W celu pozyskania bezpośrednich wykonawców poszczególnych zadań w/w projektu zorganizowano przetargi w ramach zamówień publicznych. Po rozstrzygnięciu tych że przetargów w dniu 13 maja 2014r. podpisano umowę z Zakładem Techniki Ochrony Środowiska „FOLEKO” Sp. z o.o. ze Świdnicy na budowę kwatery do składowania odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne o pojemności 75 500m³ oraz zbiornika na odcieki. Natomiast w dniu 22 maja 2014 r. podpisano kolejną umowę, tym razem z firmą „INSTAL Warszawa” z Warszawy na budowę instalacji do stabilizacji tlenowej w systemie zamkniętym oraz budowę drugiego stopnia stabilizacji na placu. Przedsiębiorstwo poprzez rozbudowę infrastruktury gospodarki odpadami realizuje następujące cele: a/ zmniejszenie ilości wszystkich odpadów kierowanych na składowiska odpadów, b/ wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów, c/ zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska, d/ zmniejszenie masy składowanych odpadów komunalnych do max 60 % wytworzonych odpadów - do 2015 roku, e/ zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska odpadów.

Realizowany projekt jest zgodny z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2012- 2017, w tym z jego kluczowymi ustaleniami w kontekście ograniczania ilości odpadów

¹² <http://puk-hajnowka.pl/menu/oferta/aktualnosci/i-etap-bud-kwatery.html>

i ich negatywnego oddziaływania na środowisko. Bardzo ważnym zadaniem, które stoi przed Przedsiębiorstwem Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Hajnówce jest zapewnienie mocy przerobowych Zakładu Zagospodarowania Odpadów na potrzeby obsługi regionu, ponieważ wtedy ma szansę stać się on RIPOK- iem. Niezbędnym jednak do realizacji tego celu jest rozbudowanie części biologicznej wraz z kompostownią. Takie działania pozytywnie wpłyną na stan środowiska, dzięki czemu poprawi się jakość życia mieszkańców Hajnówki. Projekt zostanie zrealizowany do połowy 2015 roku.

Od dnia 1 lipca 2013 roku zmieniły się zasady postępowania z odpadami komunalnymi. W drodze przetargu gmina wyłoniła firmę, która odbiera odpady od właścicieli nieruchomości. Odpady komunalne wytwarzane w gospodarstwie domowym można zbierać selektywnie (segregować) lub gromadzić zmieszane. Opłatę za odbiór odpadów komunalnych pobiera gmina.

W związku z nowelizacją przepisów z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi zostały wprowadzone zmiany dotyczące pozbywania się odpadów od mieszkańców. Nowy system ma zastosowanie wyłącznie do nieruchomości zamieszkałych. W przypadku właścicieli posesji, na których prowadzona jest działalność gospodarcza lub instytucjonalna, nadal będzie obowiązywała umowa zawarta indywidualnie z firmą odbierającą odpady.

Stawka opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w Gminie Narew jest uzależniona od dwóch czynników: liczby osób zamieszkałych na danej nieruchomości, sposobu zbierania odpadów, czyli od tego czy odpady będą zbierane selektywnie (segregowane) czy też nie. Miesięczna stawka opłaty za 1 mieszkańca wynosi: 6 zł przy selektywnej zbiórce odpadów, 12 zł przy nieselektywnej zbiórce odpadów.

SEGREGACJA ODPADÓW, WORKI I POJEMNIKI

Właściciele nieruchomości zobowiązani są wyposażyć nieruchomość w pojemniki służące do zbierania odpadów komunalnych zmieszanych.

Worki do selektywnej zbiórki odpadów dostarcza podmiot odbierający odpady komunalne.

Do segregacji odpadów należy wykorzystać worki w odpowiednich kolorach:

1. Worek zielony - szkło białe i kolorowe
2. Worek żółty – tworzywa sztuczne, metal i odpady wielomateriałowe
3. Worek niebieski – papier i tektura
4. Worek brązowy – odpady biodegradowalne,
5. Worek czarny – poiół i żužel

W zabudowie wielorodzinnej zostaną ustawione trzy specjalistyczne kontenery do segregacji odpadów:

1. Kontener zielony - szkło białe i kolorowe
2. Kontener żółty – tworzywa sztuczne, metal i odpady wielomateriałowe
3. Kontener niebieski – papier i tektura

Tabela 22 Zasady segregacji śmieci

<p>Pojemniki i worki w kolorze zielonym</p> <p>Szkło</p>	<p>Wrzucamy</p> <p>Butelki i słoiki szklane po napojach i żywności bez nakrętek, zacisków i gumowych uszczelek, butelki po napojach alkoholowych, szklane opakowania po kosmetykach.</p>
	<p>Nie wrzucamy</p> <p>Szkła okiennego, szkła zbrojonego, szkła żaroodpornego, porcelany, ceramiki, doniczek, kryształu luster, kineskopów, witraży, szkła okularowego, szyb samochodowych, świetlówek, żarówek, reflektorów, opakowań po lekach, termometrów</p>
<p>Pojemniki i worki w kolorze żółtym</p> <p>Tworzywa sztuczne, metal oraz odpady wielomaterialowe</p>	<p>Wrzucamy</p> <p>Zgniecione butelki po napojach, butelki po płynach do mycia, plastikowe nakrętki, kartony po mleku i napojach, plastikowe torebki, worki, reklamówki, plastikowe koszyczki po owocach, zgniecione puszki po napojach, puszki po konserwach, drobny złom żelazny i metale kolorowe, kapsle.</p>
	<p>Nie wrzucamy</p> <p>Butelek i pojemników z zawartością, butelek i pojemników po olejach (spożywczych, chłodniczych, silnikowych), opakowań po lekach, butelek po płynach chłodniczych, pojemników po wyrobach garmażeryjnych, zabawek, sprzętu AGD, styropianu, opakowań po aerozolach, puszek po farbach, baterii.</p>
<p>Pojemniki i worki w kolorze niebieskim</p> <p>Papier i tektura</p>	<p>Wrzucamy</p> <p>Gazety, książki, katalogi, zeszyty, papierowe torby i worki, papier szkolny i biurowy, kartony i tektury oraz zrobione z nich opakowania.</p>
	<p>Nie wrzucamy</p> <p>Kartony i tektury pokryte folią aluminiową (np. opakowania typu tera pak po mleku, napojach),</p>

	<p>tlusty i zabrudzony papier (np. papierowe opakowania po maśle, margarynie, twarogu), kalki, papier termiczny i faksowy, tapety, odpady higieniczne.</p> <p>Przed wyrzuceniem papieru do pojemnika należy usunąć wszystkie zszywki, klamerki czy inne elementy metalowe lub plastikowe.</p>
<p>Pojemniki i worki w kolorze brązowym Odpady zielone</p>	<p>Wrzucamy</p> <p>Odpady kuchennego pochodzenia roślinnego (obierki z owoców i warzyw), odpady z ogrodów, usunięte kwiaty, kwiaty doniczkowe, odpady z pielęgnacji terenów zielonych – liście, skoszona trawa, drobne gałązki.</p>
	<p>Nie wrzucamy</p> <p>Mięsa, resztek jedzenia, pieluch jednorazowych, niedopałków, podściółki dla kotów i innych zwierząt.</p>
<p>Pojemniki w kolorze czarnym Popiół i żużel</p>	<p>Wrzucamy</p> <p>Popiół z drewna kominkowego, żużel po węglu, szlaka, miął, popiół z tytoniu.</p>
	<p>Nie wrzucamy</p> <p>Opadów komunalnych, odpadów biodegradowalnych, płynów oraz gorącego popiołu i żużlu.</p>

Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowany jest w Narwi przy ul. Mickiewicza 18. Godziny odbioru odpadów W PSZOK poniedziałek– piątek, 7.30 – 15.30. Do punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) właściciele nieruchomości samodzielnie dostarczają odpady komunalne zebrane w sposób selektywny, takie jak:

- baterie, akumulatory, chemikalia,
- przeterminowane leki,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- odpady wielkogabarytowe (np. stare meble, dywany, wózki dziecięce, materace, opony),
- odpady budowlane i rozbiórkowe przypadku niewielkiego remontu.

Od 1 lipca 2013 roku odpady komunalne są odbierane wg poniższych zasad:

w zabudowie jednorodzinnej:

- odpady zmieszane: 1 raz w miesiącu,
- odpady segregowane: 1 raz w miesiącu,
- odpady biodegradowalne: 2 razy w miesiącu (maj-październik).

w zabudowie wielorodzinnej:

- odpady zmieszane: 2 razy w miesiącu,
- odpady segregowane: 1 raz w miesiącu.

Harmonogram odbioru poszczególnych rodzajów odpadów komunalnych jest podany do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty oraz stronie internetowej gminy.

3.5.4 Hałas

Z akustycznego punktu widzenia, hałasem określa się każdy niepożądany dźwięk, który w jakiś sposób wpływa na tło akustyczne. Do głównych źródeł hałasu powodujących zwiększenie uciążliwości akustycznej w środowisku należą: ruch drogowy, kolejowy, pewne lokalne uciążliwości w tym zakresie mogą wynikać z funkcjonowania istniejących zakładów przemysłowych oraz usługowych. W takich przypadkach należy przestrzegać zasadę, iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne granice natężenia nie mogą sięgać poza obręb działki, na której są wytwarzane.

Hałas komunikacyjny - wraz ze wzrostem natężenia ruchu obserwuje się coroczny przyrost poziomów hałasu komunikacyjnego. W celu ograniczenia uciążliwości wynikających z nadmiernego hałasu komunikacyjnego należy dążyć min., utrzymania dobrej nawierzchni dróg i ulic, dobrej organizacji ruchu itp. Na terenie gminy Narew nie prowadzono pomiarów hałasu.

Poziom natężenia dźwięku mierzony jest w decybelach, poniżej podano przykłady poszczególnych natężeń dźwięków występujących w otoczeniu człowieka:

- 10 dB – szelest liści przy łagodnym wietrze
- 20 dB – szept
- 30 dB – bardzo spokojna ulica bez ruchu
- 40 dB – szmery w domu
- **50 dB – szum w biurach**
- **60 dB – odkurzacz**
- 70 dB – wewnątrz głośnej restauracji, darcie papieru, wewnątrz auta
- 80 dB – głośna muzyka w pomieszczeniach, trąbienie,
- 90 dB - ruch uliczny
- 100 dB – motocykl bez tłumika
- 110 dB - piła łańcuchowa
- 120 dB – wirnik helikoptera w odległości 5 metrów

- 140 dB – start myśliwca
- 160 dB – eksplozja petardy
- 190 dB – start statku kosmicznego
- 220 dB – eksplozja bomby atomowej
- 300 - 350 dB (huk był słyszalny z odległości 3200 kilometrów) – wybuch wulkanu Krakatau w Indonezji – prawdopodobnie najgłośniejszy w historii wyemitowany dźwięk na Ziemi

Dopuszczalne poziomy hałasu określa Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 15 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz.U. 2014 nr 0 poz.112).

Tabela 23 Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku

Lp.	Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w [dB]/ Dopuszczalny długookresowy średni poziom dźwięku			
		Drogi lub linie kolejowe		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		LAeq d/L _{DWN}	LAeq N/L _N	LAeq d/L _{DWN}	LAeq N/L _N
1	a) Strefa ochronna "A" uzdrowiska b) Tereny szpitali poza miastem	50/50	45/45	45/45	40/40
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży c) Tereny domów opieki d) Tereny szpitali w miastach	61/64	56/59	50/50	40/40
3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy zagrodowej c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe d) Tereny mieszkaniowo-usługowe	65/68	56/59	55/55	45/45
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców.	68/70	60/65	55/55	45/45

Skutki hałasu dla organizmu są różnorakie, przedstawia je poniższa tabela¹³

Tabela 24 Wpływ hałasu na zdrowie człowieka

¹³ M. S. Czeskin Człowiek i hałas, Warszawa 1986, s. 19 i nast

Natężenie hałasu	Reakcja organizmu
ok. 70 dB	niekorzystne zmiany wegetatywne w organizmie
powyżej 75 dB	rozmaite uszkodzenia organiczne i choroby, m.in. nadciśnienie tętnicze, zaburzenia pracy żołądka, wzrost wydzielania adrenaliny, wrzody żołądka, przyspieszenie procesu starzenia
od 90 dB	osłabienie i ubytek słuchu
od 120 dB	niebezpieczeństwo mechaniczne uszkodzenia słuchu
130 dB	granica bólu

3.5.5 Promieniowanie elektromagnetyczne

Pole elektromagnetyczne (wg Ustawy Prawo Ochrony Środowiska) to pole elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz, tworzących zakres promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego. Promieniowanie elektromagnetyczne (PEM), w tym promieniowanie niejonizujące zaliczane jest do podstawowych rodzajów zanieczyszczeń środowiska naturalnego.

Zgodnie z art. 123 Ustawy Prawo Ochrony Środowiska, oceny poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku dokonuje się w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, a wojewódzki inspektor ochrony środowiska prowadzi okresowe badania poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku.

Niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne od zawsze występowało w środowisku naturalnym. Pochodzi ono z naturalnych źródeł takich jak Słońce, Ziemia, zjawiska atmosferyczne. Dodatkowo w środowisku występują sztuczne pola elektromagnetyczne, które związane są z techniczną działalnością człowieka. Promieniowanie elektromagnetyczne występuje wszędzie, a jego najważniejszymi źródłami są:

- ✓ stacje bazowe telefonii komórkowej,
- ✓ stacje i linie energetyczne,
- ✓ nadajniki radiowe i telewizyjne oraz CB – radio i radiostacje amatorskie,
- ✓ wojskowe i cywilne urządzenia radionawigacji,
- ✓ urządzenia powszechnego użytku: kuchenki mikrofalowe, monitory, aparaty komórkowe itp.

Ciągły rozwój techniki powoduje znaczny wzrost ilości nadajników radiowo – telewizyjnych oraz stacji bazowych telefonii komórkowej. Na terenie gminy występują stacje bazowe telefonii komórkowej:

1. Narew – Makówka maszt; sieci: Orange, T-mobile

2. Narew hydrofornia maszt; sieć Plus
3. Narew, ul. Bielska 88a maszt własny sieci T-mobile
4. Trześcianka - maszt sieci: Orange, T-mobile

Mapa 12 Rozmieszczenie stanowisk pomiarowych PEM w 2014 r. na terenie województwa podlaskiego

Źródło: Wyniki badań pól elektromagnetycznych wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2014 r., WIOŚ w Białymstoku

Przeprowadzone w roku 2014 pomiary na terenie województwa podlaskiego przez WIOŚ nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnej składowej elektrycznej wynoszącej 7V/mw żadnym z badanych stanowisk. Najwyższa wartość w województwie to 0,89 V/m. Ostatnie badanie PEM w Narwi przeprowadzono w roku 2012 wartość pomiaru poniżej 0,1 V/m.¹⁴

3.5.6 Komunikacja i transport

Transport jest poważnym źródłem zanieczyszczenia środowiska. W ostatnich latach w Polsce nastąpił rozwój transportu drogowego i pojawiły się nowe zagrożenia środowiska. Prawie dwukrotnie wzrosła liczba prywatnych samochodów, ale nie nadążył za tym rozwój sieci dróg. Brakuje szybkich dróg omijających tereny zamieszkałe co powoduje większą emisję substancji i hałasu do środowiska.

¹⁴ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego, WIOŚ Białystok październik 2013

Spaliny i hałas komunikacyjny stwarzają duże zagrożenia dla środowiska a więc i dla zdrowia ludzi. Wzrastająca liczba samochodów, często wyeksploatowanych, jest także źródłem dużej ilości odpadów.

Stan dróg jest średni, władze gminy systematycznie pozyskują środki na budowę i modernizację dróg. Problemem jest także jakość dróg powiatowych i wojewódzkich.

Wymienione zagrożenia środowiska mogą stopniowo znacznie pogarszać jakość życia mieszkańców. Transport drogowy jest zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego, atmosferycznego i akustycznego. Dodatkowo w następstwie katastrofy drogowej istnieje realne zagrożenie skażenia ludności i środowiska wokół wymienionych tras przewozu. Zagrożenie dla ludności gminy stwarzają również stacje i dystrybutory paliw płynnych.

4 Inne zagrożenia środowiska

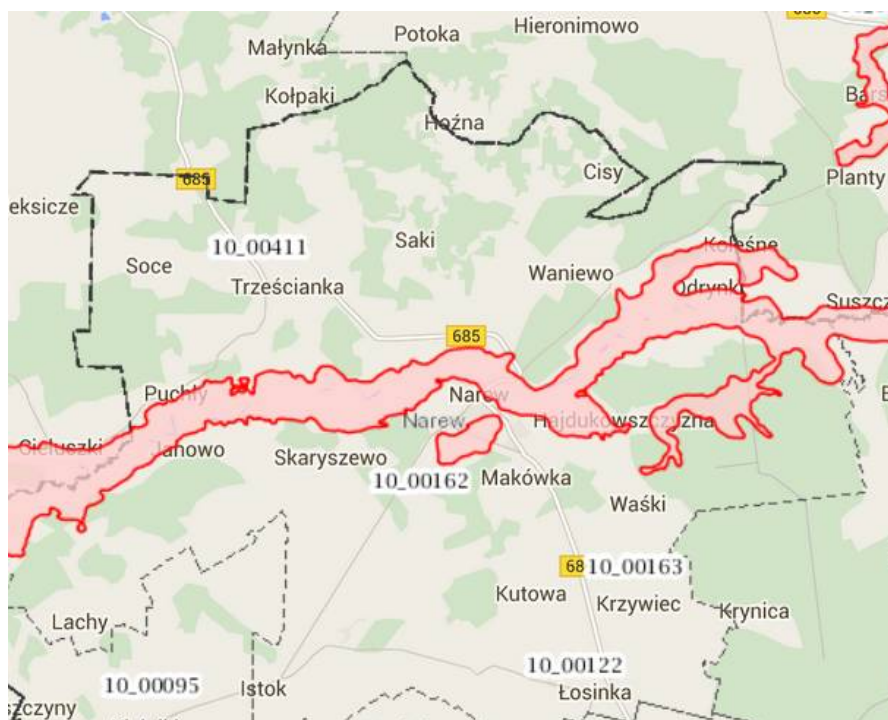
Inne zagrożenia środowiska, które mogą wystąpić na terenie gminy Narew:

- ✓ pożary,
- ✓ susze,
- ✓ powódzie,
- ✓ gradobicia
- ✓ silne wiatry
- ✓ awarie urządzeń infrastruktury technicznej,
- ✓ katastrofy komunikacyjne, w tym katastrofy związane z transportem materiałów niebezpiecznych.

4.1 Zagrożenie powodziowe

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi są to obszary, na których stwierdzi się istnienie znaczącego ryzyka powodziowego lub wystąpienie znaczącego ryzyka jest prawdopodobne, będące wynikiem wstępnej oceny ryzyka powodziowego zgodnie z art. 88b ust 2 pkt 5 ustawy Prawo wodne. Zgodnie z Wstępną oceną ryzyka powodziowego przeprowadzoną przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej na terenie Gminy Narew nie ma obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Znajdują się tu natomiast obszary zagrożone podtopieniami – oznaczone na poniższej mapie kolorem różowym

Rysunek 3 Obszary zagrożone podtopieniami na terenie Gminy Narew

Źródło: <http://spdpsb.pgi.gov.pl/PSHv7/>

4.2 Zagrożenie pożarowe

Największe zagrożenie pożarowe na terenie gminy występuje:

- ✓ w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej,
- ✓ w gospodarstwach rolnych,
- ✓ w obiektach przemysłowych,
- ✓ na stacjach paliw płynnych i gazowych,
- ✓ w obiektach elektroenergetyki,
- ✓ w lasach

Na obszarze gminy Narew występują głównie skupiska gospodarstw wiejskich. Większość gospodarstw posiada obiekty przeznaczone do hodowli bydła, trzody chlewnej, oraz przechowywania płodów rolnych. Są to budynki wykonane zazwyczaj częściowo lub w całości z materiałów palnych. Często występuje tu zabudowa zwarta, co w przypadku palnej konstrukcji budynków stwarza możliwość szybkiego rozprzestrzeniania się ognia. Mieszkania znajdujące się na terenach wiejskich ogrzewane są głównie piecami na paliwo stałe (węgiel lub drewno). Ten rodzaj ogrzewania sprzyja powstaniu pożarów. Główną przyczyną są nieszczelności przewodów kominowych. Ponadto w okresie zimowym bardzo często mamy do czynienia z dogrzewaniem mieszkań urządzeniami grzewczymi podłączonymi do stałego źródła prądu, których instalacja elektryczna ma tendencje do zwarcć i przeciążeń powodując pożary.

4.3 Poważna awaria przemysłowa

Zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, w zależności od rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznej znajdującej się w zakładzie uznaje się za zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii, albo za zakład o dużym ryzyku wystąpienia awarii. Zasady zaliczania zakładów do kategorii zakładów o zwiększonym ryzyku albo zakładów o dużym ryzyku określił Minister Gospodarki w drodze rozporządzenia z dnia 9 kwietnia 2002 r.-w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz.U. z 2002 r. Nr 58, poz.535 z późn. zm.).

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku prowadzi wykaz potencjalnych sprawców poważnych awarii na terenie województwa podlaskiego, zgodnie z którym na terenie gminy Narew nie występują takie zakłady.

4.4 Transport substancji niebezpiecznych

Zagrożenia komunikacyjne i chemiczne – ekologiczne niesie za sobą transport drogowy oraz zwiększające się z roku na rok nasilenie ruchu na drogach. Transport drogowy stwarza ww. zagrożenia

głównie z uwagi na przewóz materiałów niebezpiecznych takich jak benzyny, olej napędowy, olej opałowy, gaz propan – butan, amoniak, chlor i inne.

4.5 Biotechnologia i organizmy zmodyfikowane genetycznie

Biotechnologia jest dyscypliną nauk technicznych wykorzystującą procesy biologiczne na skalę przemysłową. Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r., Nr 184, poz. 1532) podaje jedną z najszerzych definicji: „Biotechnologia oznacza zastosowanie technologiczne, które używa systemów biologicznych, organizmów żywych lub ich składników, żeby wytwarzać lub modyfikować produkty lub procesy w określonym zastosowaniu.” Biotechnologie są w stosunku do tradycyjnych (chemicznych) znacznie mniej energochłonne, bezodpadowe lub niskoodpadowe, tańsze i wydajniejsze oraz często mniej obciążające środowisko, znajdują zastosowanie także w działalności służącej ochronie środowiska (w oczyszczaniu ścieków, neutralizacji odpadów, w produkcji biogazu).

Organizmy Modyfikowane Genetycznie (GMO) są to rośliny lub zwierzęta, które dzięki modyfikacji w ich genomie - materiale genetycznym - uzyskały nowe cechy. Modyfikacja genetyczna zwykle polega na wstawieniu nowego genu (co fizycznie jest fragmentem DNA) do genomu modyfikowanego organizmu. Jednak można także i wyciszać geny poprzez wprowadzenie komplementarnego genu kodującego tzw. nonsensowne RNA, czy też za pomocą kierowanej mutagenyzy, wywołać mutacje w konkretnym genie, co może doprowadzić do jego inaktywacji (dokładnie inaktywacji produktu tego genu).

Na świecie ma miejsce dynamiczny rozwój badań w zakresie inżynierii genetycznej i rozwój przemysłu opartego na biotechnologiach.

Produkty nowoczesnej biotechnologii (organizmy genetycznie zmodyfikowane) coraz częściej pojawiają się na rynku, budząc wiele kontrowersji, szczególnie w odniesieniu do problematyki bezpieczeństwa tych produktów dla zdrowia człowieka i ewentualnego ich wpływu na inne organizmy w środowisku. W związku z powyższym zachodzi potrzeba dokonywania oceny stopnia zagrożenia tych produktów dla zdrowia ludzi i środowiska. Procedury i mechanizmy oceny ryzyka związanego z wykorzystywaniem genetycznie zmodyfikowanych organizmów są ciągle doskonałone.

W 2006r. przyjęto Ramowe Stanowisko Rządu RP dotyczące GMO. Jest to dokument wyznaczający kierunek działań dotyczących GMO, na podstawie którego realizowana będzie w Polsce polityka w tym zakresie.

Biotechnologie i rozwój przemysłu opartego na biotechnologiach daje nowe możliwości rozwoju. Korzystanie z osiągnięć biotechnologii związane może być jednak z nieznanym dotąd zagrożeniem bezpieczeństwa biologicznego.

Najważniejsze problemy:

- ✓ brak nadzoru nad wprowadzaniem GMO,

- ✓ brak świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- ✓ zagrożenie rodzimych gatunków roślin i zwierząt przez obce gatunki lub nowe organizmy wytworzone technikami transgenezy,
- ✓ brak jednoznacznych regulacji prawnych w zakresie rozwiązań systemowych dotyczących ochrony środowiska, a zwłaszcza koegzystencji upraw roślin modyfikowanych i niemodyfikowanych.

5 Edukacja ekologiczna

Warunkiem koniecznym i niezbędnym do realizacji celów związanych z ochroną środowiska zgodną z zasadą zrównoważonego rozwoju jest dobrze zaplanowany, zorganizowany i realizowany proces powszechnej edukacji, obejmujący nie tylko dzieci i młodzież, ale też całe społeczeństwo.

Edukacja ekologiczna zwana także edukacją środowiskową, to koncepcja kształcenia i wychowywania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego zgodnie z hasłem myśleć globalnie - działać lokalnie. Obejmuje ona wprowadzanie do programów szkół wszystkich szczebli tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska, umożliwiającej łączenie wiedzy przyrodniczej z postawą humanistyczną, tworzenie krajowych i międzynarodowych systemów kształcenia specjalistów i kwalifikowanych pracowników dla różnych działów ochrony środowiska, nauczycieli ochrony środowiska, dokształcanie inżynierów i techników różnych specjalności oraz menedżerów gospodarki, a także powszechną edukację szkolną i pozaszkolną. W potocznym rozumieniu są to wszelkie formy działalności skierowanej do społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, które mają na celu wpływanie na poziom świadomości ekologicznej, propagowanie konkretnych zachowań korzystnych dla środowiska naturalnego, upowszechnianie wiedzy o przyrodzie. Działania te prowadzone są przez szkoły, przez specjalistyczne placówki edukacyjne zarówno publiczne jak i niepubliczne, a także przez liczne organizacje ekologiczne.

Może przyjmować różne formy:

- ✓ kształcenie ustawiczne (wykłady, seminaria, rozdawanie ulotek i programy edukacyjne),
- ✓ kształcenie dzieci i młodzieży w zakresie ekologii,
- ✓ zielone szkoły.

Niestety istnieje moda na konsumpcyjny styl życia. Zauważalny jest brak myślenia w kategoriach ponadlokalnych o problemach ochrony środowiska, w szczególności gospodarki odpadami i gospodarki wodno-ściekowej. Niejednokrotnie wiąże się to z niskim poziomem socjalnym społeczeństwa, a działania „ekologiczne”, to wciąż działania kosztowne. Mieszkańcy niechętnie stosują się do zasad zrównoważonego rozwoju. Wciąż zbyt wolno postępuje wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla środowiska.

Edukacja ekologiczna mieszkańców spoczywa na barkach szkół, jednostek samorządu terytorialnego i trzeciego sektora. Edukacja ekologiczna obecna jest w formalnym systemie kształcenia od 2002 roku. Wprowadzona została prawnie poprzez *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*. Rozporządzenie wprowadza edukację ekologiczną w postaci oddzielnej ścieżki edukacyjnej o charakterze wychowawczo-dydaktycznym począwszy od II etapu edukacyjnego (klasy IV-VI).

Edukacja powinna być akceptowana i realizowana przez ogół nauczycieli, poprzez właściwe wykorzystanie treści ekologicznych zawartych w programach nauczania danego szczebla szkolnictwa. Treści związane z nauczaniem i wychowaniem prośrodowiskowym należy prezentować w sposób bardzo interesujący, aby w następstwie uczyły one nowego podejścia do problemów związanych z ekologią. Cóż dają najpiękniejsze nawet treści werbalne, które nie rozbudzają autentycznych potrzeb czynnego uczenia się i rozwiązywania wysuwanych problemów. W edukacji ekologicznej każde dziecko powinno stać się aktywnym uczestnikiem, i umieć współdecydować o tym, czego i w jaki sposób się uczyć.

W szkołach edukacja ekologiczna niejednokrotnie ogranicza się do akcji „Sprzątania Świata”, zbierania baterii czy próby selektywnej zbiórki odpadów. Nie można jednak niedoceniać roli edukacji ekologicznej w prawidłowym wychowywaniu młodzieży, uczenia jej szacunku dla przyrody i zwiększaniu świadomości ekologicznej.

Podstawą tworzenia systemu edukacji ekologicznej może być *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej*, będący rozwinięciem i konkretyzacją zapisów *Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej*. System edukacji ekologicznej powinien eliminować działania pozorne i mało efektywne, propagować zaś działania które przyczynią się aby zachować zdrowe środowisko oraz jego walory dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Główne cele *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej* to:

1. Wdrożenie zaleceń Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej z uwzględnieniem zmian zachodzących w procesie reformowania Państwa oraz integracji z Unią Europejską;
2. Stworzenie mechanizmów pozwalających sprostać wyzwaniom związanym z wdrażaniem idei i zasad rozwoju zrównoważonego, pozwalających kształtować świadomość ekologiczną w warunkach demokratyzacji życia społecznego i wzrastającej roli komunikacji społecznej;
3. Zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej przez promowanie najskuteczniejszych jej form i najważniejszych treści, wskazanie sposobów optymalnej alokacji środków finansowych, uporządkowanie przepływu informacji i decyzji z wykorzystując najlepsze krajowe i zagraniczne doświadczenia.

Cele operacyjne *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej* to:

1. Dokonanie kompleksowej, empirycznej diagnozy funkcjonowania edukacji ekologicznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem jej źródeł, priorytetów i stosowanych w niej metod i procedur wdrożenia.
2. Dostarczenie informacji o optymalnym systemie edukacji ekologicznej w kraju i o warunkach dochodzenia do takiego systemu.
3. Wypełnienie zobowiązań wynikających z sygnowanych przez RP porozumień międzynarodowych.

4. Inspirowanie potencjalnych podmiotów do tworzenia branżowych, resortowych, regionalnych, lokalnych, instytucjonalnych oraz innych programów edukacji ekologicznej.
5. Stworzenie jednolitego dokumentu pozwalającego monitorować rozwój edukacji ekologicznej w Polsce w kontekście oczekiwań społecznych i możliwości realizacyjnych.

Zgodnie z zapisami *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej* wyróżniono następujące trzy sfery implementacji zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej:

1. Edukacja formalna to zorganizowany system kształcenia zgodny z określonymi zasadami sformułowanymi w odpowiednich aktach prawnych (ustawy i rozporządzenia). Polski system edukacji formalnej obejmuje system oświaty i szkolnictwa wyższego.
2. Ekologiczną świadomość społeczną możemy określić jako stan wiedzy, poglądów i wyobrażeń ludzi o środowisku przyrodniczym, jego antropogennym obciążeniu, stopniu wyeksploatowania, zagrożeniach i ochronie, w tym także stan wiedzy o sposobach i instrumentach sterowania, użytkowania i ochrony środowiska. Świadomość ta kształtowana jest przede wszystkim przez organizacje państwowe, społeczne (Pozarządowe Organizacje Społeczne - POS) oraz media.
3. Szkolenia to zinstytucjonalizowane formy przekazywania wiedzy i umiejętności dla określonej grupy zawodowej lub społecznej służące podnoszeniu kwalifikacji niezbędnych zarówno w życiu zawodowym, działalności społecznej jak i dla potrzeb indywidualnych.

Trzy wyodrębnione sfery edukacji ekologicznej w chwili obecnej są ze sobą dość luźno powiązane i nie stymulują się wzajemnie, stąd też efektywność edukacji ukierunkowanej na propagowanie idei i zasad rozwoju zrównoważonego jest niewielka.

Edukacja ekologiczna nie ogranicza form stosowanych przy jej realizacji. Warunek atrakcyjności, niezbędny w procesie przebudowy postaw i utrwalania dobrych nawyków każe stosować możliwie bogatą gamę stymulatorów. Formy edukacji ekologicznej, które mogą być zastosowane to: akcje, festiwale, święta, manifestacje oraz inne imprezy uliczne, protesty, interpelacje i procedury odwoławcze, aukcje, festyny, happeningi, pokazy i zloty, olimpiady, targi, wystawy i dni otwarte w miejscach (instytucjach) związanych z ekologią, wycieczki, turystyka kwalifikowana, ścieżki dydaktyczne i przyrodnicze, publikacje, strony internetowe.

6 Zarządzanie środowiskiem i obowiązki organów ochrony środowiska w zakresie spraw związanych z ochroną środowiska

Proces zarządzania obejmuje następujące czynności: planowanie, organizowanie, decydowanie, motywowanie, kontrolowanie. W każdym systemie zarządzania można wyodrębnić sferę procesów realnych i sferę regulacji. Sfera procesów realnych obejmuje działalność człowieka skierowaną bezpośrednio na podmioty materialne i przekształcenie materii, a sfera regulacji – całość procesów informacyjnych, myślowych i decyzyjnych, podejmowanych z myślą o kształtowaniu systemu sfery realnej.

W Polsce zarządzanie środowiskiem funkcjonuje na 4 poziomach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Podział kompetencji stanowi dużą uciążliwość zarówno dla administracji publicznej, jak i dla wszystkich stron biorących udział w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony środowiska. Struktura organizacyjna ochrony środowiska nie ma charakteru hierarchicznego. Składają się na nią odrębne i niezależne od siebie organy rządowe i samorządowe, a dany szczebel administracji realizuje w zasadzie tylko te zadania, których nie można realizować na szczeblu niższym. Zgodnie z art.376 ustawy Prawo ochrony środowiska organami ochrony środowiska, z zastrzeżeniem art.377, są:

1. Wójt, burmistrz lub prezydent Miasta,
2. Starosta,
- 2a. Sejmik województwa,
- 2b. Marszałek województwa,
3. Wojewoda,
4. Minister właściwy do spraw środowiska
5. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska,
6. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

Kompetencje poszczególnych organów zostały omówione poniżej.¹⁵

6.1 Kompetencje Wójta/ Burmistrza/ Prezydenta Miasta w zakresie ochrony środowiska

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest organem ochrony środowiska działającym na poziomie gminy. Do jego kompetencji zaliczane są przede wszystkim zadania wynikające z planowania przestrzennego (ochrona środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym) oraz rozpatrywanie

¹⁵ http://archiwum.ekoportal.gov.pl/prawo_dokumenty_strategiczne/Przewodnik_dla_spoleczenstwa/A02.html

wszelkich drobnych spraw, nie należących do kompetencji starosty (Starosta, prezydent miasta na prawie powiatu) lub powiązanych z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta posiada uprawnienia do wydawania następujących decyzji dotyczących korzystania ze środowiska:

- decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – decyzja ta stanowi - obok miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (ochrona środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym) podstawowy instrument, przez który organ gminy może regulować wiele zagadnień lokalnych, w tym sprawy ochrony środowiska,
- zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości (zezwolenie na wycinkę drzew i krzewów (kiedy wymagane, przesadzenie drzew bądź krzewów, konsekwencje nie wykonania ustalonych nasadzeń)),
- zezwolenie na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości (zadania samorządu terytorialnego w zakresie gospodarki odpadami),
- zezwolenie na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transporty nieczystości płynnych (zadania samorządu terytorialnego w zakresie gospodarki odpadami),
- decyzja w sprawie zatwierdzenia ugody zawartej pomiędzy właścicielami gruntów w sprawie zmiany stanu wody na gruntach (obowiązki właścicieli nieruchomości przyległych do wód)
- decyzja w sprawie nałożenia obowiązku prowadzenia pomiarów emisji (wykonywanie pomiarów i przekazywanie wyników do właściwych organów),
- decyzje ustalające wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z których emisja nie wymaga pozwolenia (przestrzeganie wymogów określonych w wydanych decyzjach administracyjnych),
- przyjmowanie określonych w ustawie POŚ wyników pomiarów, wykonywanych przez prowadzących instalacje (wykonywanie pomiarów i przekazywanie wyników do właściwych organów),
- przyjmowanie zgłoszeń instalacji, z których emisja nie wymaga pozwolenia, mogących negatywnie oddziaływać na środowisko (zgłaszanie przydomowych oczyszczalni ścieków)
- przyjmowanie informacji o posiadanych substancjach stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska,
- wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach planowanych przedsięwzięć mogących zawsze lub potencjalnie oddziaływać na środowisko,

- wydawanie postanowień w sprawie obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko dla planowanego przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko,
- wydawanie postanowienia w sprawie zakresu raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko,
- wydawanie postanowień w sprawie dodatkowych obowiązków związanych z ochroną obszarów NATURA 2000 dla przedsięwzięć innych niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, ale może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar NATURA 2000 (procedura oceny przedsięwzięć mogących oddziaływać na obszary Natura 2000),
- Zgodnie z artykułem 363 POŚ wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonania w określonym czasie czynności, które spowodują ograniczenie negatywnego oddziaływania (np. zabronić używania określonego rodzaju paliwa, nakazać ograniczenie hałasu itp.).
- Jeżeli osoba fizyczna nie dostosowała się do w/w decyzji, wójt, burmistrz lub prezydent miasta może w drodze decyzji wstrzymać użytkowanie takiej instalacji lub urządzenia (art. 368 POŚ).
- Zgodnie z artykułem 379 POŚ wójt, burmistrz lub prezydent miasta uprawnieni są do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o ochronie środowiska.

6.2 Kompetencje Starosty /Prezydenta Miasta Na Prawach Powiatu w zakresie ochrony środowiska

Starosta (także prezydent miasta na prawie powiatu) jest organem ochrony środowiska, którego kompetencje dotyczą bardzo szerokiego zakresu spraw środowiskowych. Przede wszystkim ma prawo wydawać pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko może być wymagane. Jemu również zgłasza się instalacje, z których emisja wprowadzenie nie wymaga pozwolenia, ale mogące negatywnie oddziaływać na środowisko. Staroście ponadto podlegają te wszystkie pozostałe inwestycje/przedsięwzięcia, które na mocy przepisów nie podlegają innym organom.

Starosta ma prawo wydawać następujące decyzje środowiskowe:

- pozwolenie na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- decyzja uzgadniająca zakres, sposób i termin zakończenia rekultywacji,
- pozwolenie zintegrowane,

- decyzja o dopuszczalnym poziomie hałasu,
- pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód (pozwolenie wodnoprawne (kiedy wymagane, zakres))
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych (pozwolenie wodnoprawne (kiedy wymagane, zakres))
- pozwolenie wodnoprawne na rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
- pozwolenie wodnoprawne na wprowadzanie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
- pozwolenie wodnoprawne na długotrwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej,
- pozwolenie wodnoprawne na odwadnianie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
- pozwolenie wodnoprawne na wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie,
- pozwolenie na wytwarzanie odpadów,
- zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów,
- zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów,
- koncesja na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych (np. żwir lub piasek), bez użycia materiałów wybuchowych, na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m³,
- zatwierdzenie projektu prac geologicznych, których wykonanie nie wymaga koncesji,
- decyzja w sprawie nałożenia obowiązku prowadzenia pomiarów emisji (wykonywanie pomiarów i przekazywanie wyników do właściwych organów)
- przyjmowanie określonych w ustawie POŚ wyników pomiarów, wykonywanych przez prowadzących instalacje (wykonywanie pomiarów i przekazywanie wyników do właściwych organów)
- nakładające na zarządzających drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem obowiązki prowadzenia pomiarów,
- nakładające obowiązek przeprowadzenia przeglądu ekologicznego, w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko.
- środowiskowych uwarunkowaniach w przypadku scalania, podziału lub wymiany gruntów
- opiniowanie projektów uchwał dotyczących programów ochrony powietrza przygotowywanych przez marszałka województwa (Marszałek województwa),

Zgodnie z art. 101d. Prawo ochrony środowiska:

1. Starosta dokonuje identyfikacji potencjalnych historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi, poprzez:

1) ustalenie działalności mogącej z dużym prawdopodobieństwem powodować historyczne zanieczyszczenie powierzchni ziemi, która była prowadzona na danym terenie przed dniem 30 kwietnia 2007 r.;

2) ustalenie listy substancji powodujących ryzyko, których wystąpienie w glebie lub ziemi jest spodziewane ze względu na działalność, o której mowa w pkt 1;

3) analizę dostępnych informacji na temat zagrożenia zanieczyszczeniem gleby lub ziemi;

4) w razie potrzeby - wykonanie pierwszego etapu badań zanieczyszczenia gleby i ziemi przez laboratorium, o którym mowa w art. 147a ust. 1 pkt 1 lub ust. 1a.

2. Identyfikacji potencjalnych historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi nie dokonuje się na terenach, na których jest prowadzona działalność, której głównym celem jest obronność i bezpieczeństwo państwa lub bezpieczeństwo międzynarodowe.

3. Starosta lub upoważniona przez niego osoba, są uprawnieni do wstępu na teren władającego powierzchnią ziemi w celu wykonywania badań zanieczyszczenia gleby i ziemi.

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 3, władający powierzchnią ziemi jest obowiązany umożliwić wykonywanie badań na terenie będącym w jego władaniu.

5. Władający powierzchnią ziemi, na wniosek starosty, przekazuje wszelkie znajdujące się w jego posiadaniu informacje dotyczące potencjalnego historycznego zanieczyszczenia powierzchni ziemi oraz jego możliwych źródeł.

6. Starosta sporządza wykaz potencjalnych historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi.

7. Wykaz zawiera:

1) adres, numery działek ewidencyjnych i informacje o ich powierzchni;

2) informacje o aktualnym i, o ile jest to możliwe, planowanym sposobie użytkowania gruntów;

3) informacje o działalności prowadzonej na terenie;

4) informacje o działalności prowadzonej na terenie w przeszłości, o ile takie informacje są dostępne;

5) informacje o właściwościach gleby na terenie;

6) nazwy substancji powodujących ryzyko oraz informacje o ich zawartości w glebie i w ziemi;

7) informacje o remediacji prowadzonej obecnie i w przeszłości na terenie;

8) imię i nazwisko albo nazwę obowiązującego do przeprowadzenia remediacji oraz adres jego zamieszkania lub siedziby;

9) imię i nazwisko albo nazwę władającego powierzchnią ziemi oraz adres jego zamieszkania lub siedziby.

8. Starosta dokonuje aktualizacji wykazu raz na 2 lata.

9. Starosta przekazuje wykaz oraz - raz na 2 lata - jego aktualizację regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej lub na informatycznych nośnikach danych.

W przypadku, jeśli podmiot korzystający ze środowiska negatywnie oddziałuje na środowisko, starosta jest organem ochrony środowiska właściwym do wydawania decyzji, w których może nałożyć obowiązek:

- ograniczenia oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia,
- przywrócenia środowiska do stanu właściwego, określając równocześnie zakres ograniczenia lub stan, do jakiego ma zostać przywrócone środowisko a także czynności, zmierzające do osiągnięcia tych celów.

6.3 Kompetencje Sejmiku Województwa w zakresie ochrony środowiska

- określa dla terenu województwa bądź jego części rodzaju lub jakości paliw dopuszczonych do stosowania oraz ustalenie sposobu realizacji i kontroli tego obowiązku (standardy jakości środowiska - obowiązek wypełniania wynikających z nich ograniczeń),
- określa programów ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami
- określa w drodze uchwały programu ochrony powietrza w strefach (obowiązek sporządzenia programów ochrony środowiska)

6.4 Kompetencje Marszałka Województwa w zakresie ochrony środowiska

Marszałek województwa jest organem ochrony środowiska na szczeblu wojewódzkim. Organy samorządu województwa mogą prowadzić własną politykę w zakresie ochrony środowiska, której wytyczne wyznaczają m.in. w strategię rozwoju regionalnego, wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego i wojewódzki program ochrony środowiska. Do zadań marszałka należy między innymi:

- realizowanie zadań w zakresie spraw związanych z opłatami za korzystanie ze środowiska, a w szczególności za:
 - wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
 - wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
 - pobór wód,
 - składowanie odpadów;
- realizacja zadań w zakresie spraw związanych z opłatą produktową i opłatą za substancje kontrolowane, w tym gromadzenie i egzekucja opłaty produktowej,
- prowadzenie ewidencji: wprowadzonych na rynek krajowy opakowań i niektórych produktów, odzyskanych i poddanych recyklingowi odpadów opakowaniowych i poużytkowych,

wysokości należnej opłaty produktowej oraz sprawozdań rocznych przedsiębiorców i organizacji odzysku,

- przeprowadzanie kontroli podmiotów korzystających ze środowiska w zakresie wywiązywania się z obowiązków odnośnie opłat za emisję gazów lub pyłów do powietrza, pobór wód, odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, składowanie odpadów, tj. naliczanie i wnoszenie opłat,
- sporządzanie wykazów zawierających zbiorcze informacje o zakresie korzystania ze środowiska,
- sporządzanie informacji o przeprowadzonych kontrolach w zakresie opłat,
- prowadzenie i obsługa zbioru informacji geologicznych,
- uzgadnianie warunków realizacji przedsięwzięcia dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu jest zawsze obowiązkowe, z wyłączeniem dróg oraz linii kolejowych,
- zobowiązanie decyzją do sporządzenia przeglądu ekologicznego instalacji zaliczonych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzanie raportu oddziaływania na środowisko jest obligatoryjne,
- udzielanie pozwoleń zintegrowanych,
- prowadzenie spraw dotyczących pozwoleń wodnoprawnych,
- prowadzenie rejestru rodzajów, ilości oraz miejsc występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska,
- uzgadnianie wydawanych przez starostę zezwoleń na prowadzenie działalności na zbieranie odpadów przedsiębiorcy prowadzącemu punkt zbierania pojazdów,
- prowadzenie wykazu przedsiębiorców prowadzących stacje demontażu oraz punkty zbierania pojazdów i przekazywanie do centralnej ewidencji pojazdów informacji o umieszczeniu lub usunięciu z wykazu przedsiębiorców prowadzących stacje demontażu i punkty zbierania pojazdów,
- przyjmowanie rocznych sprawozdań od przedsiębiorców prowadzących stacje demontażu,
- wydawanie pozwoleń na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza dla inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzanie raportu jest obligatoryjne,
- przedstawianie do zaopiniowania właściwym starostom projektu uchwały w sprawie programu ochrony powietrza, mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu (standardy jakości środowiska - obowiązek wypełniania wynikających z nich ograniczeń),

6.5 Kompetencje Wojewody w zakresie ochrony środowiska

Działania na rzecz ochrony środowiska stanowią jedno z zadań organów administracji rządowej zarówno szczebla centralnego, jak również wojewódzkiego. Pozycja wojewody ma tu szczególne znaczenie, ponieważ jest on koordynatorem działań, jakie podejmują organy administracji publicznej w tej dziedzinie na obszarze województwa. Wojewoda jest zwierzchnikiem administracji zespolonej, czyli rządowej administracji terenowej. Bezpośrednio podlega mu Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska (Działania kontrolne Inspekcji Ochrony Środowiska). Obok administracji zespolonej, częścią administracji terenowej w województwie jest administracja niezespolona, nie podlegająca wojewodzie, lecz bezpośrednio właściwemu ministrowi lub centralnemu organowi administracji rządowej. W województwie przedstawicielem organów ochrony środowiska administracji niezespolonej jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska (Dyrektor ochrony środowiska.). Wojewoda jest uprawniony do stosowania narzędzi koordynacyjnych i nadzorczych, które zapewniają mu sprawne wykonywanie zadań z zakresu kształtowania i ochrony środowiska. Jako przedstawiciel Rady Ministrów w województwie odpowiada za wykonanie polityki rządu na obszarze województwa, a w szczególności zapewnia współdziałanie wszystkich organów administracji rządowej i samorządowej w województwie i kieruje ich działalnością m.in. w zakresie zapobiegania zagrożeniom środowiska, klęskom żywiołowym i innym nadzwyczajnym zagrożeniom oraz zwalczania i usuwania ich skutków. Wojewoda może wydawać polecenia obowiązujące wszystkie organy administracji rządowej działające w województwie, a w sytuacjach nadzwyczajnych (zagrożenie życia, zdrowia, mienia lub środowiska) polecenia kierowane mogą być również do organów samorządu terytorialnego i są dla nich obowiązujące. Jako zwierzchnik zespolonej administracji rządowej wojewoda kieruje nią i koordynuje jej działalność, zapewnia warunki do skutecznego jej działania i ponosi odpowiedzialność za efekty jej działania. Podstawowe zadania w zakresie ochrony środowiska:

- kontrola przestrzegania przepisów prawa o ochronie środowiska,
- monitoring środowiska,
- przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska,
- wojewoda wykonuje przy pomocy Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. Rola wojewody sprowadza się z reguły do funkcji koordynującej, określenia zadań i kontroli ich wykonania.

W sytuacjach, kiedy wymagane jest wdrożenie specjalnych mechanizmów mających na celu zapewnienie skutecznego monitorowania zagrożeń (w tym zagrożeń dotyczących środowiska) i podejmowania działań w celu ich eliminacji lub znacznego ograniczenia, funkcjonuje Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego (WZZK) jako organ pomocniczy wojewody w zapewnieniu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego.

6.6 Kompetencje Ministra Środowiska

Minister środowiska kieruje działem administracji rządowej – środowisko, na podstawie par. 1 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska.

Minister kieruje następującymi działami administracji rządowej:

- gospodarka wodna,
- środowisko,

Minister sprawuje nadzór nad:

- Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska;
- Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki;
- Prezesem Wyższego Urzędu Górniczego;
- Prezesem Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej;
- Generalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska.

Resortem ochrony środowiska kierują

- minister
- sekretarz stanu – w randze wiceministra
- podsekretarze stanu – w randze wiceministrów

Szczegółowy zakres zadań i odpowiedzialności Ministra Środowiska można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska, jest organem wyższego stopnia w stosunku do marszałka województwa w sprawach:

- decyzji, nakładających obowiązek pomiarów poziomów substancji wprowadzanych do powietrza z instalacji, znacząco oddziałującej na środowisko, na obszarze, na którym istnieje przekroczenie dopuszczalnego poziomu tej substancji w powietrzu,
- decyzji i postępowań, dotyczących przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko,
- decyzji i postępowań, dotyczących programu dostosowawczego.

Ponadto Minister Środowiska:

- ustala, w drodze obwieszczenia wykaz podległych mu jednostek organizacyjnych lub przez niego nadzorowanych
- kieruje, nadzoruje i kontroluje działalność podporządkowanych mu organów, urzędów i jednostek, w szczególności w tym zakresie:
 - tworzy i likwiduje jednostki organizacyjne,
 - powołuje i odwołuje kierowników jednostek organizacyjnych,
 - organizuje kontrolę sprawności działania, efektywności gospodarowania oraz przestrzegania prawa przez jednostki organizacyjne.

Ministerstwo środowiska jest urzędem administracji rządowej powołanym do obsługi Ministra Środowiska na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 października 1999 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Środowiska. Status ministerstwa określa zarządzenie Nr 23 Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie nadania statusu Ministerstwu Środowiska. Ministerstwo podzielone jest organizacyjnie na kilkanaście komórek zwanych departamentami i biurami. W strukturze resortu znajdują się także organy opiniotwórcze i doradcze Ministra oraz organy i jednostki podległe lub nadzorowane przez Ministra.

Zakres działania ministerstwa obejmuje między innymi:

- inicjowanie i opracowywanie założeń i projektów aktów normatywnych wraz z uzasadnieniem i oceną skutków regulacji, w tym skutków finansowych;
- przygotowywanie projektów dokumentów pozostających w zakresie działania Ministra, w szczególności: programów, polityk, strategii, planów, sprawozdań, stanowisk, prognoz, informacji, oświadczeń woli, ocen i analiz;
- przygotowanie projektów stanowisk Rządu oraz udział w grupach roboczych Rady Unii Europejskiej i komitetach Komisji Europejskiej;
- podejmowanie inicjatyw, prowadzenie negocjacji i realizacja postanowień umów dwustronnych oraz zobowiązań międzynarodowych wynikających w szczególności z konwencji, protokołów, traktatów i porozumień wielostronnych w zakresie działania komórki;
- prezentowanie stanowiska merytorycznego do projektów dokumentów rządowych oraz projektów aktów prawnych w trakcie konferencji uzgodnieniowych, grup roboczych oraz innych spotkań;
- opracowywanie wyjaśnień do przepisów w zakresie działalności komórki;
- udzielanie zainteresowanym podmiotom informacji oraz opinii w zakresie spraw prowadzonych przez komórkę, w szczególności przygotowanie pism, odpowiedzi na interpelacje, notatek oraz innych materiałów informacyjnych;
- prowadzenie spraw z zakresu współpracy z samorządami;
- przekazywanie do Centrum Informacji o Środowisku wypełnionych kart informacyjnych o dokumentach i innych nośnikach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie, podlegających udostępnieniu;
- przygotowywanie do notyfikacji Komisji Europejskiej projektów aktów prawnych i przekazywanie związanych z tym dokumentów do Biura Współpracy z Zagranicą, celem przekazania do Stałego Przedstawicielstwa RP przy Unii Europejskiej;

6.7 Kompetencje Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

Centralny organ administracji rządowej w zakresie ochrony środowiska oraz ochrony przyrody, wykonujący swoje zadania przy pomocy Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Organ został powołany na mocy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko. Wykonuje zadania określone w art. 127 tej ustawy, jest także organem w zakresie ochrony przyrody w rozumieniu art. 91 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody organem w zakresie ochrony środowiska w rozumieniu art. 376 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, a także uczestnikiem krajowego systemu ekzarządzania i audytu w rozumieniu ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie ekzarządzania i audytu (EMAS).

- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska podlega ministrowi właściwemu do spraw środowiska (obecnie Ministrowi Środowiska).
- Do ogólnych zadań Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska należy w szczególności:
 - współudział w realizacji polityki ochrony środowiska,
 - kontrola odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i ich naprawę,
 - zbieranie danych i opracowywanie informacji dotyczących m.in. programu Natura 2000 (Obowiązki i ograniczenia wynikające z ustanowienia form ochrony przyrody)
- współpraca z organami ochrony środowiska innych państw, organizacjami międzynarodowymi, Komisją Europejską, Głównym Konserwatorem Przyrody, Państwową Radą Ochrony Przyrody, jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami ekologicznymi,
- udział w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko,
- wykonywanie zadań związanych z siecią Natura 2000 oraz z udziałem organizacji w systemie ekzarządzania i audytu

Powierzone mu zadania organ ten wykonuje m.in. poprzez:

- opiniowanie dokumentów w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (Udział społeczeństwa w postępowaniach z zakresu ochrony środowiska)
- kierowanie wystąpień w sprawach wydawanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w tym wniosków o stwierdzenie ich nieważności, jak również występowanie w charakterze strony w postępowaniu administracyjnym i sądowym,
- uczestniczenie w tzw. postępowaniu w sprawie trans granicznej oceny oddziaływania na środowisko,
- sporządzanie projektu krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z projektem programu działań,
- prowadzenie centralnego rejestru form ochrony przyrody,

- wydawanie określonych zezwoleń dotyczących hodowli i rozmnażania zwierząt i roślin, zezwoleń na wywóz za granicę meteorytów i kopalnych szczątków roślin i zwierząt, pozyskiwania gatunków i innych,
- decydowanie o odstępstwach od zakazów na terenie parków narodowych oraz rezerwatów przyrody,
- opracowywanie projektu listy obszarów Natura 2000, nadzorowanie funkcjonowania tych obszarów i prowadzenie ewidencji odpowiednich danych, składanie Komisji Europejskiej raportów i notyfikacji (obowiązki i ograniczenia wynikające z ustanowienia form ochrony przyrody),
- opracowywanie programów ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- wydawanie zezwoleń na utworzenie i prowadzenie ogrodu botanicznego lub zoologicznego, a także ośrodka rehabilitacji zwierząt,
- prowadzenie rejestru krajowego organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS oraz rejestru weryfikatorów środowiskowych.
- Współpraca z organizacjami ekologicznymi

6.8 Kompetencje Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

Jest organem administracji rządowej niezespolonej (organem administracji rządowej zespolonej jest wojewoda, realizuje zadania przewidziane w ustawach na obszarze województwa. W zakresie swoich kompetencji wydaje akty prawa miejscowego w postaci zarządzeń. Obsługę jego urzędu zapewnia regionalna dyrekcja ochrony środowiska, zgodnie z podziałem terytorialnym Polski powołano 16 tego typu jednostek budżetowych. Regionalnego dyrektora ochrony środowiska powołuje i odwołuje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Zadania przypisane temu organowi na obszarze województwa w zasadzie odpowiadają zadaniom zleconym Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska, w szczególności do jego kompetencji należy:

- przeprowadzanie ocen oddziaływania na środowisko lub udział w tych ocenach (Udział społeczeństwa w postępowaniach z zakresu ochrony środowiska),
- prowadzenie postępowań w trybie ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (obowiązek naprawienia szkody w środowisku),
- współpraca z organami jednostek samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania na środowisko i ochrony przyrody (udział społeczeństwa w postępowaniach z zakresu ochrony środowiska),
- wydawanie decyzji i prowadzenie postępowań na terenach zamkniętych w przypadkach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku

i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

- Tworzenie i likwidacja form ochrony przyrody,
- Współpraca z organizacjami ekologicznymi.

6.9 Kompetencje Rady Gminy w zakresie ochrony środowiska

Kompetencje Rady Gminy w zakresie ochrony środowiska wynikające z ¹⁶:

- 1. Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2015 r. 1232 z późn. zm.)**
 - a. Uchwalanie gminnego programu ochrony środowiska (art.18 ust.1),
 - b. Ustanawianie ograniczenia co do czasu funkcjonowania instalacji lub korzystania z urządzeń, z których emitowany hałas może negatywnie oddziaływać na środowisko (art.157 ust.1); ograniczenie nie może dotyczyć instalacji lub urządzeń znajdujących się w miejscu kultu religijnego (art.157 ust. 2).
- 2. Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2013 poz. 1651 z późn. zm.)**
 - a. Uzgadnianie projektu rozporządzenia w sprawie utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego art. 16 ust. 4),
 - b. Opiniowanie projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego (art.19 ust .2),
 - c. Opiniowanie likwidacji lub zmiany granic obszaru chronionego krajobrazu (art.23 ust. 2),
 - d. Opiniowanie projekt listy obszarów Natura 2000 (art.27 ust.2),
 - e. Ustanowienie w drodze uchwały pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo –krajobrazowego (art.44 ust.1) , określającego nazwę danego obiektu lub obszaru, jego położenie, sprawującego nadzór, szczególne cele ochrony, w razie potrzeby ustalenia dotyczące jego czynnej ochrony oraz zakazy właściwe dla tego obiektu, obszaru lub jego części (art.44 ust .2),
 - f. Znoszenie ustalonych przez siebie form ochrony przyrody (art. 44 ust. 3),
 - g. Zakładanie i utrzymywanie w należytym stanie terenów zieleni i zadrzewienia (art.78).
- 3. Ustawy z dnia 13 września o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tekst jednolity Dz. U.2013. 1399 z późn. zm)**

¹⁶ Opracowane na podstawie „KOMPETENCJE ORGANÓW ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ SZCZEBŁA GMINNEGO W ZAKRESIE PRAWA OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZEGLĄD ŹRÓDEŁ PRAWA, Monika Feliniak ,Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ w Sulechowie

- a. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, uchwała regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, zwany dalej „regulaminem”; regulamin jest aktem prawa miejscowego (art.4 ust.1),
- b. Regulamin określa szczegółowe zasady utrzymania czystości i porządku na terenie gminy dotyczące (art. 4 ust 2 pkt 1-8):
 - ✓ wymagań w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie nieruchomości obejmujących:
 - prowadzenie we wskazanym zakresie selektywnego zbierania i odbierania odpadów komunalnych, w tym powstających w gospodarstwach domowych przeterminowanych leków i chemikaliów, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, mebli i innych odpadów wielkogabarytowych, odpadów budowlanych i rozbiórkowych oraz zużytych opon, a także odpadów zielonych,
 - uprzątnięcie błota, śniegu, lodu i innych zanieczyszczeń z części nieruchomości służących do użytku publicznego,
 - mycie i naprawy pojazdów samochodowych poza myjniami i warsztatami naprawczymi;
- rodzaju i minimalnej pojemności pojemników przeznaczonych do zbierania odpadów komunalnych na terenie nieruchomości oraz na drogach publicznych, warunków rozmieszczania tych pojemników i ich utrzymania w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym, przy uwzględnieniu:
 - średniej ilości odpadów komunalnych wytwarzanych w gospodarstwach domowych bądź w innych źródłach,
 - liczby osób korzystających z tych pojemników;
- ✓ częstotliwości i sposobu pozbywania się odpadów komunalnych i nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości oraz z terenów przeznaczonych do użytku publicznego;
- ✓ (uchylony);
- ✓ innych wymagań wynikających z wojewódzkiego planu gospodarki odpadami;
- ✓ obowiązków osób utrzymujących zwierzęta domowe, mających na celu ochronę przed zagrożeniem lub uciążliwością dla ludzi oraz przed zanieczyszczeniem terenów przeznaczonych do wspólnego użytku;

- ✓ wymagań utrzymywania zwierząt gospodarskich na terenach wyłączonych z produkcji rolniczej, w tym także zakazu ich utrzymywania na określonych obszarach lub w poszczególnych nieruchomościach;
 - ✓ wyznaczania obszarów podlegających obowiązkowej deratyzacji i terminów jej przeprowadzania
- e. Rada gminy określa, w drodze uchwały, górne stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za usługi, o których mowa w ust. 1. (Art.6 ust.2)
 - d. Rada gminy określając stawki opłat, o których mowa w ust. 2, stosuje niższe stawki, jeżeli odpady komunalne są zbierane i odbierane w sposób selektywny,.
 - e. Rada gminy określając stawki opłat, o których mowa w ust. 2, może stosować zróżnicowane stawki w zależności od gęstości zaludnienia na danym obszarze gminy oraz odległości od miejsca unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
 - f. Rada gminy może, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, przejąć od właścicieli nieruchomości wszystkie albo wskazane obowiązki, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3b w zakresie pozbywania się nieczystości ciekłych oraz art. 5 ust. 1 pkt 4. (art. 6a ust.1)
 - g. Przejmując obowiązki, rada gminy ustala opłatę ponoszoną przez właścicieli nieruchomości za wykonywanie przejętych obowiązków (art. 6a ust.2)
 - h. Ustalając opłaty, o których mowa w art. 6a, rada gminy określa terminy ich uiszczania. Opłaty nieuiszczone w wyznaczonym terminie podlegają przymusowemu ściągnięciu w trybie określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 6b)

4. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 Prawo wodne (Dz.U. 2015.469)

- a. Rada gminy określa, w drodze uchwały, corocznie do dnia 31 maja wykaz kąpielisk na terenie gminy lub na polskich obszarach morskich przylegających do danej gminy (art. 34a ust. 1).

5. Ustawa z dnia 28 września 1991r. o lasach (Dz. U.2014.115 t.j. z późn. zm.)

- a. Rada gminy w zakresie ochrony środowiska w stosunku do lasów, które są własnością Skarbu Państwa opiniuje wnioski Dyrektora Generalnego lasów Państwowych o uznanie lasu za ochronny lub pozbawienie go tego charakteru (art.16 ust.1),

- b. Po zasięgnięciu opinii Rady gminy starosta po uzgodnieniu z właścicielem lasu, w drodze decyzji, uznaje las za ochronny lub pozbawia go tego charakteru – w odniesieniu do pozostałych lasów (art.16 ust.1a).
- 6. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2013.1205 j.t. z późn. zm.)**
- a. Zatwierdzanie planów zagospodarowania dla gruntów, które są położone na obszarach ograniczonego użytkowania (istniejących wokół zakładów przemysłowych); zatwierdzenie planu wymaga uzyskania opinii izby rolniczej (art. 16 ust. 4).
- 7. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r.. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. 2013.686 z późn. zm.)**
- a. Obowiązkiem rady gminy jest rozpatrywanie informacji wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska (wraz z radami powiatu i sejmikiem województwa) o stanie środowiska na obszarze województwa co najmniej raz w roku (art.8a.ust.1).

7 Podsumowanie analizy stanu obecnego

7.1 Analiza SWOT

Celem syntetycznego ujęcia pozycji gminy Narew w stosunku do występujących warunków, zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych, zastosowano system analizy SWOT. Zastosowanie tej metody pozwala na identyfikację słabych i mocnych stron gminy oraz szans i zagrożeń zarówno tych obecnie występujących, jak też potencjalnych. Każde planowanie, aby mogło być obarczone stosunkowo najmniejszym błędem, winno brać pod uwagę maksymalną ilość czynników mogących mieć wpływ na przebieg zdarzeń. Precyzyjna i obiektywna analiza w tym zakresie pozwala dokonać właściwego wyboru kierunków rozwoju i możliwości realizacji.

Poniżej w tabeli przedstawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które wywierają istotny wpływ na istnienie i rozwój środowiska.

Tabela 25 Analiza SWOT dla gminy Narew

Uwarunkowania wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rzeka Narew ➤ Oczyszczalnie ścieków, ➤ Dobrze zmeliorowany teren gminy (około 300 km rowów) ➤ Złoża kruszyw naturalnych: piasków i żwirów, ➤ Bardzo dobre warunki do rozwoju ekologicznych upraw rolnych hodowli zwierząt, ➤ Czyste środowisko, ➤ Stopień zwodociągowania gminy na poziomie 71% , ➤ Lesistość na poziomie 35,2 %, ➤ Wysoka jakość surowca drzewnego, ➤ Duże zasoby zwierzyny łownej, ➤ Duże zasoby runa leśnego i ziół, ➤ Obszary Chronionego Krajobrazu: OChK Puszcza Białowieska, OChK Dolina Narwi, ➤ Pomniki przyrody, ➤ Użytki ekologiczne, ➤ Obszary Natury 2000: Dolina Górnej Narwi, Ostoja w Dolinie Górnej Narwi, Puszcza Białowieska ➤ Bioróżnorodność, ➤ Duża ilość chronionych gatunków roślin i zwierząt, ➤ Dobre warunki do rozwoju turystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niedostateczny stopień skanalizowania gminy -22% ➤ Brak małych przydomowych oczyszczalni, ➤ Występowanie dzikich wysypisk śmieci, ➤ Chłodny klimat, ➤ Krótki okres wegetacji – 205 dni, ➤ Niewykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, ➤ Słaba jakość dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych ➤ Niski poziom socjalny części społeczeństwa, ➤ Niedostateczny budżet gminy, ➤ Niedostateczna świadomość ekologiczna społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska ➤ Bezrobocie na poziomie 8,9%, ➤ Ujemny przyrost naturalny, ➤ Zaśmiecanie lasów, ➤ Spadek ilości zalesień i zakrzaceń śródpolnych stanowiących ostoje zwierzyny drobnej

Uwarunkowanie zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Popyt w krajach UE na żywność ekologiczną ➤ Wzrost zainteresowania różnymi rodzajami turystyki m. in. agroturystyką, turystyką przyrodniczą, ➤ Napływ inwestorów w zakresie bazy turystycznej, ➤ Członkostwo w Unii Europejskiej stwarzające możliwości pozyskania środków pomocowych, ➤ Postęp technologiczny, ➤ Tworzenie stowarzyszeń i związków gmin, których celem jest zrównoważony rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, ➤ Decentralizacja w zarządzaniu środowiskiem. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Skomplikowane procedury ubiegania się przez gminy o środki pomocowe Unii Europejskiej ➤ Częste zmiany przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska ➤ Wzrost bezrobocia, ➤ Spadek intensywności ruchu turystycznego

8 Założenia wyjściowe Programu ochrony środowiska

8.1 Cele i zasady polityki ekologicznej państwa

W ramach ochrony zasobów naturalnych Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 określiła następujące cele w zakresie:

- **ochrony przyrody to:** zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji na poziomach wewnątrzgatunkowym (genetycznym) i gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną.
- **ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów:** dalsze prace w kierunku racjonalnego użytkowania zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego. Oznacza to rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.
- **racjonalnego gospodarowania zasobami wody:** racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć. przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej. Naczelne zadanie to maksymalizacja oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej oraz skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniami.
- **ochrony powierzchni ziemi a w szczególności dla ochrony gruntów użytkowanych rolniczo jest:** rozpowszechnienie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego; przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno – błotnych przez czynniki antropogeniczne; zwiększanie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.
- **gospodarowania zasobami geologicznymi:** racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę zasobów podziemnych oraz otoczenie ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją.

W ramach poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 określiła następujące cele :

- **środowisko a zdrowie:** dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w zakresie stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska.
- **jakość powietrza:** spełnienie zobowiązań wynikających z Traktatu akcesyjnego oraz dyrektyw LCP i CAFE.

- **ochrona wód:** do końca 2015 roku Polska powinna zapewnić 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych kończąc krajowy program budowy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej dla wszystkich aglomeracji powyżej 2000 RLM
- **gospodarki odpadami:** osiągnięcie w 2014 odzysku min 60% i recyklingu 55% odpadów opakowaniowych; osiągnięcie w 2010 roku odzysku co najmniej 25% odpadów biodegradowalnych tak, aby nie trafiły na składowiska, a w 2013 r. odzysku 50% tych odpadów; zebranie w 2012 25% zużytych baterii i akumulatorów, a w 2016 r. 45 % tych odpadów.
- **oddziaływanie hałasu i pól elektromagnetycznych:** dokonanie wiarygodnej oceny narażania społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków aby zmniejszyć to zagrożenie tam, gdzie ono jest największe. Podobny jest też cel działań związanych z zabezpieczeniem społeczeństwa przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.
- **substancje chemiczne:** stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek zgodnie z zasadami Rozporządzeń REACH.

8.2 Cele i kierunki ochrony środowiska Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011-2014

Nadrzędny cel programu to : **Zrównoważony rozwój województwa podlaskiego przy poprawie i promocji środowiska naturalnego.** Cel ten jest zgodny z wizją rozwoju województwa podlaskiego zdefiniowaną w Strategii rozwoju podlaskiego do 2020 r.

Tabela 26 Priorytety, cele długoterminowe i krótkoterminowe Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011 - 2014

Priorytet	Cel długoterminowy do roku 2018	Cele krótkoterminowe do roku 2014
Powietrze atmosferyczne	Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza	1. Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza 2. Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych
Gospodarka wodna	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania	1. Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej – zgodnie z Rozp. Min. Zdrowia z dn. 29 marca 2007 r. poz.417 oraz Dz.U. Nr 72 z 2010 r., poz.466) 2. Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód 3. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 4. Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wozbrań powodziowych 5. Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek
Ochrona przyrody i	Zachowanie, odtworzenie i	1. Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o

krajobrazu	zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności	zasobach przyrodniczych województwa 2. Stworzenie prawno – organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody 3. Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk 4. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich 5. Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych
Ochrona przed hałasem	Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów	1. Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas 2. Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas
Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Utrzymywanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych
Odnawialne źródła energii	Ograniczenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii
Poważne awarie przemysłowe	Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych	Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych
Kopaliny	Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi	Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin
Gleby i ich zanieczyszczenia	Ochrona powierzchni ziemi	1. Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju 2. Wskazywanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja
Edukacja ekologiczna	Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa podlaskiego	1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami, 2. Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców 3. Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

Zródło: opracowanie na podstawie Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014

8.3 Cele ekologiczne Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012-2015 (aktualizacja)

Misją Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego jest zrównoważony rozwój powiatu hajnowskiego przy poprawie i promocji środowiska naturalnego. Priorytety wyznaczone w w/w programie to:

1. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego,
2. Gospodarka wodna,

3. Ochrona przyrody i krajobrazu,
4. Ochrona przed hałasem,
5. Promieniowanie elektromagnetyczne,
6. Odnawialne źródła energii,
7. Poważne awarie przemysłowe,
8. Eksploatacja surowców naturalnych,
9. Gleby i ich zanieczyszczenia
10. Edukacja ekologiczna

W ramach dziesięciu priorytetów Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012-2015 (aktualizacja) formułuje długo - i krótkoterminowe cele ekologiczne, które zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 27 Powiatowe długoterminowe i krótkoterminowe cele ekologiczne

Powiatowe długoterminowe cele ekologiczne	Powiatowe krótkoterminowe cele ekologiczne
Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza ✓ Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.
Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej, ✓ Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód, ✓ Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych, ✓ Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych, ✓ Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek.
Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych powiatu, ✓ Wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia,

Powiatowe długoterminowe cele ekologiczne	Powiatowe krótkoterminowe cele ekologiczne
oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów, ✓ Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich, ✓ Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych
Zmniejszenie zagrożenia poprzez obniżenie natężenia hałasu do poziomu obowiązujących standardów,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców powiatu na ponadnormatywny hałas, ✓ Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas.
Ochrona przed polami elektromagnetycznymi,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych
Ograniczenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii
Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych
Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin
Ochrona powierzchni ziemi	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ✓ Wskazanie obszarów zanieczyszczeń i ich rekultywacja
Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami, ✓ Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej,

Powiatowe długoterminowe cele ekologiczne	Powiatowe krótkoterminowe cele ekologiczne
	✓ Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

9 Ustalenia Programu

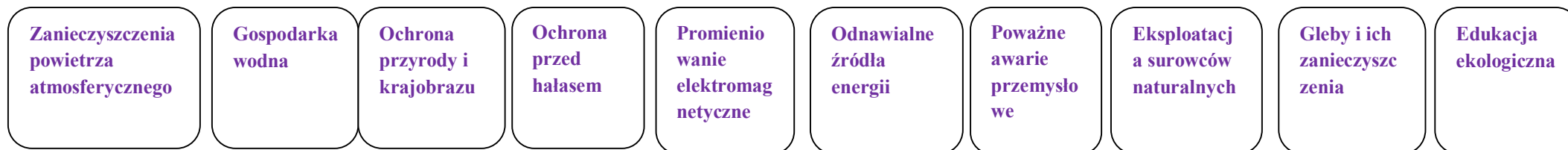
Misja Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011-2014:

Zrównoważony rozwój województwa podlaskiego przy
poprawie i promocji środowiska naturalnego

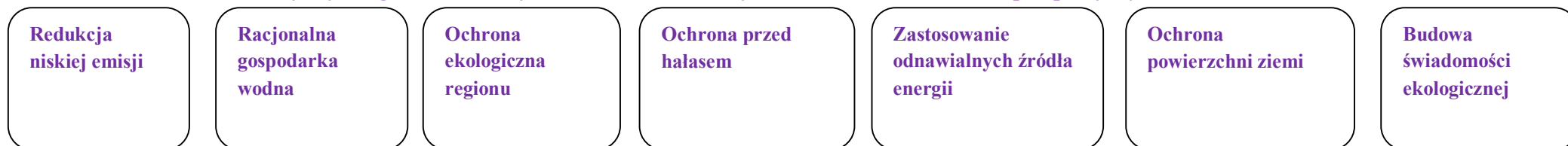
Priorytety wynikające z Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011-2014

Priorytety wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015 (aktualizacja)

Priorytety Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022

Schemat 1 Hierarchia celów głównych - priorytetów w Programach ochrony środowiska na poziomie: województwa podlaskiego, powiatu hajnowskiego, Gminy Narew

Źródło: opracowanie własne

9.1 Priorytety i działania ekologiczne

Misją Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022:

**ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GMINY NAREW PRZY
ZACHOWANIU I PROMOCJI ŚRODOWISKA NATURALNEGO**

Powyższa misja będzie realizowana poprzez priorytety, a w ich ramach poprzez przedsięwzięcia inwestycyjne oraz pozainwestycyjne.

9.2 Program zadaniowy

Tabela 28 Program zadaniowy gminy Narew

Lp.	Przedsięwzięcia inwestycyjne/ Przedsięwzięcia pozainwestycyjne	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w tys. zł					Planowane źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019-2022	
PRIORYTET: REDUKCJA NISKIEJ EMISJI								
1.	Termorenowacja budynku użyteczności publicznej (Szkoła, Urząd Gminy, Narwiański Ośrodek Kultury)	Gmina Narew		+	+			Program Rozwoju Obszarów Wiejskich i Urząd Gminy 3 mln + (od 15%-25%) wkład własny Urzędu
PRIORYTET: RACJONALNA GOSPODARKA WODNA								
2.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, tam gdzie budowa kanalizacji jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona	Właściciele działek gdzie budowa kanalizacji jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona			+			75% RPO Woj. Podlaskiego na lata 2014-2020 25% wkład właścicieli działek
3.	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej Narew	Gmina Narew			+	+		75% RPO Woj. Podlaskiego na lata 2014-2020 25% wkład własny Gminy Narew

4.	Studnie Głębiny do 35 m	Właściciele gospodarstw	+	+	+	+	+	100% właściciele gospodarstw
5.	<i>Ograniczenie zużycia wody z ujęć podziemnych</i>	Gmina Narew	Zadania ciągłe					Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
6.	<i>Właściwe utrzymanie wód i urządzeń wodnych</i>	ZMiUW	Zadania ciągłe					Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
7.	<i>Intensyfikacja stosowania zamkniętych obiegów wody</i>	Gmina Narew	Zadania ciągłe					Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia
8.	<i>Zmniejszenie zużycia energii poprzez wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej, wody, ciepła</i>	Gmina Narew						

								dodatkowych kosztów
PRORYTET: OCHRONA EKOLOGICZNA REGIONU								
9.	<i>Troska o gatunki chronione.</i>	Nadleśnictwa Żednia i Browek	+	+	+	+	+	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
PRIORYTET: OCHRONA PRZED HAŁASEM								
10.	Poprawa nawierzchni dróg w gminie (przebudowa + remont)	Gmina Narew		2000 000	2000 000	1000 000		Wkład własny Gminy 20%, inne źródła 80% SUW
11.	Modernizacja targowiska	Gmina Narew			+			75% Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 25% wkład własny Gminy Narew
12.	<i>Zachowanie w planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich odległości od ciągów komunikacyjnych</i>	Gmina Narew	+	+	+	+	+	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych
13.	<i>Eliminacja z ruchu pojazdów szczególnie uciążliwych</i>	Policja	+	+	+	+	+	

14.	Wnikliwa kontrola pojazdów pod kątem emisji hałasu	Policja	+	+	+	+	+	bez ponoszenia dodatkowych kosztów
PRIORYTET: ZASTOSOWANIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII								
15.	Modernizacja kotłowni, pompy ciepła fotowoltaiki, solary			+	+			800 tys. (15-25%) wkład własny
PRIORYTET: OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI								
16.	Zapobieganie i ograniczanie powstawania odpadów u źródła, a także zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko	Gmina Narew	Zadanie ciągłe				Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów	
17.	Zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na środowisko poprzez rozpropagowanie i stosowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	PZDR	Zadanie ciągłe					
PRIORYTET: BUDOWA ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ								
18.	Rozbudowa przystani kajakowej miejscowość Narew	Gmina Narew		+				85% PROW 10% NFOŚiGW 5% wkład własny Gminy Narew
19.	Zajęcia terenowe w Puszczy Białowieskiej Ośrodek Jagielloński Nadleśnictwo Browsk (zadanie na lata 2014/2015)	Nadleśnictwo Browsk	+					Środki Nadleśnictwa Browsk

20.	<i>Podnoszenie skuteczności przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska</i>	Gmina Narew	Zadania ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
21.	<i>Wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska</i>	Gmina Narew	Zadania ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
22.	<i>Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy</i>	Gmina Narew	Zadanie ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów

23.	<i>Propagowanie ekologicznego stylu produkcji i konsumpcji,</i>	Gmina Narew	Zadanie ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
24.	<i>Kształtowanie polityki informacyjnej mającej na celu rezygnację przez firmy i instytucje z konwencjonalnych źródeł energii,</i>	Gmina Narew	Zadanie ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
25.	<i>Mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych,</i>	Gmina Narew	Zadanie ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów

26.	<i>Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży w szkołach i przedszkolach,</i>	Gmina Narew	Zadanie ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów
27.	<i>Wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska.</i>	Gmina Narew	Zadanie ciągłe	Zadania wykonywane w ramach kompetencji wymienionych jednostek odpowiedzialnych bez ponoszenia dodatkowych kosztów

Źródło: Urząd Gminy Narew

10 Uwarunkowania realizacyjne Programu

Realizacja Programu odbywać się będzie poprzez wykorzystanie przez władze gminy instrumentów prawnych, ekonomiczno – finansowych i społecznych. Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również przynależność Polski do Wspólnoty Europejskiej. Koordynatorem i głównym wykonawcą Programu będzie władza wykonawcza gminy – Wójt.

10.1 Uwarunkowania prawne

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa na poziomie lokalnym Wójt Gminy Narew w art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska został zobligowany do sporządzenia gminnego Programu ochrony środowiska. Zgodnie z art. 14 ww. ustawy Program określa w szczególności:

- ✓ Cele ekologiczne,
- ✓ Priorytety ekologiczne (w tym poziomy celów długoterminowych),
- ✓ Rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- ✓ Środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

Projekt Programu podlega zaopiniowaniu przez organ wykonawczy powiatu – zarząd powiatu, a następnie uchwaleniu przez Radę Gminy. Z wykonania Programu organ wykonawczy gminy – Wójt sporządza co 2 lata raport, który przedstawia Radzie Gminy.

Realizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 odbywać się będzie zgodnie z przepisami prawa polskiego i unijnego, w szczególności przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju.

10.2 Uwarunkowania ekonomiczne

Szczególne znaczenie ma ekonomiczny aspekt realizacji *Programu*. Bez zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych oraz źródeł finansowania nie jest możliwa realizacja *Programu*. Gmina musi korzystać ze źródeł zewnętrznego finansowania. Konieczne jest zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych na realizację priorytetów i celów niniejszego Programu.

Środki własne samorządu terytorialnego

Na realizację części zadań jednostki samorządu terytorialnego będą musiały przeznaczyć własne środki. Do uzyskania niektórych dotacji konieczne jest zainwestowanie w przedsięwzięcie własnych środków na wymaganym poziomie. Fundusze te pochodzą z bieżących środków, takich jak np. podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Zasadniczym celem Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska w Polsce.

Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast co roku aktualizowane są cele szczegółowe, w tym zwłaszcza zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych www.nfosigw.gov.pl.

Rolą **wojewódzkiego funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. W każdym województwie WFOŚiGW przygotowują na wzór NFOŚiGW listy zadań priorytetowych, które mogą być finansowane z ich środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Fundusze oprócz udzielania pożyczek i przyznawania dotacji, zgodnie z art. 411 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska, mogą także:

- ✓ udzielać dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek,
- ✓ wносить udziały spółek działających w kraju,
- ✓ nabywać obligacje, akcje i udziały spółek działających w kraju.

Komercyjne kredyty bankowe

Komercyjne kredyty bankowe ze względu na duże koszty finansowe związane z oprocentowaniem, nie powinny być brane pod uwagę jako podstawowe źródła finansowania inwestycji, lecz jako uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

Samorządy są obecnie postrzegane przez banki jako interesujący i wiarygodni klienci, stąd dostęp do kredytów jest coraz łatwiejszy. Niedostępność środków w odpowiedniej ilości zmusi samorządy do wyboru i realizacji zadań najpilniejszych.

Preferencyjne kredyty na inwestycje proekologiczne, udzielane są przez banki bez możliwości umorzeń. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania.

Samorządowy Program Pożyczkowy (SPP)

Linia pożyczkowa przeznaczona dla samorządów gminnych i powiatowych na finansowanie inwestycji infrastrukturalnych na terenach wiejskich, takich jak:

- budowa i modernizacja placówek oświatowych
 - szkół podstawowych, gimnazjów, liceów oraz zawodowych szkół rolniczych
 - infrastruktury towarzyszącej, np. obiektów sportowo-rekreacyjnych, ogrodzeń tych obiektów, obiektów magazynowo-gospodarczych, itp.
- budowa i modernizacja sieci i stacji wodociągowych
 - przewodów wodociągowych magistralnych z niezbędnym wyposażeniem technicznym (kompensatory, zasuwy, hydranty, urządzenia odpowietrzające, itp.)
 - przewodów wodociągowych rozdzielczych, obejmujących przewody doprowadzające wodę na tereny nieruchomości, w tym założenie na posesji jednego punktu poboru wody i wodomierza włącznie

- budynków z pomieszczeniami na urządzenia techniczne i technologiczne, wyposażonych w niezbędne instalacje wodociągowe, kanalizacyjne, ogrzewcze, wentylacyjne, elektryczne
- urządzeń technicznych i technologicznych (urządzenia pompowe, zestawy filtrów, zbiorniki wodno-powietrzne, itp.) służących do poboru, wydobywania i uzdatniania wody oraz utrzymywania ciśnienia w sieci wodociągowej, a także zbiorników do magazynowania wody, odстойniki popłuczyn, itp.
- urządzeń zagospodarowania terenu, takich jak drogi, place, ogrodzenia, oświetlenie, wiaty, pomieszczenia magazynowe, itp.
- budowa i modernizacja zbiorowego odprowadzania i oczyszczania ścieków
 - oczyszczalni ścieków komunalnych
 - kanalizacji ściekowej do odprowadzania i transportu ścieków komunalnych,
 - oczyszczalni ścieków przemysłowych oraz ścieków, pochodzących z hodowli roślinnej i zwierzęcej,
 - przykanalików, jeżeli w ich budowie nie partycypuje finansowo gmina
- budowa i modernizacja dróg gminnych i powiatowych
 - dróg publicznych gminnych i powiatowych
 - infrastruktury towarzyszącej, zlokalizowanej w pasie drogowym, w tym m.in.: kanalizacji deszczowej, oświetlenia, zatok, wiat, chodników, ścieżek rowerowych
- zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem lokalnych odnawialnych źródeł energii, polegających na budowie i montażu urządzeń z zakresu mikro- i małych instalacji, m.in.: turbiny wiatrowe, moduły fotowoltaiczne, instalacje mikrokogeneracyjne, pompy ciepła, kolektory słoneczne, kotły na biomas.

Ważne informacje

- Maksymalna kwota pożyczki - 1 mln zł.
- Oprocentowanie pożyczki - dla przedsięwzięć priorytetowych równowartość 0,95 wskaźnika WIBOR 3M jednak nie mniej niż 2,85 punktu procentowego, dla pozostałych równowartość wskaźnika WIBOR 3M jednak nie mniej niż 3 punkty procentowe.
- Okres kredytowania - 5 lat w tym okres karencji nie dłuższy niż 12 miesięcy.
- Finansowanie do 100% wartości zadania inwestycyjnego brutto.
- Możliwość zaciągnięcia pożyczki bez konieczności przeprowadzania przetargu (zgodnie z opinią Centrum Przetargów Publicznych).
- Pożyczka nie może zostać przeznaczona na finansowanie inwestycji już zakończonej i/lub refundację kosztów poniesionych przed datą złożenia wniosku do Fundacji.
- Zabezpieczenie spłaty kredytu - weksel in blanco + deklaracja wekslowa.

Zasady udzielania pożyczek

- Nabór odbywa się w trybie konkursowym. Ogłoszenie o naborze wniosków umieszczane jest na stronie www.efrwp.pl w aktualnościach. Nabór rozpoczyna się 10 dni po publikacji ogłoszenia i kończy się wraz z upływem wskazanego w nim terminu.
- Wnioski można składać wyłącznie za pomocą formularza elektronicznego, znajdującego się na stronie spp.efrwp.pl
- Każdy złożony wniosek poddawany jest ocenie formalnej, a następnie finansowej. Następnie wnioski są analizowane merytorycznie - oceniany jest wpływ i znaczenie inwestycji na rozwój obszarów wiejskich. Dodatkowe punkty przyznawane są za kolejność złożenia wniosku.
- Status laureatów uzyskują wnioskodawcy, którzy zdobędą największą liczbę punktów. Informacja o możliwości otrzymania pożyczki jest przesyłana drogą mailową oraz publikowana na stronie internetowej Fundacji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020

W ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 wyróżniono dziesięć osi priorytetowych:

1. Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu,
2. Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa,
3. Kompetencje i kwalifikacje,
4. Poprawa dostępności transportowej,
5. Gospodarka Niskoemisyjna,
6. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami,
7. Poprawa spójności społecznej,
8. Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej,
9. Rozwój lokalny,
10. Pomoc techniczna.

W ramach priorytetu 6: Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami wyróżniono działania: efektywny system gospodarowania odpadami, ochronę wody i gleb oraz ochronę zasobów bio- i georóżnorodności.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO), zatwierdzonymi 7 maja 2007 r. przez Komisję Europejską, stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nich celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

jest również ważnym instrumentem realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej, a wydatki na cele priorytetowe UE stanowią w ramach programu 67,89% całości wydatków ze środków unijnych.

Łączna wielkość środków finansowych zaangażowanych w realizację Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 wyniesie 37,7 mld euro, z czego wkład unijny to 28,3 mld euro, zaś wkład krajowy – 9,4 mld euro.

Podział środków UE dostępnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko pomiędzy poszczególne sektory przedstawia się następująco:

- transport – 19,6 mld euro
- środowisko – 5,1 mld euro
- energetyka – 1,7 mld euro
- szkolnictwo wyższe – 586,5 mln euro
- kultura – 533,6 mln euro
- zdrowie – 395,5 mln euro

Dodatkowo dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko przewidziane zostały środki na pomoc techniczną (w sumie 581,3 mln euro).

W ramach programu realizowanych jest 15 priorytetów:

1. Gospodarka wodno-ściekowa – 3 697,4 mln euro (w tym 3 142,8 mln euro z FS);
2. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi – 1 208,1 mln euro (w tym 1 026,9 mln euro z FS);
3. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska – 655,0 mln euro (w tym 556,8 mln euro z FS);
4. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska – 834,4 mln euro (w tym 250,0 mln euro z EFRR);
5. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych – 105,6 mln euro (w tym 89,9 mln euro z EFRR);
6. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T – 10 596,3 mln euro (w tym 8 843,2 mln euro z FS);
7. Transport przyjazny środowisku – 11 589,5 mln euro (w tym 7 676,0 mln euro z FS);
8. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe – 3 596,1 mln euro (w tym 3 056,7 mln euro z EFRR);
9. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna – 1 403,0 mln euro (w tym 748,0 mln euro z FS);
10. Bezpieczeństwo energetyczne, w tym dywersyfikacja źródeł energii – 1 693,2 mln euro (w tym 974,3 mln euro z EFRR);
11. Kultura i dziedzictwo kulturowe – 651,3 mln euro (w tym 553,6 mln euro z EFRR);
12. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia – 456,6 mln euro (w tym 359,7 mln euro z EFRR);

13. Infrastruktura szkolnictwa wyższego – 690,0 mln euro (w tym 586,5 mln euro z EFRR);
14. Pomoc techniczna - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – 52,1 mln euro (w tym 44,3 mln euro z EFRR);
15. Pomoc techniczna - Fundusz Spójności – 462,9 mln euro (w tym 393,5 mln euro z FS).

Instytucją Zarządzającą POIiŚ jest minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, który wykonuje swoje funkcje przy pomocy Departamentu Koordynacji Programów Infrastrukturalnych oraz Departamentu Wsparcia Programów Infrastrukturalnych w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju.

Instytucja Zarządzająca podpisała Porozumienia z IP, w których przekazała realizację części swoich zadań Instytucjom Pośredniczącym:

Instytucjami odpowiedzialnymi za wdrażanie poszczególnych priorytetów Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (Instytucjami Pośredniczącymi) są:

16. Ministerstwo Środowiska (priorytety I-V);
17. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (priorytety VI-VIII);
18. Ministerstwo Gospodarki (priorytety IX-X);
19. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (priorytet XI);
20. Ministerstwo Zdrowia (priorytet XII);
21. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (priorytet XIII).

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Celem głównym PROW 2014 – 2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, a mianowicie:

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Planuje się, że łączne środki publiczne przeznaczone na realizację PROW 2014-2020 wyniosą 13 513 295 000 euro, w tym: 8 598 280 814 z budżetu UE (EFRROW) i 4 915 014 186 euro wkładu krajowego.

W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 15 działań.

Pomoc finansowa ze środków Programu będzie skierowana głównie do sektora rolnego.

Sektor ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Planowane w Programie instrumenty pomocy finansowej będą miały na celu przede wszystkim rozwój gospodarstw rolnych (*Modernizacja gospodarstw rolnych, Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych, Premie dla młodych rolników, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne*).

Do dalszego rozwoju sektora rolnego i wzrostu jego konkurencyjności przyczynią się także takie instrumenty pomocy finansowej jak: *Transfer wiedzy i innowacji* oraz *Doradztwo rolnicze*. Nowym instrumentem wspierającym wdrożenie innowacji w sektorze rolno-spożywczym będzie działanie *Współpraca*.

W ramach poprawy organizacji łańcucha żywnościowego przewiduje się wsparcie inwestycji związanych z przetwórstwem i marketingiem artykułów rolnych, dalszy rozwój grup i organizacji producentów oraz systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych. Ponadto, dla ułatwiania sprzedaży bezpośredniej artykułów rolnych, planuje się kontynuację wsparcia na rzecz budowy i modernizacji targowisk.

Planowana jest kontynuacja wsparcia pozwalającego na odtwarzanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych, jak również wprowadzenie nowego zakresu, którego celem będzie ochrona gospodarstw rolnych przed tego typu zdarzeniami.

Nowym działaniem będzie *Rolnictwo ekologiczne*, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej. Przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska (w tym wody, gleb, krajobrazu) i zachowania bioróżnorodności będą finansowane w ramach działań rolnośrodowiskowo-klimatycznych i zalesień. Kontynuowane będą płatności na rzecz obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Wsparcie inwestycyjne w związku z realizacją celów środowiskowych otrzymają gospodarstwa położone na obszarach Natura 2000 i na obszarach narażonych na zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego.

W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich kontynuowane będą działania przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości, odnowy i rozwoju wsi, w tym w zakresie infrastruktury technicznej, które będą realizowane zarówno w ramach odrębnych działań, jak również poprzez działanie Leader. Kontynuacja wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju (Leader) wzmocni realizację oddolnych inicjatyw społeczności lokalnych.

Program Inteligentna Energia dla Europy

Program Inteligentna Energia dla Europy w nowym okresie programowania pozostanie głównym instrumentem Unii Europejskiej wspierającym działania nieinwestycyjne w sektorze energii, w tym działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii. Jest to trzecia edycja programu, który w okresie

2014-2020 będzie częścią programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji Horyzont 2020.

Do instrumentów programu należą konkursy na najlepsze projekty, przetargi na projekty zamówione przez Komisję Europejską oraz inicjatywa ELENA (fundusz ELENA to środki na pomoc techniczną w przygotowaniu programów inwestycyjnych przez jednostki publiczne). Beneficjentami programu może być każdy podmiot posiadający osobowość prawną w Unii Europejskiej, Norwegii, Islandii i Lichtensteinie. Maksymalne dofinansowanie to 75% kosztów kwalifikowanych.

Główne cele programu:

- poprawa efektywności energetycznej oraz racjonalne wykorzystanie zasobów energetycznych
- promowanie nowych i odnawialnych źródeł energii i wspieranie dywersyfikacji źródeł energii
- promowanie efektywności energetycznej oraz zastosowania nowych i odnawialnych źródeł energii w transporcie

Obszary działań programu:

- projekty dotyczące efektywności energetycznej i racjonalnego wykorzystania energii (SAVE)
- projekty dotyczące promowania nowych i odnawialnych źródeł energii (ALTENER)
- projekty dotyczące energooszczędnego transportu (STEER)
- działania zintegrowane.

Program finansuje projekty:

- spełniające cele Unii Europejskiej w zakresie zapobiegania zmianom klimatycznym
- spełniające wymagania priorytetów na dany rok
- angażujące co najmniej trzech partnerów z różnych krajów
- trwające od 24 do 36 miesięcy
- nie będące inwestycją ani projektem badawczym

PolSEFF² - Polish Sustainable Energy Financing Facility

PolSEFF² jest drugą edycją Polskiego Programu Finansowania Zrównoważonej Energii opracowanego przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, który jest realizowany w ramach Programu Priorytetowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Programu NF) i przy wsparciu Unii Europejskiej.

PolSEFF² jest linią kredytową o wartości 200 milionów EURO, która za pośrednictwem banków uczestniczących ma być rozdysponowana w formie kredytów małym i średnim przedsiębiorstwom na finansowanie inwestycji poprawiających ich efektywność energetyczną.

Projekty inwestycyjne kwalifikujące się do programu można podzielić na dwie grupy:

Projekty w poprawę Efektywności Energetycznej

Inwestycje w wyposażenie, systemy i procesy umożliwiające beneficjentom zmniejszenie zużycia energii pierwotnej i/lub końcowego zużycia energii elektrycznej lub paliw, lub innej formy energii.

Powyższe inwestycje muszą charakteryzować się Wskaźnikiem Oszczędności Energii minimum 20%.

Projekty termomodernizacyjne budynków

Inwestycje w działania w zakresie efektywności energetycznej w budynkach komercyjnych, mieszkaniowych lub administracyjnych, podlegających certyfikacji energetycznej oraz związane z nimi inwestycje w odnawialne źródła energii.

Powyższe inwestycje muszą charakteryzować się Wskaźnikiem Oszczędności Energii minimum 30%. PolSEFF² jest częścią projektu EBOiR realizowanego pod nazwą Polish Carbon Development for Small and Medium Enterprises wspierającego Ministerstwo Środowiska w rozwoju i pilotowaniu mechanizmów rynkowych, które zapewnią dodatkowe finansowanie efektywności energetycznej i inwestycji w energię odnawialną w polskich MŚP.

Program dla Europy Środkowej

Głównym celem programu jest wzmocnienie spójności terytorialnej, promowanie wewnętrznej integracji oraz poprawa konkurencyjności obszaru Europy Środkowej.

Spójność terytorialna obejmuje odpowiedni dostęp dla mieszkańców i podmiotów gospodarczych do podstawowych usług, bez względu na terytorium, do którego przynależą.

Integracja implikuje usunięcie barier ograniczających swobody ruch w rozumieniu fizycznym, prawnym, społecznym, gospodarczym, a także informacyjnym.

Konkurencyjność w tym programie obejmuje czynniki „miękkie”, pozytywnie wpływające na działalność gospodarczą (jakość życia, zrównoważony rozwój, równouprawnienie płci itd.), a także na osiągnięcie dobrobytu gospodarczego oraz wysokiej jakości życia.

Cele częściowe przyczyniające się do realizacji celu głównego to:

1. Podnoszenie konkurencyjności obszaru Europy Środkowej poprzez wzmacnianie struktur innowacyjności i dostępności.
2. Poprawa równomiernego i zrównoważonego terytorialnego rozwoju poprzez podniesienie jakości środowiska oraz rozwój atrakcyjnych miast i regionów w obszarze Europy Środkowej.

10.3 Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne zapewnia warunki równowagi przyrodniczej w procesie organizacji przestrzeni dla potrzeb społeczności i prognozowania rozwoju gospodarczego. Kierunek ten jest zgodny z zasadniczymi celami polityki Unii Europejskiej zawartymi między innymi w dokumencie Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego. Krajowe przepisy dotyczące konieczności przedstawiania zagadnień dotyczących ochrony środowiska w planie zagospodarowania przestrzennego zawarte są w Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.), a także w ustawach ustanawiających samorządy poszczególnych szczebli i określających ich kompetencje, w tym w zakresie gospodarki przestrzennej tj.: w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).

10.4 Uwarunkowania społeczne

Główne uwarunkowania społeczne *Programu* to dostęp do informacji i sprawiedliwość rozstrzygnięć spraw z zakresu środowiska. Prawo do informacji i udziału obywateli jest zasadą konstytucyjną, zapewnioną w art. 74 Konstytucji RP. Polska podpisała także i jako jeden z pierwszych krajów ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, tzw. Konwencję z Aarhus¹⁷. Nakazuje ona zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska i określa podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Są to w szczególności:

- ✓ ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- ✓ ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji
- ✓ przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześniej w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- ✓ należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Jednakże organy państwowe same podejmują decyzję co do szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków oraz terminu i czasu trwania konsultacji społecznych.

Dokumenty te muszą być opracowane z udziałem konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naukowego, gospodarczego, pracowniczego, kulturalnego i pozarządowego. Założenia do programów i projekty dokumentów powinny być przedstawione w Biuletynie Informacji Publicznej.

10.5 Monitoring wdrażania Programu

Wdrażanie Programu będzie podlegało regularnej ocenie poprzez sporządzenie Raportu z realizacji Programu co 2 lata w ramach którego nastąpi:

- ✓ określenie stopnia wykonania przedsięwzięć/działań,
- ✓ określenie stopnia realizacji przyjętych celów,
- ✓ oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
- ✓ analiza przyczyn tych rozbieżności.

Co 4 lata natomiast nastąpi aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla gminy Narew.

¹⁷ Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Dz.U. Nr 78, poz. 706)

10.6 Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska w gminie w okresie od 2015 – 2018 roku. Oznacza to konieczność monitorowania zmian zachodzących w gminie poprzez regularne ocenianie stopnia realizacji Programu w odniesieniu do stopnia realizacji założonych działań, przyjętych celów, a także ustalania rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem.

Ostatnim elementem tej analizy jest ustalenie przyczyn ujawnionych rozbieżności. Cykliczność oceny zakłada okres dwóch lat. Niezależnie od tego, monitorowanie Programu odbywać się będzie poprzez roczną ocenę wykonania założonego na wskazane działania budżetu. Należy przyjąć, że aktualizacja polityki długookresowej odbywać się będzie co cztery lata.

Dla prawidłowej oceny realizacji Programu należy przyjąć uporządkowany system mierników jego efektywności. Mierniki te dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- mierniki ekonomiczne,
- ekologiczne,
- społeczne (świadomości społecznej).

Mierniki ekonomiczne związane są z procesem finansowania inwestycji ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne. Należą do nich łączny i jednostkowy koszt uzyskania efektu ekologicznego oraz koszty uzyskania efektu w okresie eksploatacji, a także trwałość efektu w określonym czasie. W grupie mierników ekologicznych znajdują się mierniki określające stan środowiska, stopień zmian w nim zachodzących oraz mierniki określające skutki zdrowotne dla populacji.

Miernikami będą:

- jakość wód powierzchniowych i podziemnych,
- długość sieci kanalizacyjnej,
- ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok,
- powierzchnia terenów objętych ochroną prawną,
- poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym,
- poziom hałasu w środowisku,
- nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.

Mierniki społeczne to:

- udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska,
- stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (ilość i rodzaje interwencji społecznej),
- ilość i zróżnicowanie sposobów informacji i edukacji środowiskowej (akcje, kampanie, udział mediów lokalnych, zaangażowanie różnych grup/społeczności),

- ilość działań prawnych (procesów) odszkodowawczych związanych ze zniszczeniami środowiska.

Decyzja o przyjęciu liczby i rodzajach wskaźników jest decyzją ustalającą określony system oceny przyjętej polityki ochrony środowiska w gminie. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich agregacji, a następnie interpretacji.

Tabela 29 Wskaźniki monitorowania Programu¹⁸

Lp.	Wskaźniki	Stan wyjściowy
1.	Jakość wód powierzchniowych płynących	IV klasa
2.	Zużycie wody w gospodarstwach domowych m ³ /M/rok	26,4
3.	Procentowy wskaźnik zwodociągowania gminy	43
4.	Procentowy wskaźnik skanalizowania gminy	35
5.	Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych w gminie na 1 mieszkańca [kg/M/rok]	84,5
6.	Wskaźnik lesistości [%]	35,2
7.	Powierzchnia terenów objętych prawną ochroną w [ha]	101 32,60

¹⁸ www.stat.gov.pl oraz WIOŚ Białystok

11 Spis map

Mapa 1 Mapa gminy Narew	14
Mapa 2 Udział poszczególnych Nadleśnictw na obszarze gminy Narew oraz gmin sąsiadujących	20
Mapa 3 Obiekty hydrogeologiczne na terenie gminy Narew	25
Mapa 4 Pobory na terenie gminy Narew	26
Mapa 5 Ocena stanu chemicznego wód podziemnych na rok 2010	38
Mapa 6 Stopień wykorzystania dostępnych do zagospodarowania zasobów wód podziemnych w Polsce (analiza w obszarach zlewni bilansowych)	39
Mapa 7 Położenie średniego poziomu wód podziemnych w IV kwartale roku hydrogeologicznego 2012 r.	40
Mapa 8 Jednolita część wód podziemnych nr 55	41
Mapa 9 Mapa modelowania ozonu (okres uśredniania wyników pomiarów 8 godzin) dla okresu 2012-2014	50
Mapa 10 Mapa modelowania ozonu indeks AOT40 dla okresu 2012-2014	50
Mapa 11 Obszary chronionego Krajobrazu na terenie Gminy Narew: OChK Dolina Narwi i OChK Puszcza Białowieska	58
Mapa 12 Rozmieszczenie stanowisk pomiarowych PEM w 2014 r. na terenie województwa podlaskiego	79

12 Spis rysunków

Rysunek 1 Położenie gminy Narew na tle powiatu hajnowskiego	12
Rysunek 2 Główne zbiorniki wód podziemnych (wg Atlasu Hydrogeologicznego Polski, 1995)	44
Rysunek 3 Obszary zagrożone podtopieniami na terenie Gminy Narew	81

13 Spis tabel

Tabela 1 Liczba gospodarstw wg powierzchni na terenie gminy Narew	15
Tabela 2 Powierzchnia gruntów ornych w gminie Narew wg klas bonitacji	17
Tabela 3 Klasy bonitacji łąk i pastwisk na terenie gminy Narew	18
Tabela 4 Struktura własności lasów na terenie gminy Narew	20

Tabela 5 Siedliskowe typy lasu na terenie Nadleśnictwa Browsk, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew	21
Tabela 6 Udział procentowy gatunków drzew na terenie Nadleśnictwa Browsk, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew	22
Tabela 7 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych na terenie gminy Narew	30
Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon wg sekcji PKD 2007 na terenie gminy Narew	31
Tabela 9 Klasyfikacja stanu ekologicznego i chemicznego Narwi za rok 2014 w części od Narewki do Orlanki	35
Tabela 10 Poziomy dopuszczalne substancji w powietrzu –ochrona zdrowia	46
Tabela 11 Wynikowe klasy stref podlaskiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia 2014 r.	47
Tabela 12 Klasyfikacja strefy podlaskiej z uwzględnieniem poziomów docelowych oraz celów długoterminowych dla ozonu	49
Tabela 13 Porównanie emisji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie powiatu hajnowskiego na lata 2013-2014	51
Tabela 14 Obszary górnicze na terenie Gminy Narew	54
Tabela 15 Występowanie poszczególnych formy ochrony przyrody na terenie Gminy Narew	56
Tabela 16 Obszary Natura 2000 na terenie Gminy Narew	59
Tabela 17 Informacje o sieci wodociągowej w gminie Narew	66
Tabela 18 Informacje o sieci kanalizacyjnej w gminie Narew	66
Tabela 19 Kotłownie Gminy Narew	67
Tabela 20 Wyniki badań wód podziemnych SOK w Narwi w roku 2012	68
Tabela 21 Instalacje obsługujące Region Południowy w gospodarce odpadami komunalnymi	69
Tabela 22 Zasady segregacji śmieci	74
Tabela 23 Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku	77
Tabela 24 Wpływ hałasu na zdrowie człowieka	77
Tabela 25 Analiza SWOT dla gminy Narew	104

Tabela 26 Priorytety, cele długoterminowe i krótkoterminowe Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego 2011 - 2014	107
Tabela 27 Powiatowe długoterminowe i krótkoterminowe cele ekologiczne	109
Tabela 28 Program zadaniowy gminy Narew	114
Tabela 29 Wskaźniki monitorowania Programu	132

14 Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności w grupach: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej na terenie gminy Narew	13
Wykres 2 Liczba gospodarstw wg powierzchni w gminie Narew	16
Wykres 3 Grunty orne w gminie Narew wg klas bonitacji [ha]	18
Wykres 4 Klasy bonitacji łąk i pastwisk na terenie gminy Narew	19
Wykres 5 Struktura własnościowa lasów na terenie gminy Narew [%]	20
Wykres 6 Siedliskowe typy lasu na terenie Nadleśnictwa Browek, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew	22
Wykres 7 Udział procentowy gatunków drzew na terenie Nadleśnictwa Browek, Nadleśnictwa Żednia, Nadleśnictwa Bielsk Podlaski znajdujących się na terenie gminy Narew	23